ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Α' ΓΕΡΑΛΗ

ΤΟ ΣΚΑΛΙΣΜΑ ΤΗΣ ΦΩΤΙΑΣ

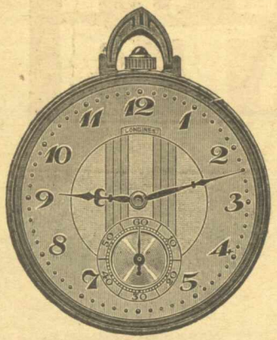

MONTRES
DE HAUTE PRECISION
LONGINES
9 GRANDS PRIX
506 PRIX D' OBSERVATOIRES
REPÉRSENTANTS P. ZENÉTOS FRÈRES ATHÈNES

ΤΙ ΚΕΡΔΙΖΟΥΝ ΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ

Καταπολεμοῦσαι τὰ ἐπὶ τῶν ὀδόντων ἐπικαθίσματα

Θέλετε νὰ ἔχητε λευκοτέρους, ὡραιοτέρους ὀδόντας, Ἰδοὺ μία νέα μέθοδος ὅπως τὸ ἐπιτύχητε.

Ἐὰν ζητῆτε νέαν ὡμορφιὰ καὶ νέα θέλγητρα, δοκιμάσατε τὸν νέον τοῦτον τρόπον

Ψαύσατε τοὺς ὀδόντας σας διὰ τῆς γλώσσης, καὶ θὰ αἰσθανθῆτε τὴν παρουσίαν ἐπικαθίσματος - ἓν εἶδος ὀλισθηροῦ ἐπιστρώματος.

Ἐφ' ὅσον τὰ ἐπικαθίσματα διατηροῦνται ἐπὶ τῶν ὀδόντων, τὸ μειδίαμά σας εἶνε ἑστερημένον πάσης χάριτος

Σήμερον ἐφευρέθη ἡ Πέψοντεντ νέον εἶδος ὀδοντόπαστας Ἀποσυνθέτει τὰ ἐπικαθίσματα. Διατηρεῖ τοὺς ὀδόντας στιλπνοτάτους

Δοκιμάσατε τὴν Πέψοντεντ Ἰδέτε πόσον καθαροὶ φαίνονται οἱ ὀδόντες σας κατόπιν χρήσεως Ὀλίγων ἡμερῶν χρῆσις τῆς ὀδοντόπαστας ταύτης θὰ σᾶς κατα πείσῃ καθ' ὁλοκληρίαν περὶ τῆς ἀποτελεσματικότητός της.

Ἀγοράσατε σήμερον τὴν ὀδοντόπασταν ταύτην.

Pepsodent ΚΑΤΑΤΕΘΕΝ ΣΗΜΑ

ΠΕΨΟΝΤΕΝΤ ἡ νέα Ἀμερικανικὴ ὀδοντόπαστα

Γεν. Ἀντιπρόσωπος Π. ΠΕΡΟΓΛΟΥ, Πλατεῖα Ὁμονοίας 8—Ἀθῆναι

Ἡ Οὐλίτις θεραπεύεται μὲ τὸ ΣΑΝΟΖΥΛ

ΦΩΤΟΤΣΙΓΚΟΓΡΑΦΕΙΟΝ
ΖΩΓΡΑΦΙΔΟΥ
ΟΔΟΣ ΧΡΥΣΟΣΠΗΛΙΩΤΙΣΣΗΣ 3
(ΜΕΓΑΡΟΝ ΠΟΛΥΖΩΗ) ΤΗΛ. 61-26

Πλουτισθὲν διὰ τῶν τελειοτέρων μηχανημάτων καὶ διαθέτον ὅλα τὰ μέσα, ἀναλαμβάνει κάθε ἐργασίαν μὲ ταχύτητα καὶ καλλιτεχνίαν ἀπαράμιλλον.

ΤΙΜΑΙ ΣΥΓΚΑΤΑΒΑΤΙΚΑΙ

ΣΑΒΒΑΤΟΝ 23 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1929

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΤΕΧΝΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΥ

ΕΤΟΣ Γ'. ΤΟΜΟΣ Ε'. ΑΡΙΘ. 75
ΓΡΑΦΕΙΑ: ΜΑΓΕΡ 29

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Κ. ΜΠΑΣΤΙΑΣ

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Ἐτησία Δρ. 200
Ἑξάμηνος » 100
Τρίμηνος » 50
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: Λίρα 1

Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΩΡΑΪΤΙΔΗΣ
ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΝΑΝΖΙΑΝΖΗΝΟΥ

Ὁ Δικηγόρος κ. Δάλλας, στενὸς φίλος τοῦ ἀειμνήστου Μωραϊτίδη, εἶχε τὴν καλωσύνη νὰ θέσῃ ὑπ' ὄψει μας μερικὰ χειρόγραφα ποὺ τοῦ εἶχε ἐμπιστευθῆ ὁ Μωραϊτίδης. Ἕνα ἀπ' αὐτὰ εἶναι ἀπόσπασμα μεταφράσεως ποιήματος τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, τὸ ὁποῖον καὶ δημοσιεύομε ὡς στοιχεῖο ἀρκετὰ διαφωτιστικὸ γιὰ ὅσους θέλουν νὰ μελετήσουν τὶς πηγὲς ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἐποτίζετο ὁ ἐρημίτης τῆς Σκιάθου. Τὰ ἄλλα χειρόγραφα ποὺ ἔχομε εἶναι ἕνα ἀπόσπασμα ἄρθρου του μὲ τὸν τίτλον «Ὁ Μηνιάτης εἰς τὸν Ἅγιον Ἐλισσαῖον» καὶ ἕνα ὑπόμνημά του πρὸς τὸν Μητροπολίτην Ἀθηνῶν εἰς τὸ ὁποῖον ζητεῖ νὰ ἐπιτραποῦν ὅπως ἄλλοτε οἱ ἀγρυπνίες εἰς τὸν μικρὸν ναὸν τοῦ Προφήτου Ἐλισσαίου. Τὰ ἄλλα εἶναι ἐπιστολαὶ ἰδιωτικῆς φύσεως ποὺ δὲν ἔχουν γενικώτερο ἐνδιαφέρον. Τὸ μεταφρασμένον ἀπόσπασμα ποιήματος τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ εἶναι τὸ ἀκόλουθον.

Ἕκαστον ἄνδρα νὰ ἀποφεύγῃς,
τὸν δὲ συνείσακτον πρὸ παντὸς
(πικρὸν τὸ ὕδωρ τῆς Μερρᾶς ἦτο
καὶ πείσθητί μοι, κόρη ἁγνὴ)
καὶ ἐὰν οὗτος καὶ τοῦ χρυσίου
ὑπάρχει ὄντως πλέον ἀγνός,
καὶ τοῦ ἀδάμαντος πλέον εἶνε
στερρός· διότι μάθε, διπλοῦς
φόβος ἐπάνω σου θὰ ὑπάρχῃ.
Ἂν ἐμπιστεύεσαι σὺ εἰς τὴν σὴν
σάρκα, ὦ ποία ἐμπιστοσύνη
ἐστὶ τοῖς μέλεσι μετά σου
τοῖς συνοικοῦσι; τὸ ἰδικόν σου
βεβαίως ὄμμα εἶνε ἀγνόν,
ὡς καὶ ὁ νοῦς σου, πλὴν μήπως κρύπτῃ
ὁ νοῦς τοῦ ἄλλου μέρος χοός,
καὶ ἴσως ἤθελεν ἐκδιώκει
τὸ πνεῦμα; Ἤδη ἐκ τῶν σαρκῶν
σὺ μετηλλάχθης κ' ἔγινες πνεῦμα,
καὶ ἀνυψώθης ἀπὸ τῆς γῆς.
Πῶς τώρα πάλιν σὺ ἐπαινοῦσα
καὶ ζεῦξιν στέργουσα τῶν σαρκῶν,
τὸν ἀξιέραστόν σου Νυμφίον
πῶς καταισχύνεις; ὅστις τὴν σὴν
μορφὴν ζηλεύει· καὶ εἶνε φόβος
τοῦ ἔρωτός του τοῦ γλυκεροῦ
νὰ σὲ στερήσῃ ὡς διπλῆν οὖσαν
καὶ δίψυχόν τε, καὶ τοῖς δυσὶ
ποσὶ χωλαίνουσαν ἐπαισχύντως·
τὸν Χριστὸν ἔχουσα ποθητὸν
Νυμφίον, ὅλους ἀπόπτυσέ τους
τοὺς ἄνδρας. Ποίαν δὲ τάχα σὺ
βοηθοῦ ἔχεις ἀνάγκην, ὅστις
καὶ αὐτὸς χρήζει τοῦ βοηθοῦ;
Καὶ οἱ μὲν πῶλοι φίλοι τῶν πώλων,
καὶ τῶν ἐλάφων πάλιν εἰσὶ
φίλοι οἱ ἔλαφοι· τὰ ψαρόνια
τῶν ψαρονίων. Μὲ τὸν ἀγνὸν
τίμιος εἶνε ὁ ἁγνὸς πάλιν,
Ἀλλ' ὅμως φεῦγε σὺ τὸν κακὸν
σύμβουλον, μήπως σὲ δελεάσῃ,
ἂν καὶ ὑπάρχῃ καὶ συνετός.
Τοὺς σοφοὺς πλέον τῶν ἄλλων μίσει,
καὶ γὰρ πολλάκις ἐκ τοῦ καλοῦ
κακὸν ἐπάρατον προξενεῖται
εἰς τοὺς χρηστούς τε καὶ ἀγαθούς.
Φῶς εἶνε τώρα, ὕστερον σκότος·
καὶ ἔνδον θάνατος ὁ πικρός.
Ἀπέξω δέλεαρ καὶ θωπεύει
μὲ τοὺς γλυκεῖς του λόγους πικρῶς
καὶ καταστρέφει μὲ τοὺς κρυφίους.
Συνήγαγέ τε αὐτὸς εἰς ἓν
τοὺς πρὸς ἀλλήλους ὁμοφρονοῦντας
κατὰ τὸ πνεῦμα· καὶ ἦλθε φῶς,
ὅπερ ἐκρύπτετο ἀνυπόπτως
ὑπὸ τὸ ὄνομα τὸ σεμνόν,
ὁποῦ ἀγάπην ἀποκαλοῦσιν.
Εἶτα δὲ πάλιν ἔρωτ' αὐτὸς
ἐκ τῆς καρδίας ἐμπαρεισάγων
ἐπὶ τὰς σάρκας ὁποῦ ἐγγὺς
ἐκεῖ ὑπάρχουσι τῆς καρδίας,
ἢ πῦρ ἀνάπτει, ἢ καὶ πυρὸς
τοῦ ὀλεθρίου πικρὰ σημεῖα·
ἂν δὲ βεβαίως δὲν ἐντυπώνῃ
κανὲν σημεῖον κακοῦ πυρός,
ἀλλὰ ταχέως αὐτὸς θὰ πλήξῃ
ἐκείνους ὅσοι σὲ θεωροῦν.
Καὶ προχειρότεροι εἰς κακίαν
εἶνε οἱ ἄνθρωποι δυστυχῶς.
Ἐπὶ πρανοῦς δὲ τὸ ῥεῦμα ῥέει
ὡς ἐπὶ πλεῖστον. Σὺ δ' ἀρωγὸν
τῆς συνοικίας ὅμως τὸν οἶκον
ἄλλοτε ἔχεις, ἄλλοτε δὲ
τῶν ἱματίων τὰς προμηθείας,
τὴν τράπεζάν τε καὶ τὴν τροφὴν,
καὶ τὸ βαρύ σου τῶν γηρατείων
τῶν ὀχληρῶν τε καὶ ἀδρανῶν.
Μ' αὐτά, τὸ αἶσχος τῆς συνοικίας
ἐπιστηρίζεις. Καὶ τὰ χρυσᾶ
διὰ χαλκίνων σὺ ἀνταλλάσεις,
ἂν ἀντὶ βίου τόσον λαμπροῦ,
κενὴν κ' ἐπαίσχυντον ὅλως τέρψιν
καθυπεδέχθης. Ἐὰν χρυσοῦ
κ' ἠλέκτρου τάλαντα σύ μοι δώσῃς,
καὶ πεδιάδας τὰς χλοεράς,
μακρὰς ἐσθῆτας τε καὶ ποδήρεις
καὶ κατοικίαν ὄντως λαμπράν,
τοῦ Ἀλκινόου τε τὰς τραπέζας,
καὶ οὔτε ἄλλην ἔτι ζωὴν
ἐὰν σὺ ἤθελες μοῦ χαρίσει,
χωρὶς νὰ ἔχῃ τέλος, ἀντὶ
τῆς ζωῆς ταύτης τῆς μακαρίας,
οὐδὲ καὶ τότε ἐγὼ ποτὲ
λιπόχριστόν τε καὶ αἰσχρὸν βίον
θὰ ἐπροτίμων. Ἄρτος ἐμοὶ
σπάνιος μᾶλλον ἂς ἐνυπάρχῃ,
τὸ ὕδωρ ἔστω ἀντὶ ποτοῦ,
καὶ τοῦτο ὄχι ἐν ἀφθονίᾳ,
ἀλλὰ ἑκάστοτε ποθητόν,
φύλλα συκῆς δὲ ἂς μὲ καλύπτουν,
καθὼς καὶ πρότερον τὸν Ἀδάμ,
ὡς καὶ τὴν Εὔαν, ἤτοι ἂς εἶμαι
γυμνός, εἰς σπήλαια, κ' εἰς φυγοῦ
κρύπτην ἂς ἔχω τὴν κατοικίαν,
καὶ ἂς διάγω βίον ἁπλοῦν
καὶ αὐτοσχέδιον παρομοίως
μὲ τὰ θηρία· ἢ κ' εἰς ἀνδρός
τινος πυλῶνα ὑπερφιάλου,
ἀρούρης ἄχθος τε καὶ πτωχὸς,
ὡς Λάζαρός τις παρερριμμένος.

ΑΧ! ΤΟ ΦΟΥΚΑΡΙΑΡΙΚΟ ΤΟ ΛΕΝΑΚΙ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Τί κι' ἂν δὲν τἄκλεισε ἀκόμα τὰ δεκαφτά ;!... Μηδὰ σὲ πωτάει ὁ Πατέρας — αὐτὸς ρού σ' ἔπλασε δὰ ὁ Σωτήνας καὶ Κύριος — ἃ θέλεις ρὰ ζήσῃς, ἃ δὲ χάρηκες τὸν κόσμο, ἃ δὲ φόρεσες στεφάνι παντρειᾶς στὸ κεφάλι σου κι' ἃ δὲ γλέντησες κατὰ ποὺ δίψαες τὴ νειότη σου... ἀστεῖα πράματα... Ὅ,τι γίνεται, γίνεται ἀνερώταγα καὶ μὲ τὸ Νόμο—τὸ Νόμο τὸ θεῖκὸ —ποῦναι μεγάλος καὶ φοβερός! ἅμα ἡ βουλὴ βγῆκε... ἄστα... Τρέχα γύρευε νὰ σταματήσῃς τὸ κακό!... Οὔτε γιατροὶ οὔτε μάραθα... Τὶ ξέρουν κι' αὐτοί; Τὰ τρία κακὰ τῆς μοίρας τους... κολοκύθια! Ἕνα εἶναι: τόπε ὁ Θεός; Ἔ, τ' ἄλλα εἶναι λόγια, κουβέντες τοῦ ἀέρα... Μπορεῖς νὰ πᾶς στὴ Μεγαλόχαρη στὴν Τῆνο, ποὺ κάνει τοὺς μουγγοὺς καὶ μιλᾶνε, τοὺς κουφοὺς κι' ἀκοῦνε, τοὺς πιασμένους χεροπόδαρα καὶ περπατᾶνε;.. Αὐτό! Ἔχεις τὰ μέσα; — ἄλλο ἃ δὲν τἄχεις, καὶ γιατὶ δὲν τἄχεις— τἄχεις; γίνεσαι καλά· δὲν τἄχεις; πᾶς καλιά σου!... Θὰ μοῦ πῇς, «κι' ὁ ἅγιος θέλει λεφτά;» κι' αὐτὸ πάλε ἄλλο εἶναι. Ἐμεῖς δὲ φτάνουμε νὰν τὰ ξετάξουμε αὐτὰ τὰ μυστήρια... — Εἶναι μυστήρια, — κι' αὐτὸ ἄλλο εἶναι. Ὁ Θεὸς μιὰ φορὰ εἶναι τος!... Κάθεται μέσ' τὰ σύγνεφα πὰ στὸ θρόνο του, γύρω-γύρω του ἄγγελοι...δεξιά του ὁ Γυιός του—ὁ Ἰσοῦς, σάματις ἔχει κι' ἄλλο γυιὸ ὁ Μεγαλοδύναμος; —Κὶ ἀπάνωθέ τους τὸ Ἅγιο Πνέμα... ξέχωρα ἡ Παναγία ἡ Δέσποινα, ποὺ κάπου κεῖ κοντὰ θὰ παραστέκει τὶς ἄλλες ὅσιες κι' ἅγιες νὰ μὴ κάθονται ἄνεργες καὶ δὲ διαβάζουνε τὴ γραφή... θὰ πῇς κι'ἀπάνου κεῖ πρέπει νὰ διαβάζουνε μιὰ κι'ἅγιασαν; καὶ βέβαια πρέπει· γιατὶ τώρα εἶναι ποὺ τὸν ἔχουνε δίπλα τους τὸ Ζερζεβούλη...τί χωρίζει τὴν κόλαση ἀπ' τὴν Παράδεισο, νά, τόσο δά...ἕνα σύνορο νὰ ποῦμε...καὶ γι' αὐτὸ πρέπει νἄχουμε τὰ μάτια μας ὀρθάνοιχτα καὶ δεκατέσσερα...! Ὅλο τέτοια λέγανε στὴ γειτονιὰ κάθε μέρα, κάθε ὥρα, κάθε στιγμή...λεφτὸ δὲν πέρνας δίχως νὰ λένε...ἡ Μαριὼ τοῦ Στάθη τοῦ Ζέρβα—ἡ Ζέρβαινα—ἡ Μηλοῦλα τοῦ Ντάβαρη—ἀμ' ἔκανε κι' αὐτὴ τὰ δικά της, κι' ἂς κάνει τὴν ὅσια, τὶς ἄλλες βούϊξε τὸ χωριό, καὶ τ' ἀμπέλια τὸ λένε καὶ τὸ μαρτυρᾶνε ποὺ νυχτοπερπάτασε μέσ' τὰ νειοσκαμένα τὰ χωράφια, κι' ἀντάμωνε τὸ Ρίκο τὸν ἀγροφύλακα... θὰ πῇς δὲν εἶδε κανένας, ἔτσι νὰ ποῦμε, μὲ τὸ μάτια του... ἔμ' καὶ τί; «χωριὸ ποὺ φαίνεται, κολαοῦζο δὲ θέλει,» ἅμα εἶσαι ἄτιμος, πάει, προδίνεσαι! —ἡ Θέμω τοῦ Στρατῆ τοῦ καροτσέρη, ἡ Ντάλαινα, ἡ Ἀναστάσαινα τοῦ μπεκρῆ τοῦ Γιώτα—ἡ πρωτοκόρη του—ποὺ νὰ μὴν ἔσωνε—μαύρη καὶ σκότεινη νἄταν ἡ ὥρα κ' ἡ στιγμή—καὶ νὰ μὴν ἔφτανε νὰ παντρευόντανε αὐτὸν τὸν ἀντίχριστο τὸν Ἀναστάση, τὸν ἄσωτο, τὸ χαρτοπαίχτη—γυαλιὰ καρφιὰ τῆς τἄκαμε τὰ μετρητὰ στὸ φάντη—καὶ τὸ γυναικᾶ,—μαῦρα πίσσα τὰ κρέατά της ἀπ' τὸ στηλιάρι!—κι' ἄλλες... κι' ἄλλες γειτόνισσες, κι' ὅλο τὸ ἴδιο τροπάρι, κι' ὅλο τὸ ἴδιο λακρεντί, γιὰ τὸ Λενάκι ποὺ ξεπάρθηκε, ποὺ βαλαντώθηκε ἀπ' τὴν ἀγάπη, καὶ στρώθηκε γιὰ καλὰ στὸ ἔρμο τὸ κρεββάτι τῆς ἀρρώστειας καὶ τοῦ θανατᾶ!.

... Στὸ δίπατο σπίτι τοῦ Θωμᾶ τοῦ Βιοκέλα πάαιναν κι' ἐρχόντουσαν κείνη τὴ μέρα, νευρικὰ καὶ παράξενα... Δῶθε μαβιά, κεῖθε σκοῦρα καὶ μουντὰ κρέπια καὶ κατάμαυρες κουρτίνες βελουδένιες κρεμιόντουσαν στὶς πόρτες καὶ στὰ παρεθύρια... μιὰν ἀπέραντη σιωπὴ βασίλευεν, καὶ μόνο ἀργοχτύπαε τὶς ὧρες τὸ παληὸ κρεμασμένο ρολόϊ, κι' ἀπάνωθέ του—λὲς σύβολο—ὁ κοῦκος ἔβγαινε παράξενα—ἔτσι νὰ ποῦμε —ἕνα μυστηριώδικο κρώξιμο, ἀνακατωμένο στὴ φαντασία μὲ κραυγὲς ἄναρθρες καὶ στριγγές... Κάτασπρες γιρλάντες λουλουδιῶν φέρναν τ' ἁμάξια, καὶ δυὸ μεγάλα χρυσᾶ γράμματα καρφιτσώθηκαν μ' ἐπιμέλεια στὴ μεσανὴ πόρτα, ζερβόδεξα στὰ κατάμαυρα βελοῦδα: Ε. Β. (Ἑλένη Βιοκέλα). Λαμπάδες — κάτασπρες κι' αὐτές— ἀψηλὲς καὶ μεγάλες—λὲς καὶ μετρήθηκαν στὸ ἴδιο μπόϊ μὲ τὸ Λενάκι—,μὲ πλατειὲς μαβιὲς κορδέλλες, δεμένες μὲ γοῦστο καὶ φροντίδα στὴν κάθε μιά, καὶ τρίδιπλες φιοῦμπες, ἀνάφτηκαν καὶ βαλθήκανε στὸ φέρετρο, κανωμένο ἀξιοπρόσεχτα, μὲ κρουστάλλινη τζαμαρία— φερμένη μὲ σπουδὴ ἀπ' τὴ χώρα—στὸ σκέπασμα, μὲ χρυσὰ ποδαράκια στὴ βάση του, καὶ στὶς πλευρές— τὶς τέσσερις μερίες — ἀστραποβόλαγαν τὰ χρυσὰ χεράκια—τὴν πίσω μεριά, ἡ μιὰ στὸ κεφάλι τὸ στεφανωμένο μ' ὁλόδροσα καὶ μοσχομυρουδάτα κλώνια λεμονιᾶς— κεῖνο τὸ χρόνο πρωτοπέταξ' ἄνθια—μὲ τὰ κατάγουρα μαλλιὰ τὰ καστανόχρωμα, ποὺ στὸ κρινένιο χρῶμα φάγταζαν λουσμένα στὸ χρυσάφι—ἀμέτρητα δαχτυλίδια στὸ μικρὸ καὶ χαϋδεμένο κεφαλάκι ἤντουσαν— μὲ τὰ γρσμμένα τὰ ματόκλαδα καὶ τὰ ζουγραφιστὰ καὶ κοντυλένια φρύδια ποὺ στεφάνωναν τὰ μεγάλα κι' ἐκφραστικὰ μάτια—ποὺ σφάλισαν γιὰ πάντα πιὰ ὠϊμένα—, τὸ κέρινο μουτράκι μὲ τὸ δαχτυλιδένιο στόμα—ποτὲς πιὰ δὲ θ' ἀκουστῇ τραγοῦδι του καὶ γέλιο—κι' ἀναπόσπαστά του τὰ κερασένια τὰ χειλάκια—τριαντάφυλλα καὶ ρόδα τὰ φροντίσαν—κι' αὐτὰ γιὰ πάντα σφαλισμένα Θέ μου!—χάριζαν ἀκόμα στὸ Λενάκι τὸ στερνό τους τὸ χαμόγελο ἀνακατωμένο μὲ πίκρια καὶ παράπονο. Τὸ πέπλο—τὸ κάτασπρο τὸ πέπλο, σὰν τὰ κρῖνα, σὰν τὸ γάλα καὶ τ' ἀπάτητο τὸ χιόνι κάτασπρο—ὡς κάτου ἔφτανε στὰ πόδια, περνῶντας ἀπ' τὰ μικρὰ καὶ τ' ἀπαλοκαμωμένα τὰ χεράκια, ντυμένα μὲ στοργὴ καὶ καλωσύνη τὰ μεταξωτὰ τὰ γάντια, περασμένο στοῦ ζερβιοῦ χεριοῦ τὸ δάχτυλο— πάντα στὸ ἴδιο—τὴν ἀρρεβῶνα τὴ χρυσῆ ποΰγραφε καὶ τ' ὄνομα τοῦ λατρεμένου της, κι' ἡ ἄλλη τὴν κάτου μεριά, στὸ πόδια, τὰ ποδεμένα—τὰ μικρὰ κι' ἀγγελικά της πόδια—τὶς μεταξωτὲς τὶς γόβες μὲ τὶς πόρπες καὶ τὶς πέτρες π' ἀστροφέγγανε καὶ στῶν κεριῶν τῇ λάμψη κυμάτιζαν φανταχτερά. Στὶς κόχες δυὸ-τρία λιβανιστήρια γεμάτα εὐωδιαστὸ λιβάνι ποὺ σκόρπαγαν τοὺς μυρωμένους τους καπνούς, κι' ἕνα μεγαλόπρεπο κόνισμα βάλμένο στὰ κρινένια τὰ χεράκια τῆς μικροῦλας μὲ κατάνυξη κι' εὐλάβεια, τέλειωναν τὶς νεκρώσιμες φροντίδες τοῦ σπιτιοῦ. Πνιχτὰ δάκρυα, κατάβαθοι στεναγμοί, λυγμοὶ ποὺ συγκλόνιζαν τὶς καρδιὲς ἀκουγώντουσαν στὴ φριχτὴ νεκρικὴ σιωπή, κ' οἱ σπασμωδικὲς κινήσεις, οἱ νευρικὲς χειρονομίες, ἔδιναν μιὰ παράξενη κι' ἀλλόκοτη ὄψη στὸ τραγικὸ μυστήριο τοῦ θανάτου.

... Ἀπροσδόκητο κι' ἀνεπάντεχο ἤτανε τὸ πρῶτο συναπάντημά τους. Τὸ Λενάκι— ξέχωρα ἀπ' τὴν ὠμορφιά της καὶ τὴ γλύκα της, μίλαε δροσάτα κι' ἀγγελικά—σφάχτηκε σὰν τὸν πρωτόειδε κ' ἡ καρδιά της—ἀγνὴ καὶ μακρυ' ἀπ' τὰ πάθια κι' ἀπ' τὰ μίση—χτύπησε στ' ἀντίκρυσμά του δυνατὰ καὶ παράξενα... Ἀδύνατο νὰ τὸ νοιώσῃ τὸ μεγάλο μυστικὸ ποὺ φώλησε μέσα της, καὶ τῆς ἤταν ἄγνωστο πῶς νὰν πῇ καὶ πῶς τὸ λένε... Ἄχ φουκαριάρικο Λενάκι, ἤταν ἡ ἀγάπη—ἡ θεία καὶ μεγάλη ἀγάπη—ποὺ ξεθεμέλιωσε σπίτια, γκρέμισε θρόνους, ποὺ σπάραξ' ἀδέρφια, ποὺ χύθηκε ποτάμια καὶ κοκκινόβαψε τὴ γῆς τὸ αἷμα, καὶ ποὺ σοῦ χάρισε καὶ σένα μιὰν ἀγκαλιὰ στὸ θάνατο, καὶ σπίτι σου παντοτεινὸ τὸν τάφο.—Αὐτὸς μικρὸς καὶ καλοκαμωμένος, παιδὶ τρελλούτσικο καὶ παιχνιδιάρης, στὸ θάμπος μπρὸς τῆς ὠμορφιᾶς της γονάτισε, καὶ πέρα κεῖ στὸ βυσσινὶ τὸ ἡλιόγερμα σφίξανε τὰ χέρια, σμίξανε τὰ κερασένια χείλια—κόκκινα κεράσια ἤταν τὰ χείλια τους—κι' ὁ χυμός τους ἕτοιμος σκορπίστηκε καὶ γεύτηκαν τὴν εὐωδιά του καὶ τὸ μῦρο του κι' ἔννοιωσαν τὴ ζάλη καὶ τὴ γλύκα ποὺ δίνει στὸ κεφάλι τέτοιο δυνατὸ κρασὶ καὶ δέθηκαν στὸ δυνατὸ τὸν ὅρκο τῆς ἄχραντης ἀγάπης. Μὰ ἡ ἀναγελάστρα ἡ Μοῖρα χτύπησε στὴ ρίζα τὸ καλόβολο δεντρὶ π' ἄνθισε τὰ περίμορφα τὰ ρόδα, καὶ πρὶν τ' ἀπομεσήμερο—τὸ πρωῒ πὲς πρωτάνθισε—πέρα μακρυὰ στὴ γῆς καὶ στὶς κακοτοπιές, μαδῶντας ὁ βοριᾶς σκληρὸς καὶ μανιασμένος τὰ χλωμὰ τὰ φύλλα σκόρπισε χαιρέκακα, τόνα ἀπ' τὰ δυὸ τὰ ρόδα, ἀφίνοντας στὴν ἐρημιά του τ' ἄλλο,—τὸ φουκαριάρικο τὸ Λενάκι —τ' ἀρφανὸ τὸ ρόδο—γιαντισμένο καὶ χτυπημένο ἀπ' τὴ μεγαλείτερην ἀρρώστεια ποὺ φέρνει ὁ χαμὸς κι' ὁ στερεμὸς μιᾶς ἀγάπης θείας. Καὶ νεκροστολίστηκε τώρα στὸ στερνὸ κρεββάτι τῆς θανῆς του, καὶ τὰ κερασένια χείλια — τραντάφυλλα καὶ ρόδα τὰ φροντίσαν—χάριζαν ἀκόμα τὸ στερνὸ χαμόγελο, γεμάτο πίκρια καὶ παράπονο!...

. . . . . .

Καὶ τί σὰ δὲν τἄκλεισε ἀκόμα τὰ δεκαφτά; μὴ δὰ σὲ ρωτάει ὁ Πατέρας—αὐτὸς δὰ ποὺ σ' ἔπλασε, ὁ Σωτῆρας καὶ Κύριος.!— Ἀκόμα τὸ ἴδιο λακρεντὶ εἶχαν στημένο, καὶ τὸ ἴδιο τροπάρι ψέλνανε οἱ γενόνισσες πάλε κείνη τὴ μέρα, ὡς τὴν ὥρα ποὺ διάβηκε σὲ κοπετὸ καὶ θρῆνο τὸ ξόδι, καὶ σταυροκοπήθηκαν, κι' ἔκλαψαν οἱ περισότερες, κι' ἄλλες θάμαξαν τὴν κάσσα τὴ βαρύτιμη—φερμένη μὲ σπουδὴ ἀπ' τὴ χώρα— ποὺ μέσα της χώρεσε μιὰν ἀγάπη ἀγνὴ καὶ γιγάντεια, μιὰ νυφοῦλα, τὸ φουκαριάρικο τὸ Λενάκι—τ' ἀρφανὸ τὸ ρόδο—ποὺ στὸ βυσσινὶ τὸ ἡλιόγερμα τῆς ζωῆς του ἔβυσε ὅπως σβύνει ὁ ἀχὸς πονεμένης φωνοῦλας σ' ἀλαργινὸ δρόμο.

Ἔπαχτος—Νοέμβρης 1929

ΤΑΚΗΣ ΜΑΥΡΟΚΕΦΑΛΟΣ

ΟΙ ΑΡΡΩΣΤΟΙ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Καὶ σιγὰ—σιγὰ τὸ βλέμμα του θάμπωνε. Ἡ πραγματικότητα ποὺ τὸν περιστοίχιζε ἔσβυνε κι' ἤταν σὰν κάτι νὰ τὴ ροφοῦσε ἀπὸ τ' ἀνοιγμένα του μάτια καὶ τὴ βαράθρωνε σὲ μιὰ μακρυνὴ ἀπόσταση.

Ἔτσι ἤταν ὅλα γινωμένα. Τώρα τοῦ ἔρχονταν στὴ σκέψη ὅλες αὐτὲς οἱ μικρολεπτομέρειες τῆς ζωῆς. Τὰ περιστατικὰ ποὺ τὴν εἶχαν κάνει ζωηρότερη στὴν ἀνάμνησή του. Καὶ ἔγειρε τὸ βιβλίο στὰ γόνατά του ἐνῶ τὸ βλέμμα του πῆρε μιὰ μακρυνή, πολὺ μακρυνὴ κατεύθυνση.

Τινάχτηκε ἐλαφρὰ σὲ κάποια γνώριμη ἐπαφή. Τράβηξε τὸ χέρι ποὺ τοῦ κρατοῦσαν.

— Ἀφῆστε με γιατρέ. Δὲν ἔχω τίποτα. Τί θέλουν καὶ σᾶς καλοῦν διαρκῶς!—καὶ μὲ εἰρωνικὴ εὐθυμία:—Βλέπετε τί ἀδιάκριτοι εἶναι ὅσοι ἀγαποῦν; Σᾶς ἀνησυχοῦν μὲ τὸ τίποτα γιὰ μένα.

— Μὰ δὲν ἔχετε τίποτα ἀγαπητέ μου φίλε. Νόμιζα πὼς δὲν ἤμουν πάντα ἕνας γιατρὸς ὅταν ἔρχομαι.

—Ἂν εἶναι ἀλήθεια αὐτὸ γιὰ σήμερα, μ' εὐχαριστεῖ. Ἔχω τὴν ἰδέα πὼς ἡ κατάστασή μου δὲν εἶναι ἀρρώστεια. Εἶναι ἕνας τρόπος μᾶλλον νὰ πεθάνω δίχως νὰ ἀρρωστήσω.

Ὁ γιατρὸς τοῦ χτύπησε ἐλαφρὰ τὸ χέρι:

— Ναί, ναί! Μὴ μὲ ἡσυχάζετε ὅπως συνηθίζετε. Ὑποφέρω πολὺ ἀγαπητέ μου, μὰ δὲν ἔχω ἀνάγκη γιατροῦ. Ἔχω ἀνάγκη ἑνὸς λυτρωτή.

— Ἐξακολουθεῖτε νὰ νομίζετε ἕνα σωρὸ πράμματα. Πέρνετε δρόμο μὲ τὴ φαντασία σας, ἕνα δρόμο τρομερὰ κουραστικό, γιὰ νὰ μαζέψτε τὰ μικρόβια τοῦ χειροτέρου εἴδους. Δὲν ἔχω σχεδὸν τίποτα παρατηρήσει ἀπὸ ὅλα ὅσα ὑποπτεύεστε. Καὶ εἶμαι τόσο συχνὰ κοντά σας.

— Δὲν ἔχετε λοιπὸν ΣΧΕΔΟΝ τίποτα παρατηρήσει.... Τί καλὰ νὰ γελιέμαι. Εἶναι ἴσως γιατὶ εἶστε ΣΥΧΝΑ κοντά μου καὶ δὲν ζῆτε διαρκῶς στὸν κύκλο μας καὶ στοὺς ὅρους ποὺ τελευταῖα κανονίζουν τὴ ζωή μας.— Ὕστερα τοῦ πῆρε τὸ χέρι: — Οὔτε λέξι! εἶναι ἐκεῖ κάτω.—Αὐτὰ μὲ χαμηλωμένη τὴ φωνή.

Ὁ γιατρὸς γύρισε καὶ διέκρινε πραγματικὰ τὸν κύριο Βιτσιώρη ποὺ ἔκανε λίγα βήματα. Ἤταν στὸ βάθος τοῦ κήπου καὶ κύτταζε ψηλὰ ἕνα δένδρο σὰν νὰ τὸ ἐξέταζε. Μετὰ φώναξε τὸν κηπουρό. Ἐκεῖνος δὲν ἄργησε νὰ παρουσιαστῇ, σκουπίζοντας τὰ χέρια του στὴ ποδιά. Ἡ φωνὴ τώρα ἀκουγόταν δυνατή. Τραχειά. Ἔσκιζε τὸν ἀέρα κι' ἔμοιαζε νὰ μαστίγωνε τὸ αὐτὶ δίχως οἶκτο. Ἄκουγες καθαρά:

— Εἶναι ξερό! σοῦ εἶπα χίλιες φορές: Κόφ' το! Νὰ τὸ κόψῃς! Καταλαβαίνεις ἢ ὄχι;—Ὁ κηπουρὸς κάτι μάσησε φοβισμένα, μὰ δὲν ἀκούστηκε ὡς ἐδῶ. Καὶ ἡ φωνὴ

Μετὰ τὸ θερισμό. — Ἔργο Ε. Θωμοπούλου.

τοῦ Βιτσιώρη πού πάντα βέβαια ἐρχόταν ἀπὸ μακρυὰ τέλειωσε: «Ὡς σύριο, ἐννοῶ νὰ κοπῇ. Αὔριο πρωΐ πρωΐ πρὶν πιάσῃς ἄλλη δουλειὰ θὰ τὸ ρίξῃς!»

Ὁ ἄρρωστός μας στέναξε λιγάκι.

— Βλέπεις γιατρέ μου! Εἶναι ἐν τούτοις ἕνα δένδρο πού ἀγαπῶ. Μὰ τοῦ ἄντρα τῆς κόρης μου δὲν τ' ἀρέσει. Εἶναι λέει ξερό... Γέρασε νὰ ποῦμε».

Ὁ γιατὸς κάτι ἑτοιμάστηκε νὰ ἀπαντήσῃ μὰ ὁ Βιτσιώρης προχωροῦσε τώρα κοντά του.

— Σιωπὴ τώρα. Τσιμουδιά. Δὲν εἶναι ἔτσι; Τὸ μάθημά σας τὸ ξέρετε: Μὲ βρίσκετε καλλίτερα, ἥσυχο, δυναμωμένο, ἀχύτερο καὶ τὰ λοιπά . . . ὅπως ξέρετε. Δὲν εἶναι ἔτσι γιατρέ; Δὲν εἶμαι στὰ χάλια τοῦ πεύκου ἐκείνου!... Δὲν νομίζετε; καὶ ὅπως ἔσφιγγε δυνατὰ τὸ χέρι τοῦ γιατροῦ αἰσθάνθηκε τί λίγη δύναμη τοῦ ἀπόμεινε γιὰ μιὰ τέτοια προσπάθεια.

— Μπᾶ . . . μπᾶ! . . . Καλὴ μέρα γιατρέ μου!—Ἦταν ἕνας τόνος οἰκεῖος ποὺ ὁ Βιτσιώρης προσπάθησε νὰ κάνῃ ὅσο μποροῦσε φιλικώτερο. Πλησίασε τὸν πεθερό του, τοῦ ἄγγιξε τὸ μέτωπο, τὸ σφυγμό.—Λίγο κουρασμένος καὶ λίγο χλωμὸς ὁ πελάτης σου σήμερα γιατρέ! Νὰ πάλι! Αὐτὰ τὰ καταραμένα βιβλία. Σᾶς κουράζουν. Δὲν τὸ καταλαβαίνετε; Σᾶς κάνουν κακό. Κλεῖστε τα ἐπὶ τέλους. Ἡ καϋμένη ἡ Φανὴ ἔλυωσε νὰ σᾶς τὸ λέῃ. Γιατρὲ ἐπιβληθῆτε!

Βέβαια αὐτὰ εἶχαν κάποια ἔκφραση ἐνδιαφέροντος κι' ἔμοιζαν νἄπερναν προστατευτικὴ μορφὴ κοντὰ στὸν «ἄρρωστο», μὰ συγχρόνως δὲν ἔκρυβαν τίποτα ἀπὸ μιὰ ὑπολανθάνουσα αὐστηρότητα ποὺ ἦταν τόσο λίγώτερο εὐπρόσδεχτη ὅσο περισσότερο τὴν ἔντυνε ἕνα χαμόγελο καλωσύνης καὶ συγκατάβασης.

Ὁ γιατρὸς ἀμήχανα ζήτησε τὸ βιβλίο.

— Τί διαβάζετε λοιπὸν κύριε Μαράκη; Ὁ ἄρρωστος προσπάθησε νὰ τὸ κρύψῃ κάτω ἀπὸ τὴ λαφρειὰ κουβερτίτσα ποὺ τοῦ σκέπαζε τὰ πόδια ὅπως ἦταν καθισμένος στὴ βαθειὰ τροχοφόρα πολυθρόνα, γιατὶ ἀπ' τὸ πρωΐ ἦταν κάτω στὸ κῆπο νὰ ἀνασαίνῃ καθαρὸ ἀέρα.

— Τίποτα... τίποτα. Νά! νὰ περάσῃ λίγο ἡ ὥρα.

— Ὅλο ἔτσι λέτε πεθερέ μου καὶ δὲν βλέπετε πόσο κακὸ κάνετε τῆς Φανῆς γιὰ νὰ μὴν ἀκοῦτε τὶς συμβουλές της. Καὶ πρέπει νὰ κάνω στὸ γιατρὸ μερικὲς ἀποκαλύψεις. Δὲν θὰ εἶναι ἀδιακρισία. Ὁ γιατρὸς εἶναι ὁ πνευματικὸς τῶν σωματικῶς ἀρρώστων. Λοιπὸν νὰ ἡ ἐξομολόγηση: Οἱ καφέδες πάλι ἄρχισαν γραμμὴ ὁ ἕνας ὕστερα ἀπ' τὸν ἄλλον. Τὰ ἀρμυρὰ γαρνίρουν τὸ πιάτο μας περισσότερο ἀπ' ὅσο πρέπει. Τὰ τουρσιὰ ἄρχισαν νὰ κατεβαίνουν στὸ ἀδυνατισμένο στομάχι μας... Λὲς πῶς ζητᾶ ν' αὐτοκτονήσῃ. Κάθε μέρα σύγχυση στὸ τραπέζι. Περπατεῖ ὕστερα πολύ. Καὶ ὅμως σᾶς ἀγόρασα αὐτὴ τὴ πολυθρόνα μὲ τοὺς τροχοὺς γιὰ νὰ σᾶς ἀπαλλάξω ἀπὸ ἕνα κίνδυνο κοπώσεως. Σεῖς γιατρὲ τί λέτε σὲ ὅλα αὐτά; Χτὲς βράδυ μάλιστα τὸ φῶς ἄναβε στὴ κάμαρά σας ὡς τὴ μία. Θὰ πῇ πὼς δὲν κοιμώσαστε... Τοὐλάχιστον σβύνετέ το γιὰ νἄνε ἥσυχη ἡ Φανὴ νὰ νομίζῃ πὼς κοιμᾶστε..».

— Ναί, ναί... Μὰ ξέρεις Γιῶργο... ἄμα μὲ βαστάει ἀϋπνία δὲν μπορῶ νὰ ὑποφέρω τὸ σκοτάδι. Μὲ πειράζει.—Καὶ ἦταν ἀδύνατη ἡ φωνή του.

— Ἡ καϋμένη ἡ Φανή... ἦταν πολὺ νευριασμένη ἀπ' αὐτό!

— Καλά, καλά. Θὰ τὸ σβύνω ἄλλοτε. Θὰ προσπαθήσω Γιῶργο.

— Ναί! Προσπαθῆστε! Μιὰ ὑγεία βλέπετε ἔχουμε. Νὰ τὴν χάσουμε κι' αὐτήν; Ἡ Φανὴ δὲν κάνει νὰ νευριάζῃ. Εἶμαι βέβαιος πὼς ὁ γιατρὸς δὲν θἄχῃ καμμιὰ ἀντίρρηση.

Ὁ γιατρὸς ἔννοιωσε νὰ τοῦ σφίγγουν τὸ χέρι. Κατάλαβε. Κούνησε τὸ κεφάλι του. Ἦταν ἕνα εἶδος ἐπιδοκιμασίας ἑνὸς ἀνθρώπου ποὺ δὲν ἦταν καθόλου, μὰ καθόλου σύμφωνος. Μὰ ὁ Βιτσιώρης ἐνδιαφερόταν τόσο νὰ ἀποσπάσῃ μιὰ τυπικὴ ἔκφραση ποὺ νὰ πλαισίωνε ὅπως αὐτὸς ἤθελε τὰ λόγια του, ὥστε τὸν εὐχαρίστησε ἡ κίνηση τοῦ γιατροῦ ὄχι γιὰ τίποτα ἄλλο, μὰ τοὐλάχιστον γιατὶ ἔννοιωθε ἔτσι πὼς οἱ σκέψεις του γίνουνταν δεκτὲς γιατὶ ἔλειπε τὸ θάρρος νὰ τὶς ἀποκρούσουν. Ἕνα εἶδος ἐπιβολῆς ποὺ ἐργάστηκε μὲ τόση προσπάθεια γιὸ νὰ θεμελιώσῃ.

Ὕστερα ἀπὸ λίγη σιωπή:

— Γιῶργο, ἐκεῖ κάτω ἔβλεπα χτὲς νὰ ἐργάζωνται, νὰ σκάβουν. Νά! Στὴ γωνιά. Ἐκεῖ κοντὰ στὸ τοῖχο. Στὸ πηγάδι δίπλα.

Ὁ Βιτσιώρης κύτταζε στὴ διεύθυνση ποὺ τοῦ ἔδειχνε ὁ πεθερός του:

— Ἄ! Ναί! Δὲν σᾶς τῶχω πεῖ. Ξέρετε γιατρέ. Ἦταν τὸ παβιγιόνι τῆς πεθερᾶς μου μὲ τὴ σκαλωτὴ φρίτζα. Μὰ ἐκεῖ ἔφραζε τὸ παράθυρο τῆς τραπεζαρίας. Καὶ ἀποφασίσαμε νὰ τὸ βγάλουμε προσωρινὰ γιὰ νὰ δώσῃ φῶς. Θὰ σκεφτοῦμε ἀργότερα ποῦ θὰ τὸ τοποθετήσωμε, σὲ καταλληλότερο μέρος. Καὶ ἔκανε λίγα βήματα πηγαίνοντας κατὰ τὰ καινούργια παρτέρια ποὺ εἶχαν φτιάξει τώρα τελευταῖα.

Ὁ Βιτσιώρης ἀπεμακρύνθηκε κι' ἔμειναν πάλι μόνοι.

— Αὐτὸ τὸ παβιγιόνι ἐχει γιατρὲ ἱστορία. Μιὰ ἀπ' τὶς πολλὲς βουβὲς ἱστορίες ποὺ εἶναι γραμμένες ἐδῶ μέσα καὶ ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ διαβάσῃ κανεὶς ἐκτὸς ἀπὸ μένα καὶ τὴ μακαρίτισσα. Ἐκεῖ καθόμασταν πάντα. Στὸ παβιγιονάκι αὐτὸ μοῦ ἔφερνε κάθε πρωΐ τὸ καφὲ μὲ γάλα. Προγευματίζαμε μαζί. Εἴχαμε πάντα κάτι ὡραῖα κουλουράκια ποὺ μοῦ ἔκανε ἡ ἴδια. Θυμᾶμαι σὰν τώρα τὶς κουβέντες μας, τὰ ὄνειρά μας γιὰ τὴ Φανή, καὶ τὴν ἀστείρευτη τρυφερότητά της γιὰ ὅλα τὰ πραμματάκια ποὺ ἀγαπούσαμε μαζί. Στὸ παβιγιονάκι αὐτὸ ἀποφασίζαμε καὶ γιὰ τὰ σοβαρώτερα ἀκόμα ζητήματα, ἀνταλλάσσαμε ὅλες τὶς σκέψεις μας, θυμούμασταν τὰ παληά μας καὶ ἔβλεπα πόσο δίκηο εἶχα ὅταν τὴν ἀγάπησα ἀπὸ μικροῦλα τοῦ σκολειοῦ. Καὶ ἔτσι ἀντίκρυ στὸ παράθυρο ὅπως καθόμουν θυμᾶμαι ἀκόμα τὴ λάμψη ποὺ ἔχυνε τὸ σαμοβάρι μας στὸ σκοτεινὸ φύντο τῆς τραπεζαρίας. Εἶναι ἕνα φῶς ποὺ δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ σβύσῃ ἀπ' τὴν ἀνάμνησή μου. Ἀκόμα καὶ τώρα πήγαινα καὶ καθόμουν ἐκεῖ χωρὶς νὰ τὸ παρατηρήσῃ κανείς. Καὶ ξαναθυμούμουνα... Καὶ ἴσως κάποτε ἡ συγκίνηση δὲν ἔμενε μόνο ἐσωτερική. Μὰ αὐτὸ δὲν τῶχανε παρατηρήσει ὁλότελα. Τώρα ἡ φρίτζα πειράζει. Κάνει ἴσκιο καὶ δὲν μπαίνει φῶς στὴ τραπεζαρία.. Καὶ ὅμως ἡ μητέρα της πέθανε.

Ὁ γιατρὸς μὲ κάποιο νευρικὸ μορφασμὸ προσπάθησε νὰ συνηθίσῃ στὴ δύσκολη καὶ στενάχωρη θέση ποὺ βρέθηκε.

— Μὰ σήμερα ἀλήθεια εἶμαι ἄρρωστος. Εἶμαι πραγματικὰ κουρασμένος. Ἔχω ἀνάγκη νὰ μείνω μόνος μ' ἕνα ἄνθρωπο ποὺ δὲν θὰ μὲ πάρῃ γιὰ τρελλὸ ἢ τοὐλάχιστον γιὰ ξεμοραμένο:—Ὁ γιατρὸς κάτι προσπάθησε νὰ ψιθυρίσῃ μὰ ὁ Μαράκης τὸν κράτησε:—Τοὐλάχιστον γιατρὲ μιλᾶτε πιὸ δυνατά. Μὴν σκύβετε ἔτσι κοντά μου. Ὁ γαμπρός μου μπορεῖ ὅλα νὰ τὰ ὑποπτεύεται...

— Μὰ ἐσεῖς ζῆτε φίλε μου σ' ἕνα διαρκὲς μαρτύριο φόβου. Δὲν προτιμᾶτε ν' ἀπαλλαχθῆτε ἀπ' αὐτὲς τὶς ἰδέες; Τὰ νεῦρα σας ἔχουν πάρει μιὰ κακὴ συνήθεια νὰ χαλαρώνουν. Τεντῶστε τα. Σφίχτε τα, κρατῆστε τα μὲ θέληση καὶ θὰ δῆτε πὼς ἔτσι δὲν θὰ τ' ἀνεμίζουν σὰν κουρέλια οἱ μπόρες ποὺ θὰ τὰ δέρνουν. Ἡσυχάστε λίγο!

— Νὰ ἡσυχάσω...! Αὐτὸ ἀκριβῶς σᾶς ἔλεγα πὼς θέλω νὰ κάνω σήμερα. Μὰ μὴ φεύγετε. Δὲν τῶπα γι' αὐτό...—Ἦταν πολὺ λυπημένη ἡ ματιά του ὅταν τὴν ἀντάμωσε ὁ γιατρός:—Ἐμένα ἡσυχία δὲν εἶναι ἡ κατάσταση τῆς γαλήνης ποὺ χρειάζεται γιὰ νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν ἠρεμία σὲ μιὰ παθολογικὴ διατάραξη. Αὐτὸ ἀπεναντίας θὰ μὲ κούραζε. Κουραστικὸ μοῦ εἶναι νὰ διώχνω μακρυὰ τὴ συντροφιὰ λίγου κόπου. Θὰ ἤθελα πολὺ νὰ κινηθῶ νὰ δουλέψω, νὰ ἱδρώσω... Ἡσυχία μου εἶναι νὰ μείνω πλάϊ σὲ κάποιον ποὺ νὰ μὴν ἀμφισβητήσῃ ποτὲ τὴν πραγματικότητα τῆς σιωπηλῆς τραγωδίας.

Ὁ γιατρὸς ἔκανε κάποια κίνηση:

— Δὲν εἶναι ἡ λέξη. Πρόκειται γι' αὐτὸ ποὺ ἐννοῶ. Ἐδῶ γύρω τριγύρω, μέσα στὸν ἀέρα ποὺ ἀναπνέετε, στὸ χῶμα ποὺ πατεῖτε, ἀνάμεσα σ' αὐτὰ τὰ πράσινα φύλλα, ἀκόμα καὶ σ' ὅλα τὰ πετραδάκια τὰ μικροσκοπικὰ ποὺ φράζουν τὸ δρόμο στὰ μερμήγκια καὶ τὰ ἔντομα εἶναι ἄφθονα σκορπισμένη ἡ ὕλη μιᾶς τραγωδίας. Τὸ μόνο ποὺ χρειάζεται εἶναι τάξη καὶ ῥύθμιση. Τότε θὰ τὴν ἐννοούσατε πιὸ συγκεκριμμένα. Θὰ εἴχατε τὴ φόρμα. Τώρα λείπει τὸ σχηματικὸ μέρος ποὺ εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ νὰ κατανοηθῇ ἀπὸ κείνους ποὺ δὲν εἶναι ἢ δὲν ἦταν τὰ δρῶντα πρόσωπα.

Τέντωσε τὸ ἀδύνατο καὶ γέρικο χέρι του κι' ἔδειξε κατὰ τὸ βάθος:

— Νά! Κυττάξτε. Αὐτὸ τὸ δέντρο θὰ πέσῃ αὔριο. Ἂν ὄχι αὔριο, σίγουρα μεθαύριο. Τὸ ἀκούσατε. Τὸ ἔλεγε ὁ Βιτσιώρης. Εἶναι ξερό. Γέρικο. Ὁ χῶρος θὰ χρησιμεύσῃ διαφορετικά. Θὰ σκαφτῇ θὰ τακτοποιηθῇ, θὰ γίνῃ ἕνα παρτέρι, θὰ φυτευτοῦν ἄνθη, ψιλοκουρεμένη πρασινάδα. Δὲν θἄνε ἄσκημα. Καὶ ὅμως... αὐτὸ τὸ δέντρο εἶχε ζήσει πολλὰ χρόνια μαζί μας, ὁ πατέρας μου ἔλεγε: «Βαγγελάκη, τὸ δέντρο τὸ φύτεψε ὁ πατέρας μου, ὁ πάππος σου. Ἔχουν τὴν ἴδια ἡλικία». Ἦταν σὰν νὰ μοῦλεγε: «Κύτταξε, εἶναι πιστὸς φίλος ποὺ πρέπει νὰ ἀγαπᾶς. Ὅταν πεθάνῃ βέβαια δὲν πρέπει νὰ τὸν πετάξῃς». Γιατρέ μου, ὅταν τὸν χειμῶνα θ' ἀνάψῃ ἡ σόμπα μας ἐγὼ θὰ κρυώνω. Δὲν θὰ μποροῦσα ποτὲ νὰ ζεσταθῶ ἀπὸ τὰ κόκκαλα τοῦ πατέρα μου Καὶ κανεὶς βέβαια.

Ὁ γιατρὸς σηκώθηκε, ἔκανε λίγα βήματα. Ἀκούστηκε μιὰ φιλική καὶ καλόκαρδη φωνή.

— Φεύγετε λοιπόν;—Ἦταν ὁ Βιτσιώρης ποὺ γύριζε ἀπὸ τὴ βολτίτσα ποὺ σηκώθηκε νὰ κάνῃ.

— Ὄχι, μὰ νὰ ξεμουδιάσω λίγο.

— Σᾶς ζάλισε ὁ πεθερός μου.—Ὁ τόνος ἦταν σκληρὰ εὔθυμος.—Δὲν εἶναι ἔτσι; Θὰ σᾶς ἄρχισε τίποτα παληὲς ἀναμνήσεις. Ἔτσι κάνει τώρα τελευταῖα. Τὸ πῆρε συνήθειο. Δὲν κοτᾶμε νὰ κάνουμε τίποτα ἐδῶ μέσα. Μὰ κῆπος εἶναι αὐτός; Χάλια εἶν' αὐτά; Πρέπει νὰ βάλουμε κάποια τάξη. Ἡ Φανὴ ὅλο παραπονιέται πὼς ὅλα εἶναι τόσο ἀκατάστατα κι' ἀπεριποίητα. Καὶ ὁ μικρός μας βέβαια πρέπει νὰ συνηθίζῃ ν' ἀντικρύζῃ λίγο τὰ πράμματα μέσα ἀπὸ κάποιο πιὸ συγχρονισμένο πλαίσιο. Στὴν ἀνάπτυξη τοῦ σύγχρονου γούστου ὅλα αὐτὰ δὲν συνεισφέρουν τίποτα...

Ὁ γιατρὸς ἀμήχανα κυττοῦσε τριγύρω.

— Καὶ ὅμως, τόλμησε, εἶναι τόσο ὄμορφα...

— Ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῶν ἀναμνήσεων ἴσως. Αὐτὸ εἶναι μιὰ μοιρολατρικὴ ἐνατένιση τῶν πραγμάτων. Εἶναι ἔμμορφα ὑπὸ τὴν προϋπόθεση πὼς εἶναι παληὰ καὶ θυμίζουν. Μιλᾶτε ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὸ πεθερό μου. Ἀλλὰ αὐτὴ τὴ προϋπόθεση γιατὶ νὰ τὴ δημιουργοῦμε ὅταν χρειάζεται τότε ἀκόμα μιὰ ἐνέργεια γιὰ νὰ ἀντιληφθοῦμε τὴν ὡραιότητα; Πρέπει νὰ ἐπιστρατεύουμε τὶς ἀναμνήσεις γιὰ νὰ ταῦρουμε ἔμμορφα. Δὲν εἶναι μιὰ ἀρρωστημένη τάση αὐτό; Καὶ καλὰ νἄχουμε ἀναμνήσεις. Γιὰ κείνους ὅμως ποὺ δὲν ἔχουν ἀναμνήσεις; Ἐνῷ ὅπως σκέπτομαι νὰ ἀλλάξω ἐδῶ μέσα ὅλες τὶς φόρμες θὰ βρῆτε πῶς θἄνε ὡραῖα δίχως καμμιὰ προσπάθεια. Ὅλα θὰ ἀνακαινιστοῦν. Θὰ γίνουν καινούργια».

Ὁ Βιτσιώρης εἶχε μεγάλη πεποίθηση σ' αὐτά, καὶ δίκια ἔβλεπε μέσα ἀπὸ τὴ λάμψη, ἀπὸ τὴ φρεσκάδα, ἀπὸ τὴ σιδερωμένη γραμμὴ τῶν καινούργιων πραγμάτων, τὴν ὡραιότητά τους. Καὶ τῶβρισκε τόσο φυσικό. Μὰ καλὲ αὐτὰ ὅλα μόνα τους φώναζαν: «Ἀλλάξτε μας, τακτοποιῆστε μας. Τὰ κλαδιά μας φούντωσαν, ἡ φρίτζα πύκνωσε. Τὰ περισσότερα ξεράθηκαν, πάληωσαν. Ξερριζῶστε λοιπόν, ρίξτε, θάψτε, πετάξτε καὶ φέρτε σπόρους, φέρτε νέα βλαστάρια, φυντανάκια, σχέδια καὶ μαστόρους καὶ φτιάξτε κάτι καινούργιο καὶ μοντέρνο».

Δέν ἦταν κακὸς ἄνθρωπος ὁ Βιτσιώρης. Ἀλλὰ ἦταν καλὸς ὅπως ὅλοι οἱ ἄνθρωποι. Μὰ ἦταν καὶ τὸ πεῖσμα τοῦ γέρου ποὺ τὸν ἐρέθιζε. Πῶς νὰ ζήσουν νέοι ἄνθρωποι, καινούργιες ὑπάρξεις — τὶ νόστιμος ποὺ ἦταν ὁ μικρός — ἐκεῖ μέσα. Καὶ κυρίως γιὰ τὸ μικρὸ Τέντυ. Δὲν τὸν ἔβγαλαν Βαγγελάκη. Τὸ ὄνομα τοῦ παποῦ: Βαγγελάκης! Φαντάσου τώρα ἕνα σαλόνι, ἕνα παρκέτο — ἔτσι θἆταν τὸ σπίτι ποὺ θἄχτιζαν τὸ φθινόπωρο — ἕνα μεγάλο χορὸ ποῦ θἄδιναν, καὶ ὁ μικρὸς θὰ ἦταν νέος πιὰ κομψός, καὶ ἔξαφνα νὰ φωνάζῃ κάποιος: ΒΑΓΓΕΛΑΚΗ! Πφ! Ἦταν νὰ σηκώνονται ἡ τρίχες ὅτσν ὁ γέρος δειλὰ κάποτε ἔρριξε τὴν ἰδέα νὰ δώσουν τόνομά του στὸν μικρό.

— Ἄ! Νὰ καὶ ἡ Φανή. Φανή! Φανή!» φώναξε ὁ Βιτσιώρης. Μιὰ νέα κοπέλλα λεπτή, μὲ ἕνα κομψὸ πενιουάρ. Δὲν πειράζει, ἔλα ὅπως εἶσαι. Εἶναι ὁ γιατρὸς ἐδῶ. Φέρε καὶ τὸν μικρό.

Μιὰ γλυκειὰ φωνοῦλα ἀκούστηκε. Ἡ μαμὰ φώναζε τὸ παιδί:

— Τέντυ... Τέντυ! Περίμενε λίγο. Ὁ γιατρὸς ἔρριξε ἕνα βλέμμα στὸν Μαράκη. Δὲν τὸν πρόσεξε. Ἦταν πολλὴ ὥρα ποὺ ἡ ματιά—του ἦταν βουτημένη ἀόριστα σ' ἕνα φανταστικὸ βάθος.

Σὲ λίγο ἦταν ἡ μαμὰ καὶ ὁ μικρὸς ἐκεῖ:

— Φανὴ τί κάνεις τόση ὥρα μέσα;

— Καλὴ μέρα γιατρέ. Πῶς εἶναι ὁ πατέρας;» Πῆγε κοντὰ στὸ γέρο. «Τί κάνετε παπάκη; Σᾶς πέρασε ἡ χτεσινὴ ἀδιαθεσία; "Ἀχ! Ναί! Τὸ εἶχα ξεχάσει. Ζητήσατε τσάϊ χτὲς βράδυ καὶ δὲν σᾶς τῶφεραν. Μὰ εἴμασταν τόσο ἄνω κάτω μὲ τὸ μικρό. Μᾶς κράτησε ὅλη νύχτα στὸ πόδι μὲ τὴ γρίνια του. Τί ἐκνευρισμός, Θεέ μου. Γιῶργο! Μιὰ «nurse» χρειαζόμαστε. Εἶναι ἀπαραίτητο. Εἶναι καιρός. Δὲν βαστῶ πιά».

Ὕστερα κύτταξε γύρω καὶ φώναξε:

— Τέντυ, Τέντυ, ἔλα νὰ πῇς καλὴ μέρα τοῦ παπποῦ.

Ὁ Βιτσιώρης τὴν ἔκοψε:

— Ἄς το τώρα. Κύτταξε. Κυνηγάει μιὰ πεταλοῦδα. Ἔχεις τὴ μανία πάντα νὰ τοῦ κόβῃς τὰ κέφια. Γι' αὐτὸ τὸ νεύριασες τὸ παιδί. Νευριάζεις κι' ἐσὺ ὕστερα.

— Δὲν ἐπιμένω. Ἄς παίξῃ. Ἂν νομίζεις πὼς τὸ νευριάζω ἐγώ... Μὰ τελευταῖα Γιῶργο σοῦ εἶπα: Δὲν μπορῶ νὰ ὑποφέρω τίποτα. Μὲ νευριάζουν ὅλα. Ἔχασα πιὰ γιὰ καλὰ τὸν ὕπνο μου, γιατρέ. Τέλειωσε καὶ τὸ μπρουμυράλ . . . Δὲν μοῦ κάνετε μιὰ καινούργια συνταγή;

— Δὲν σοῦ τὸ συνιστῶ Φανή. Αὐτὸ δὲν εἶναι θεραπεία. Οὔτε ὁ γιατρὸς θὰ συμφωνῇ. Μὰ μόνη σου τρώγεσαι μ' ὅλα. Φαντάσου ἂν δὲν ἤμουν ἐγὼ νὰ προλαβαίνω ὅλες τὶς ἀφορμὲς τῶν συγχύσεων. Εἶναι νὰ ἀπελπίζεται κανεὶς μαζί σου.—Κι' ὕστερα γιὰ νὰ τὴν ἀπασχολήσῃ: — Κύττα: δὲν σ' ἀρέσει αὐτὴ ἡ ἀλλαγὴ ποὺ ἄρχισα νὰ κάνω στὸ κῆπο;

— Σάμπως βγαίνω νὰ κυττάξω καὶ ποτέ; Ἡ πρασινάδα μὲ ἐνοχλεῖ, τὰ δέντρα, τὰ λουλούδια, ὅλα... Νὰ μποροῦσα νὰ κλειστῶ νὰ μὴ βλέπω τίποτα... Σοῦ εἶπα: εἶμαι πολὺ νευρικὴ τελευταῖα: Κατάλαβέ το!

— Μὰ αὐτὸ δὲν μὲ εὐχαριστεῖ διόλου. Καὶ νὰ νομίζω πὼς θὰ ἤσουν σύμφωνη.— Μὰ ἡ σκηνοῦλα πῆρε τέλος ἐξ αἰτίας τοῦ μικροῦ. «Ἄ! Νά! φώναξε ὁ Βιτσιώρης. Τὴν ἔπιασε τὴν πεταλουδίτσα. Μπράβο, μπράβο Τέντυ... θὰ γίνῃς ἕνας σπουδαῖος... ἕνας πολὺ σπουδαῖος ἄνθρωπος μιὰ μέρα...» Ἔτρεξε κοντά του, τὸν σήκωσε ἀπότομα ψηλά. Μὰ ὁ μικρὸς τὰ κάρωσε. Ζάρωσε τὰ μοῦτρα του καὶ οἱ νευρικὲς καὶ ὑστερικὲς κλάψες του σὰν στριγγλιὲς ξέσκιζαν τ' αὐτιά.

— Οὔ... οὔ, κακὸ παιδί! ἔκανε ἡ μαμὰ ἐκνευρισμένα.

—Μὰ μὴ τὸ μαλώνεις τώρα. Ἄς το νὰ κλάψῃ. Τὸ κλάμμα εἶναι καὶ ὑγιεινό. Εἶναι μιὰ ἀνάγκη τοῦ ὀργανισμοῦ. Δὲν εἶναι ἔτσι γιατρέ;»

Κανεὶς δὲν μποροῦσε νὰ ξέρῃ ἂν ὁ γιατρὸς θὰ συμφωνοῦσε σ' αὐτό. Μὰ ὅ,τι κι' ἂν ἔλεγε δὲν θ' ἀκουγόταν. Ὁ θόρυβος ἀπὸ τὶς τσιρίδες καὶ τὰ κλάμματα,ἡ σύγχιση τῆς Μαμᾶς ποὺ εἶχε θυμώσει, καὶ τὰ τραγοῦδια καὶ τὰ ἀστεῖα τοῦ Μπαμπᾶ γιὰ νὰ συνεφέρῃ τὸν μικρό, εἶχαν φτιάξει μιὰ θάλασσα ἠχητικῶν κυμάτων ποὺ σκέπασε τὸ πᾶν.

Κι' ἔξαφνα μιὰ φαεινὴ ἰδέα:

— Καλὲ Γιῶργο! Δὲν καθίζουμε τὸ παιδὶ στὴν πολυθρόνα τοῦ πατέρα, νὰ τὸ περπατήσουμε; Ἴσως τοῦ περάσει τοῦτο τὸ κακό . . .

Ὁ Βιτσιώρης γύρισε καὶ κύτταξε τὸν πεθερό του, ἐνῶ κρατοῦσε τὸν μικρὸ ἀκόμα στὴν ἀγκαλιά. Δὲν μιλοῦσε, ἴσως γιατὶ φοβήθηκε μὴ δὲν ἐκφραστεῖ καλλίτερα.

Μιὰ στιγμὴ παπάκη. Μᾶς παραχωρεῖς λίγο τὴ πολυθρόνα σου. Θὰ τὸν κάνουμε μιὰ μικροῦλα βολτίτσα μόνο εἶπε ἡ Φανή.

Ὁ γιατρὸς εἶδε πραγματικὰ τὸν γέρο νὰ σηκώνεται μὲ πολλὴ εὐχαρίστηση... μὰ καὶ μὲ περισσότερο κόπο. Ἦταν ὁ μόνος ποὺ ἔτρεξε νὰ τὸν βοηθήσῃ. Τὸν κράτησε ἀπ' τὸ μπράτσο καὶ τὸν κάθισε σὲ μιὰ καρέκλα τοῦ κήπου.

Σὲ λίγα δευτερόλεπτα ἡ τροχοφόρα πολυθρόνα σπροχμένη ἀπ' τὸν παπάκη καὶ τὴ μαμάκα, ἔτρεχε στὸν κῆπο ἐνῷ ὁ μικρὸς ἄρχισε νὰ γελάῃ καὶ νὰ χτυπάῃ τὰ παλαμάκια του.

Ὁ γιατρὸς δὲν μιλοῦσε. Μόνον γύρισε κατὰ τὸν Μαράκη.

— Λοιπὸν γιατρέ;... Ἡ διάγνωσή σας; Περιμένω.

Ὁ γιατρὸς κύτταξε τὴ καλὴ οἰκογένεια ποὺ ἐξακολουθοῦσε τὴ κοῦρσα της ὡς τὸ τέλος τοῦ κήπου. Κούνησε μὲ οἶκτο τὸ κεφάλι του:

— Ὁ Θεὸς νὰ τοὺς λυπηθῇ τοὺς δυστυχισμένους, κατώρθωσε νὰ προφέρῃ. «Ἡ ἐπιστήμη μου εἶναι πολὺ ἀδύνατη γι' αὐτούς».

ΝΙΚΟΣ Α. ΑΘΑΝΣΙΑΔΗΣ

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

Σὲ τούτη τὴ μελέτη δὲν θὰ ἐξετάσουμε πῶς ἀντίκρυσαν τὸ θάνατο οἱ φιλόσοφοι, ἢ πῶς οἱ ξένοι λογοτέχνες, ζωγράφοι καὶ ποιητὲς ἐμπνευσθήκανε ἀπ' αὐτὸν.Σκοπός μας εἶναι νὰ δοῦμε πῶς μερικοὶ νεοέλληνες ποιητὲς μας τὸν ἐτραγούδησαν. Λέμε δὲ μερικοὶ γιατὶ στὰ στενὰ ὅρια μιᾶς σύντομης ἐπισκόπησης δὲν εἶναι δυνατὸ ν' ἀναφέρουμε ὅλους τοὺς ποιητές μας ποὺ ὁ θάνατος ἐνέπνευσε.

Ἔτσι, στὸν νεοελληνικὸ Παρνασσὸ δὲν θὰ ξεχωρίσωμε παρὰ ἐλάχιστα δείγματα ποὺ ὁ θάνατος στάθηκε γιὰ τοὺς ποιητές μας ἀφορμὴ πραγματικῆς, αὐθόρμητης ἐμπνεύσεως καὶ σκέψης.

* * *

Ἀπὸ τὰ παλαιότερα, τὰ γνωστότερα τραγοῦδια ποὺ ὁ θάνατος ὑπαγόρεψε σὲ ποιητή, εἶναι τὸ ἐλεγεῖο τοῦ Ζαλοκώστα:

Ἦταν νύχτα, στὴ στέγη ἐβογγοῦσε
ὁ βοριᾶς καὶ ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι,
τί μεγάλο κακὸ νὰ ἐμηνοῦσε
ὁ βοριᾶς ποὺ τ' ἀρνάκια παγώνει!

Ἡ μητέρα, ἄγρυπνη, θρηνεῖ.

Εἶχε τρία παιδιὰ πεθαμμένα,
ἀγγελοῦδια λευκὰ σὰν τὸ κρίνο,
κ' ἕνα μόνο τῆς ἔμενε, ἕνα!
καὶ στὸν τάφο κοντὰ ἦταν κι' ἐκεῖνο,

Ἡ αὐθορμητη μελαγχολία ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὴν ψυχὴ τοῦ ποιητῆ συγκινεῖ ἀκόμα καὶ σήμερα τὸν ἀναγνώστη. Ἐντελῶς ἀντίθετος ἀπὸ τὸν Ζαλοκώστα, ὁ Ἠλίας Τανταλίδης, ὁ λησμονημένος βακχικὸς τραγουδιστής. Παρὰ τὸ τρομερό του δυστύχημα—τυφλώθηκε στὰ τριάντα του, νομίζω, χρόνια—διατηρεῖ ὅλη τὴ δροσιὰ καὶ ὅλη τὴν εὐθυμία τῆς νιότης του. Ἡ σκέψη τοῦ θανάτου δὲν τὸν τρομάζει. Ἀπεναντίας τὸν διασκεδάζει:

"Αν, φίλοι ἀποθάνω
εἰς τὸν νεκρόν μου ἐπάνω
κρασὶ κουβᾶδες χύσετε,
κι' ἀπὸ τὸ κόκκινό μου
κοντὰ στὸ λείψανό μου
ἐλᾶτε καὶ μεθύσετε.

Ἂς ἀντικρύσουμε τώρα ἕναν γλυκύτατο, εὐγενικώτατο κερκυραῖο τραγουδιστή: τὸν Γεράσιμο Μαρκορᾶ. Τί στίχους τοῦ ἐμπνέει ὁ θάνατος;

«Ὁ θάνατος διὰ τὸν ποιητήν μας—γράφει ὁ Παλαμᾶς (*)—δὲν εἶναι φρικώδης τις κάθοδος κάτω στὰ Τάρταρα τῆς γῆς τὰ κρυοπαγωμένα, οὐδ' ἁπλὴ μεταβολὴ καταστάσεως, οὐδὲ συγχώνευσις μετὰ τοῦ σύμπαντος, οὐδ' ἐπιστροφὴ εἰς τὴν ἀνυπαρξίαν· ὁ θάνατος εἶναι ἀναγέννησις εἰς ὀλβιωτέρους κόσμους, νέα ζωὴ εἰς παραδείσους ἀσυλλήπτου φωτὸς καὶ κάλλους». Μά, ἂς ἀκούσωμε καλύτερα τὸν ἴδιο τὸν ποιητή. Ὁ θάνατος ἑνὸς κοριτσιοῦ δεκατεσσάρων χρόνων τοῦ ἐνέπνευσε ἕνα πραγματικὸν ἀριστούργημα. Ἡ ἁρμονία τοῦ στίχου, ἡ βαθειὰ συγκίνηση, ἡ ὑποβλητικότης τῶν εἰκόνων, ὅλ' αὐτὰ δονοῦν τὴν καρδιά μας σὰν διαβάζομε τὸ «Παράπονο τῆς πεθαμμένης».

Κόσμε ὡραῖε, μὲ πόση λάβρα
σ' ἔχω τώρα στὴν καρδιά!
Τ' Ἀπριλιοῦ σου ἀκούω τὴν αὔρα
καὶ στὸ λάκκο μου βαθειά.

Μ' ὅσα ὁλοῦθε ἡ γῆ φυτρώνει
νᾶταν, Θὲ μου, βολετό,
ἀπ' τὸ χῶμα ποὺ μὲ ζώνει
σὰν τριαντάφυλλο νὰ βγῶ.

Πρὶν ὁ θάνατος μὲ σύρει
σ' ἀλουλούδιαστες ἐρμιές,
Εἶδα τετοιο πανηγῦρι
δεκατέσσαρες φορές.
. . . . . .

Καὶ πάρα κάτω.

. . . Προτοῦ ξάστερα μὲ θάρρος
μοῦ τὴ δώση κ' ἡ φωνή,
Σὰ γεράκι ἐχύθη ὁ Χάρος,
κ' ἐδῶ μ' ἔρριξε νεκρή.

Μνήμη τέτοια μὲ πλακώνει
Σὰν τὸ χῶμα μου βαρειά.
Τ' ἄλλου κόσμου χελιδόνι
θὲ νὰ πάω κ' ἐγὼ ψηλά!

Ἄλλος μεγαλόπνοος ἑπτανήσιος ποιητής, ὁ Ἀντρέας Κάλβος, ποὺ τόσο ὑπέροχα ὕμνησε τὰ «χλωρά, μοσχοβολοῦντα νησιὰ τοῦ Αἰγαίου πελάγους» ὁ ἀσύγκριτος ζωγράφος τοῦ «Ὠκεανοῦ» ἀφιέρωσε καὶ αὐτὸς μιὰν «Ὠδή» του εἰς τὸ θάνατο.

«Ὅλην τὴν Οἰκουμένην
σκεπάζουν σκοτεινά,
ἥσυχα, παγωμένα,
Τὰ μεγάλα πτερὰ
Τῆς βαθείας νύκτας».

Μὲς στὸ κοιμητήριο ὅπου σιγὴ βασιλεύει, ἡ πλάκα ἑνὸς τάφου σείεται κι' ἕνα φάντασμα προβάλλει στὸν ποιητή:

«Τί εἶσαι; εἰπέ μου...
. . . . . .
Μὴ μ' ἐρωτᾶς· τὸ ἀνέκφραστο
Μυστήριον τοῦ θανάτου

Μὴν ἐρευνᾶς· τὰ στήθη,
Τὰ στήθη ποὺ σ' ἐβύζασαν
Ἐμπρός σου βλέπεις.

Ἡ μητέρα τοῦ ποιητοῦ μιλεῖ στὸ ἀγαπημένο της τέκνο καὶ πασχίζει νὰ τὸ παρηγορήση. Καὶ τοῦ ἐκφράζει ὅλη τὴ γαλήνη ποὺ αἰσθάνεται τώρα στὴν ἄλλη ζωή, λευθερωμένη ἀπὸ τῆς ἐλπίδες, τοὺς φόβους καὶ τὰ βάσανα.

Ἡ ἔκφραση εἶν ἁπλῆ, λιτή. Ἔτσι τεχνικά, μὲ εἰκόνες ζωντανές, ὁ Κάλβος περιγράφει τὸ θάνατο. Δὲν εἶν' ὁ θάνατος περασμένων, εὐτυχισμένων ἡμερῶν, ἀνεκπλήρωτων ὀνείρων, ποὺ θρηνεῖ ὁ ποιητής. Δὲν κλαίει οὔτε ὡραίαν ἐρωμένη, οὔτε φιλόστοργη σύζυγο. Κλαίει τὴν μητέρα του. Κι' ὁ πόνος του, βαθύς, ἁγνός, μᾶς συναρπάζει, ἐκφρασμένος ἔτσι καθὼς εἶναι στὴν ἰδιόρρυθμη πιὸ καὶ κλασικὴ γλῶσσα ποὺ θέλγει καὶ τὸν πιὸ ἀνίδεο τῆς ποιητικῆς τοῦ Κάλβου.

Ἄλλος ἑπτανήσιος ποιητής, ὁ Λορέντζος Μαβίλης, ἐμπνεύσθηκε ἀπὸ τὸ θάνατο, ἀπὸ τὴν ἔμφυτη ἀπαισιοδοξία του, τὸ γνωστὸ καὶ ἀριστουργηματικὸ σονέτο του «Λήθη». «Στὸ σονέττο αὐτό, μέσα στὴν ἀψεγάδιαστη καὶ σμιλεμένη μορφή του, ὁ ποιητὴς μᾶς ἄφησε νὰ ἰδοῦμε τὸν πόνο του—τὸν πόνο γενικὰ τὸν ἀνθρώπινο—ἀπαλλαγμένον ἀπὸ τὸ βάρος τῶν φιλοσοφικῶν συμβόλων». (*) Ἡ τεχνική τοῦ σονέττου αὐτοῦ, ἡ μουσικὴ τῆς φράσεως, συναρπάζουν καὶ συγκινοῦν μὲ τὸ βαθύ, αὐθόρμητο αἴσθημα ποὺ ἀναβλύζει ἀπὸ κάθε εἰκόνα. Καὶ τὸ μελαγχολικό, θλιβερὸ δεῖλι ποὺ πλαισιώνει τὸ τραγοῦδι ποὺ τοποθετεῖ τὴν ψυχικὴ κατάσταση, συντείνει ὥστε οἱ συγκίνησή μας νὰ γίνῃ ἐντονώτερη.

***

Μὰ κι' ἄλλοι παλαιότεροι ποιηταὶ τραγούδησαν τὸ θάνατο. Δὲν εἶναι ἀνάγκη, φρονοῦμε, νὰ ὑπενθυμήσωμε τὸν κορυφαῖο ἀντιπρόσωπο τοῦ ρωμαντισμοῦ, ποὺ ἀνάμεσα στοὺς παληοὺς ξεχωρίζει γιὰ τὴ μεγάλη του κι' ἀγιάτρευτη ἀπαισιοδοξία του: τὸ Δημήτριο Παπαρρηγόπουλο. Αὐτὸς κράτησε τὰ σκῆπτρα τῆς ποιήσεως ἀπὸ τὰ 1865 ἴσαμε τὰ 1873. Ποιὸς δὲν ἔχει διαβάσει τὸν τερίφημο «Φανὸ τοῦ κοιμητηρίου»,

«Ζῆς ὡς ἀνάμνησις ἐκεῖ, φανέ, μεμονωμένη,
Διπλὴν φωτίζων νέκρωσιν· τοὺς τάφους τῶν θα-
[νόντων,
Τὴν λήθην, ἄλλον θάνατον, ὅστις αὐτοὺς προσ-
[μένει,
Τὴν λήθην, κοιμητήριον ἐν τῇ ψυχῇ τῶν ζώντων».

Μ' ἂν σήμερα ὁ Παπαρρηγόπουλος δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς συγκινήση, ὄχι διότι τοῦ λείπει τὸ αἴσθημα, ἀλλὰ γιατὶ ἔγραψε σὲ μιὰ γλῶσσα νεκρὴ καὶ καταδικασμένη, γεμάτη ρητορία καὶ στόμιωο κάποιος ἄλλος τραγουδιστής, ποὺ ἔχει ἀκόμα ἀξιόλογη θέση στὴν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ τόπου, ὁ Ἀθανάσιος Χριστόπουλος, μὲ τὴν εὐγένεια, τὴ λεπτότητα καί πολλὲς φορὲς μὲ τὸ βάθος τῆς ἐννοίας, κατορθώνει νὰ μᾶς μεταδώση ἀληθινὴ συγκίνηση. Ἡ ποίησή του ποὺ θυμίζει κάπου κάπου τὰ λαϊκὰ τραγούδια βγαίνει πραγματικὰ ἀπ' τὴν καρδιά του. Παραθέτομε τὸ «Θρῆνο» ἕνα ἀπὸ τὰ ὡραιότερα ποιήματα ποὺ ἔγραψε ὁ Χριστόπουλος, καὶ ποὺ τοῦ ἐνέπνευσε ὁ θάνατος.

Στενάζετε τριαντάφυλλα,
Στενάζετε μερσίναις,
Δακρύστε, κῆποι σύνδενδροι,
Καὶ κλάψετε Σειρῆνες!
Ἐχάθηκε ἡ ἀγάπη μου,

Ἐσβύστηκε τὸ φῶς μου,
Ὁ ἥλιος ἐσκοτείνιασε
Κι' ἐμαύρισεν ὀμπρός μου
Μαυροφορέστε, νάρκισσοι,
Μαυροφορέστε, κρίνοι,
Καὶ κάθε ἄνθος δάκρυα
Φαρμακωμέν' ἂς χύνῃ.
Ὁ θάνατος ὁ ἄγριος,
Ποὺ αἵματα βυζάνει,
Ἐθέρισε τὸ ἄνθος μου
Μὲ τὸ σκληρὸ δρεπάνι!

Καὶ παρατρέχομε τοὺς Παράσχους, ποὺ εἶχαν κι' αὐτοὶ εὐτυχισμένες ἐμπνεύσεις καὶ ποὺ τὸ ἔργο τους εἶναι γνωστότατο στὸ πανελλήνιο. Καὶ φθάνομε στὸν μοναδικὸ ὑμνῳδὸ τοῦ θανάτου: τὸν Ἀριστοτέλη Βαλαωρίτη.

Ἀπὸ τὰ παιδικά μου χρόνια, ἀπὸ τότε δηλαδὴ ποὺ μίλησε στὴν ψυχή μου ἡ ποίηση, ἀγάπησα τὸν Λευκάδιο τραγουδιστή. Ἴσως γιατὶ κι' οἱ δικοί μου ὑπήρξανε γνώριμοι καὶ θαυμαστές του, ἴσως ἀκόμα, γιατὶ πρὸ χρόνων ἐπεσκέφθηκα κι' ἔζησα μερικὲς μοναδικὲς στιγμὲς στὴ Μαδουρῆ. Οἱ στιγμὲς αὐτὲς θὰ μείνουν ἀλησμόνητες γιὰ μένα. Ἐκεῖ στὸ ἐξαίσιο τοπεῖο «ξανάζησα» μέσα μου τὸ Βαλαωρίτη. Σὰν σὲ ὀπτασία εἶδα τὸν ποιητή. Κ' ἔνοιωσα βαθειὰ στὴ ψυχή μου τὸ τραγοῦδι του.

Τὴν αὐγὴ μὲ τὴ δροσοῦλα ἐξεφύτρωσε ἕνα ρόδο
Τὴν αὐγὴ μὲ τὴ δροσοῦλα ἐμαράθηκε τὸ ρόδο!

Πρώτη κραυγὴ τῆς ἀπελπισίας· πρῶτο ὅραμα τοῦ θανάτου. Αὐτὸ τὸ συναίσθημα τῆς φθαρτῆς ζωῆς μας ἀναλύεται καὶ ζωγραφίζεται πλατειὰ στὸ βαλαωριτικὸ ἔργο. Τὰ μοιρολόγια συντροφεύουν τὸν ποιητή: ἡ μοναδικὴ ἴσως ἔμπνευσή του. Μέσα στὸ τραγοῦδι του, ὁ Θάνατος, ὁ Χάρος, «μαζὺ πλάστης καὶ χαλαστὴς» στέκεται τὸ κυριώτερο μοτίβο. Εἶναι μποροῦμε νὰ ποῦμε σὰν ἐφιάλτης ποὺ συντροφεύει ὁλάκαιρη τὴ ζωή του. Διαρκῶς αὐτὸν δραματίζεται. Στὰ τρισάγια ποὺ ρίχνει στὴν κλεφτουριὰ καὶ στὸ ἁρματωλῆκι, καὶ στὶς τραγικὲς κραυγὲς ποὺ τοῦ σπαράζουν τὴν καρδιὰ μπρὸς στὰ λείψανα ἀγαπημένων πλασμάτων. Ὁ Χάρος παντοδύναμος, βασιλιᾶς:

Ὤργωνε ὁ Χάρος, ὤργωνε τὴ γῆ ποὺ τόνε τρέμει,
Τ' αὐλάκια του εἶναι μνήματα, ὁ σπόρος του
[φαρμάκι...
Ὤργωνε ὁ Χάρος, ὤργωνε. Τὰ μαῦρα του τὰ βόδια
Φυσομανᾶν στὸ κέντημα τῆς ἀσπλαχνης βου-
[κέντρας

Τόση ἐντύπωση μοῦκαμε ὁ πόνος τοῦ πατέρα ποὺ ἐκφράζεται στοὺς παρακάτω στίχους:

»...Τώρα, παιδί μου, ζήλεψες τὸ στεῖρο τὸ σκοτάδι,
τοῦ τάφου τὰ στολίσματα, τὴν Ἐρημιά, τὸν Ἅδη;
Μοσκοβολᾶ ἡ ἀλιφασκιά, μικρή μου Ναθαλοῦλα,
τὰ ρείκη, οἱ δάφνες, οἱ μυρτιὲς ποτίζονται δρο-
[σοῦλα
καὶ τὸν ἀγέρα πλημμυροῦν μὲ τὴν ἀναπνοή τους.
Στὸν ἥλιο τοῦ φθινόπορου σὰ ζωντανὰ λουλούδια
οἱ καλογέννοι χαίρονται... Μὲ τὴ γλυκειὰ φωνή
[τους
στὸ βάτο π' ἀκουρμαίνεται λαλοῦν τὰ στεφανούδια
τὰ βάσανα τῆς ξενητειᾶς... Κι' ἐσὺ στὰ γέ-
[ροντά σου
στέλνεις, παιδί μου, ἀνέλπιστα τὰ νεκρολίβανά
σου;»

Κι' ἀλλοῦ ἀκόμα πιὸ ἔντονα ζωγραφίζεται ὁ Θάνατος:

«.. Νόμος τοῦ κόσμου εἶν' ἡ Φθορὰ καὶ δὲ θὲ νὰ
[χορτάση
ἡ φοβερὴ δρακόντισσα πρὶν καταπιῇ τὴν πλάση.

(Τὸ τέλος εἰς τὸ ἐρχόμενον)

ΓΕΩΡΓ. Α. ΠΡΑΤΣΙΛΑΣ

(*) Κ. Παλαμᾶ: Τὰ πρῶτα κριτικά.

(*) Δ. Α. Ζακυθηνοῦ: Λορέντζος Μαβίλης.—(«Ἑλληνικὰ Γράμματα», Φεβρουάριος 1928. Σελὶς 122).

ΟΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ ΜΑΣ

ΘΕΟΦΙΛΟΣ ΚΑΪΡΗΣ

ΕΝΑ ΠΟΛΥΤΙΜΟ ΒΙΒΛΙΟ — ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΑΪΡΗ — Η ΖΩΗ ΤΟΥ — Η ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΟΝ ΚΟΡΑΗ — ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΤΑΔΙΟ — Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥ ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ — Η ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΟΥ ΕΙΣ ΤΑΣ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΙΣ

Ὁ ἀκούραστος μελετητὴς τῆς ἱστορίας καὶ λαογραφίας τῆς ἰδιαιτέρας του πατρίδος Ἄνδρου κ. Δ. Πασχάλης, ἐγκαταλείψας ἀπὸ ὀλίγων ἐτῶν τὸν δημόσιον βίον καὶ ἀποσυρθεὶς εἰς τὸ νησί του, πλουτίζει κάθε τόσο τὸ φτωχὸ ἀπὸ ἀπόψεως ποιότητος ἑλληνικὸ βιβλίο μὲ μιὰ πολύτιμη ἔκδοση. Ἐπίμονος ἱστοριοδίφης, ἀπὸ τοὺς λίγους ποὺ ἐπέδειξε καὶ ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ὁ τόπος, ἀκούραστος ἐρευνητὴς τῶν ἀρχείων καὶ τοῦ ἱστορικοῦ καὶ λαογραφικοῦ ὑλικοῦ τοῦ σχετικοῦ μὲ τὴν Ἄνδρον, ἐξέδωκε μετὰ τὴν δίτομον ἱστορίαν τῆς Ἄνδρου, ἱστορικὴν καὶ φιλοσοφικὴν μελέτην περὶ Θεοφίλου Καΐρη. Πρόκειται περισσότερο περὶ ἱστορικῆς μονογραφίας, μεγίστης μάλιστα ἀξίας. Ὅ,τι ὑπάρχει καὶ ἦτο δυνατὸν νὰ βρεθῇ περὶ Καΐρη—λεπτομερὴς βιογραφία, δρᾶσις, διωγμός—περιλαμβάνεται στὸ βιβλίο αὐτό. Ἀντὶ παντὸς ἄλλου θὰ ἠμποροῦσε νὰ εἰπωθῇ ὅτι ἡ ἐργασία αὐτὴ τοῦ κ. Πασχάλη πρέπει ν' ἀποτελεσῃ παράδειγμα πρὸς μίμησιν. Πνευματικὴ ζωὴ πραγματικὴ στὸν τόπο θὰ δημιουργηθῇ ἀσφαλῶς, ἂν ὅσοι ἀσχολοῦνται μὲ τὰ γράμματα μελετήσουν καὶ γνωρίσουν στὸν κόσμο, ὅπως ἔκαμε ὁ κ. Πασχάλης μὲ τὸν Καΐρη, τὶς πνευματικὲς μορφὲς τῆς Πατρίδος μας.

Ὁ Ρήγας, ὁ Κούμας, ὁ Σολωμός, ὁ Παπαδιαμάντης καὶ τόσοι ἄλλοι θὰ ἔπρεπε νὰ γίνουν ἀντικείμενα ἐπισταμένης ἐρεύνης καὶ νὰ γνωρισθοῦν ἀπὸ τὸ λαό, ὁ ὁποῖος μέσῳ αὐτῶν θὰ μάθῃ τὴν ἱστορία τοῦ τόπου του. Τί μεγάλη ὑπηρεσία θὰ εἶναι ἀλήθεια πρὸς τὸ λαό, ἂν τοῦ προσφέρουμε τέτοια βιβλία καὶ ὄχι τὶς μοντέρνες ἀσυναρτησίες τῶν νέων ἀλλὰ καὶ μερικῶν παλιῶν λογίων μας!

Ἂς γυρίσουμε ὅμως στὸν κ. Πασχάλη. Τὸ βιβλίο του περὶ Καΐρη εἶναι ἴσως ὅ,τι ἔλειπε ἀπ' τὴν Ἑλληνικὴ βιβλιογραφία. Δὲν θὰ ἦταν ὑπερβολὴ νὰ εἰπωθῇ ὅτι μοναχὰ ἀπὸ αὐτὸ γνωρίζουμε τὸν Καΐρη ὅπως πρέπει. Ἰδοὺ ἐν περιλήψει πῶς περιγράφεται «ὁ μεγάλος Διδάσκαλος καὶ ὁ μεγάλος μάρτυς»...

— Ἐγεννήθη στὴν Ἄνδρο τὴν 19 8)βρίου 1784. Τὸ βαφτιστικό του ὄνομα ἦταν Θωμᾶς. Ὁ πατέρας του Νικόλαος δὲν εἶχε εὐρεῖα μόρφωση ἀλλὰ ἦταν ἀρκετὰ πλούσιος, ἡ μητέρα του ὅμως Ἀσημίνα, τὸ γένος Καμπανάκη, «ἦτο περιάκουστος ὡς ἡ πρώτη σοφὴ Ἑλληνίς». Δύο ἀδελφοί του ἔγιναν μοναχοί, ὁ πρῶτος μάλιστα, ἐξαιρετικῆς μορφώσεως, ἔγινε καὶ ἐφημέριος στὴν Ἑλληνικὴ παροικία τῆς Τεργέστης. Ὁ πατέρας του πέθανε ὅταν ὁ Θωμᾶς Καΐρης ἦταν πολὺ μικρός. Τὴν κηδεμονία του τότε ἀνέλαβε ὁ θεῖος του ἀρχιμανδρίτης Σωφρόνιος Καμπανάκης, ἐφημέριος εἰς τὰς Κυδωνίας. Μικρὸς ἦταν πολὺ τολμηρὸς καὶ ἐπιτήδειος κολυμβητής· ἑπτὰ χρονῶν μάλιστα ἔσωσε ἕνα συνομήλικόν του ποὺ ἔκινδύνευσε νὰ πνιγῇ. Τὰ πρῶτα του γράμματα ἔμαθε στὴν Ἄνδρο πρῶτα καὶ ἔπειτα στὴν περιώνυμο σχολὴ τῶν Κυδωνιῶν, τὴν ὁποία διηύθυνε ὁ Γρηγόριος Σαράλης. Ἐκεῖ ἐδιδάχθηκε φιλολογία, φιλοσοφία καὶ στοιχεῖα φυσικῶν ἐπιστημῶν. Ἀπὸ τὶς Κυδωνίες ἐπῆγε στὴν περίφημο σχολὴ τῆς Πάτμου καὶ διήκουσε μαθήματα ἀπὸ τὸν Δανιὴλ τὸν Κεραμέα. Ἐφοίτησε ἔπειτα ὀλίγον καιρὸ στὴ Χίο, ὅπου ἐδίδασκαν ὁ Ἀθανάσιος ὁ Πάριος καὶ ὁ Δωρόθεος ὁ Πρώϊος, τὸ 1801 δέ, 18ετὴς τὴν ἡλικία, ἔγινε μοναχὸς χειροτονηθεὶς συγχρόνως διάκονος. Τότε ἀπὸ Θωμᾶς μετωνομάσθη εἰς Θεόφιλον. Εἰς τὸ 1803, δαπάναις τοῦ θείου του καὶ τῆς Συναγωγῆς τῶν Κυδωνιέων ἐστάλη στὸ πανεπιστημιο τῆς Πίλας, ὅπου ἐσπούδασε φιλοσοφικὰ καὶ φυσικομαθηματικὰ μέχρι τοῦ 1807. Στὴν ἰατρικὴ σχολὴ τοῦ ἰδίου πανεπιστημίου διήκουσε καὶ μαθήματα φυσιολογίας. Ἀπὸ τὴν Πίλα μετέβη στὸ Παρίσι, ὅπου ἔμεινε μέχρι τοῦ 1810. Ἐκεῖ, «ἐν μέσῳ τῆς ἐκ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως παραχθείσης πνευματικῆς κινήσεως, ἐνέκυψεν εἰς φιλοσοφικὰς ἰδίᾳ μελέτας μετὰ παθους πνεύματος ἀπλήστου, τείνοντος εἰς τὸ νὰ μαθῃ τὰ παντα καὶ ὑπὸ μηδενὸς κωλύματος ἐσωτερικοῦ καὶ μηδεμιᾶς προκαταληψεως περιοριζομένου». Στὸ Παρίσι ἄκουσε τοὺς ἀπολογητὰς τοῦ Χριστιανισμοῦ Διονύσιον Frayssionous, τὸν ὁποῖον ἐχαρακτήριζε μὲν αργότερα ὡς ῥήτορα ἀπαράμιλλον, προσέθετε ὅμως ὅτι «ἐδυσχέραινε καὶ ἠμηχανει ὁσακις ἤτο ἠναγκασμένος νὰ λαλησῃ περὶ δογματικῆς θεολογίας». Ἐγνώρισε ακόμη ἐκεῖ τὸν Κοραῆν, γηρασμένον πλέον, ὁ ὁποῖος γράφων περὶ Καΐρη ἔλεγεν ὅτι εἶναι «σωφρονέστατος καὶ χαριτωμένος νέος». Ὁ Κοραῆς ἤθελε νὰ στείλῃ τὸν Καΐρη εἰς τὸν Πεσταλότσι νὰ διδαχθῇ ἐπὶ δύο-τρεῖς μῆνες μεθόδους παιδαγωγικῆς, δὲν εἶχε ὅμως ὁ μαθητὴς τὸν καιρό, γιατὶ ἐβιαζόταν νὰ ἐπιστρέψῃ στὰς Κυδωνίας, γιὰ ν' ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνση τῆς σχολῆς ἀντὶ τοῦ Βενιαμὶν τοῦ Λεσβίου, ὁ ὁποῖος ἀπὸ πολὺν καιρὸ ἐζητοῦσε ν' ἀποχωρήσῃ, λόγῳ παθήσεως τῶν ματιῶν του. Στὸ σημεῖο αὐτὸ τοῦ βιβλίου ὁ κ. Πασχάλης ἀναφέρει ὅτι ὁ Καΐρης «ἀναμφιβόλως ἐν Παριοίοις εὑρισκόμενος ἠσθάνθη τὸν πρῶτον εἰς τὰς χριστιανικὰς πεποιθήσεις του κλονισμόν, ὅστις σφοδρότερος ἐγένετο κατὰ τὴν δευτέραν μετά τινα ἔτη εἰς Παρισίους μετάβασίν του».

Οἱ Ἐπίτροποι τῆς ἐν Σμύρνῃ Εὐαγγελικῆς Σχολῆς, πληροφορηθέντες ὅτι ὁ Καΐρης πρόκειται νὰ πάῃ ἀπὸ τὴν Εὐρώπη εἰς Κυδωνίας γιὰ ν' ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνση τῆς ἐκεῖ σχολῆς, ἐνήργησαν μὲ κάθε τρόπο νὰ τὸν πάρουν ὡς Διευθυντὴ τῆς Σχολῆς των, ἀπὸ ἀντιζηλία πρὸς τὸ εὐδοκιμοῦν Φιλολογικὸ Γυμνάσιο τῆς Σμύρνης, στὸ ὁποῖο ἐδίδασκαν ὁ Κούμας καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων. Μετὰ πολλοὺς κόπους ἐπέτυχαν στὴν προσπάθειάν των, τοῦ Καΐρη δεχθέντος νὰ μεταβῇ εἰς Σμύρνην, ἀφοῦ ὅμως ἐξησφάλισε ὅτι ὁ Βενιαμὶν ὁ Λέσβιος θὰ ἔμενε ἐπὶ τρία ἀκόμη χρόνια εἰς τὴν θέσιν του τῶν Κυδωνιῶν. Ἔτσι τὴν 11 Φεβρουαρίου 1811 ἀνελάμβανε τὴν Διεύθυνση τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς ὡς «Ἀρχιδιδάσκαλος» καὶ ἱεροκῆρυξ αὐτῆς, ἔχων ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του ὅλους τοὺς ἄλλους διδασκάλους. Οἱ Σμυρναῖοι ὅμως πρόκριτοι, οἱ ὁποῖοι τόσο ἐνήργησαν ν' ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνση τῆς Εὐαγγελικῆς σχολῆς, δὲν ἐξεπλήρωσαν τὰς ὑποχρεώσεις τὰς ὁποίας ἀνέλαβαν ἀπέναντί του, καὶ ἔτσι ὁ Καΐρης ἐπῆγε περὶ τὰ τέλη τοῦ 1811 εἰς τὰς Κυδωνιας, ὅπου ἄρχισε νὰ διδάσκῃ φυσικὴ καὶ μαθηματικά. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴ σχολὴ τῶν Κυδωνιῶν ἀπεχώρησε κατὰ τὸ 1812, «ἕνεκα διαιρέσεων αἱ ὁποῖαι προεκλήθησαν ἐκ προστριβῶν μεταξὺ τοῦ Γρηγορίου Σαράφη καὶ Βενιαμὶν τοῦ Λεσβίου».

Οἱ πατριῶται του Ἄνδριοι, μαθόντες

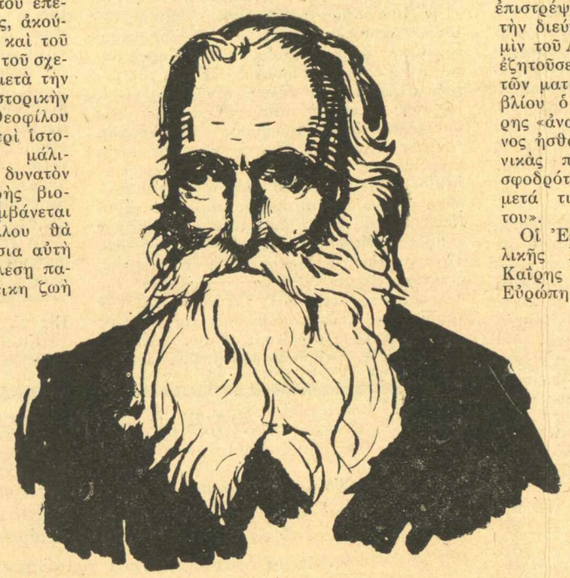

τὴν ἀποχώρησίν του ἀπὸ τὴ σχολὴ τῶν Κυδωνιῶν, τὸν παρεκάλεσαν «νὰ δεχθῇ τὰς ἡνίας τῶν φιλοσοφικῶν μαθημάτων» στὴν ἰδιαιτέρα του πατρίδα. Ὁ Καῖρης ἐπῆγε στὴν Ἄνδρο, διὰ νὰ ἰδῇ ὅμως τὴν μητέρα του. Νὰ διδάξῃ ἐκεῖ δὲν ἐδέχθη, ζητήσας ἀπὸ τοὺς Ἀνδρίους ν' ἀνεγείρουν πρῶτα σχολεῖον. Τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1812 ἐπέστρεψε στὰς Κυδωνίας καὶ ἐπανέλαβε τὰ μαθήματά του ἀποχωρήσαντος ἀπὸ τὴ σχολὴ τοῦ Βενιαμὶν τοῦ Λεσβίου.

Ἡ ἐπιστροφή του στὴ σχολὴ τῶν Κυδωνιῶν καὶ ὁ ἀνυπόκριτος ἐνθουσιασμὸς καὶ ὁ ζῆλος μὲ τὸν ὁποῖον ἐδίδασκε, ἔδωκαν, γράφει ὁ κ. Πασχάλης, στὴ Σχολὴ «νέαν αἴγλην καὶ κατέστησαν αὐτὴν ἀληθῆ ἑστίαν τῶν φώτων, εἰς ἣν συνέρρεεν πολλαχόθεν τῆς Ἀνατολῆς πληθὺς μαθητῶν καὶ θαυμαστῶν». Καὶ δὲν ἦσαν μόνον Ἕλληνες οἱ σπουδασταὶ ἢ οἱ παρακολουθοῦντες τὴν σχολήν. Ξένοι πολλοί, «ἑλκυόμενοι ὑπὸ τῆς μεγάλης ἀκμῆς εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήγαγε τὴν σχολὴν ὁ Καῖρης καὶ ἀπὸ τὴν φήμην τοῦ ὀνόματός του», ἔφθανον ἐκεῖ. Μεταξὺ αὐτῶν ἦτο «καὶ ὁ φιλέλλην Ἀμβρόσιος Φιρμῖνος Διδότος, ὁ μεταφραστὴς τῶν ᾠδῶν τοῦ Ἀνακρέοντος καὶ ὁ συγγραφεὺς τοῦ σπουδαίου πονήματος Ἄλδος Μανούσιος καὶ ὁ Ἑλληνισμὸς ἐν Ἐνετίᾳ». Μέσῳ τοῦ Κοραῆ ὁ Καῖρης ἐπλούτισε τὴν σχολὴν μὲ ὄργανα φυσικῆς, χημείας καὶ γεωγραφίας, ἵδρυσε δὲ καὶ τὸ «Τυπογραφεῖον τῶν Κυδωνιῶν» εἰς τὸ ὁποῖον ἐτυπώνοντο ἑλληνικὰ συγγράμματα καὶ μεταφράσεις. Ἡ σχολὴ ἕως τότε εἶχε σχεδὸν μονάχα ξένα βιβλία. Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἡ Σχολὴ ἐκαλεῖτο «Γυμνάσιον, Μουσεῖον Ἑλληνικόν, Φιλοσοφικὴ Σχολὴ καὶ Ἀκαδήμεια».

Χωρὶς νὰ παραλείπῃ ἀπὸ τὰ μαθήματά του, διετήρει συνεχῆ ἀλληλογραφία μὲ ἐξέχουσες φυσιογνωμίες τῆς Δύσεως, στὶς ὁποῖες ἔδινε πληροφορίες γιὰ τὴν κατάσταση τῆς Ἑλλάδος καὶ ζητοῦσε νὰ συνηγορήσουν στοὺς ἰσχυροὺς τῆς γῆς γιὰ τὰ δίκαιά της ἢ νὰ δώσουν συμβουλὲς «διὰ τὸν ἐνδεικνυόμενον τρόπον πρὸς ἀναγέννησιν αὐτῆς». Διετήρει ἐπίσης τακτικὴ ἀλληλογραφία μὲ τὸν Κοραῆ, ὁ ὁποῖος ἀπαντοῦσε τακτικά. Στὰ γράμματα του ὁ Κοραῆς τὸν προέτρεπε νὰ ἐνισχύσῃ τὰ φιλολογικά του μαθήματα στὴ Σχολή, ὅπως θὰ ἔκαμνε καὶ ὁ Νεόφυτος Βάμβας, ὁ ὁποῖος εἶχε τοποθετηθῆ στὴ Χῖο. Τοῦ συνίστα ἀκόμα νὰ συνδεθῇ στενὰ μὲ τὸν Βάμβαν καὶ τὸν Κούμαν καὶ νὰ κάμουν μαζὺ «ἱερὰν συνωμοσίαν διὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς νεκρωμένης ἡμῶν πατρίδος». Ὁ διδάσκαλος τῆς ἐν Χίῳ Σχολῆς Ἰωάννης Τσελεπῆς τοῦ ἐζητεῖ ἀλληλογραφία, τοῦ ἔλεγε δὲ σ' ἕνα του γράμμα ὅτι ἐκεῖ θὰ ἱδρύσουν «μίαν μικρὰν οὐνιβερσιτάν». Ὁ Νεόφυτος Βάμβας ἐγκατασταθεὶς στὴ Χίο τοῦ ἔγραψε, ἀποκαλῶν αὐτὸν «σοφὸν διδάσκαλον τῆς ἐν Κυδωνίαις σχολῆς. Ὁ Ἄνθιμος Γαζῆς τοῦ ἔγραφεν ἐπίσης ἀπὸ τὴ Βιέννη «κατασπαζόμενος τὴν ἐλλόγιμον αὐτοῦ κορυφήν». Ὁ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμου ὁ ἐξ Οἰκονόμων τὸν προσηγόρευε στὶς ἐπιστολές του «σοφὸν διδάσκαλον καὶ πολυπόθητον φίλον». Τέλος ὁ Θεόκλητος Φαρμακίδης ἀπὸ τὴ Βιέννη τοῦ ἐξέφραζε τὴν λύπη του γιατὶ ἀναχωρῶν εἰς Ἰταλίαν, δὲν κατώρθωσε νὰ τὸν γνωρίσῃ προσωπικῶς. Ἡ σχολὴ τῶν Κυδωνιῶν ἐκάκηε ὅταν κατὰ τὴν ἔκρηξη τῆς Ἐπαναστάσεως ἡ πόλις παρεδόθη ἀπὸ τοὺς Τούρκους εἰς τὸ πῦρ καὶ τὸν σίδηρον.

***

Ὁ Καῖρης μετέσχε ἐνεργῶς καὶ στὴν Ἐπανάσταση, ὅταν αὐτὴ ἐξεράγη. Μυηθεὶς στὰ 1819 «ἀπὸ τὸν ἐπιφανῆ ἀπόστολον τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας Ἀριστείδην Παπᾶν», μετέφερε στὴν Ἄνδρο τὴν οἰκογένειά του, ἐκεῖ δὲ ὕψωσε πρῶτος τὴν σημαία τῆς ἐλευθερίας, ἐπισκεφθεὶς κατόπιν καὶ τ' ἄλλα νησιά. Μετέσχε ἀργότερα τῆς ἐκστρατείας τοῦ Ὀλύμπου ὑπὸ τὸν Γεώργιον Σούλαν.

Κατὰ τὴν ἐκστρατεία αὐτὴ ἔλαβε τρεῖς πληγές, μετὰ τὴ διάλυση δὲ τῆς ὁμάδος στὴν ὁποία μετεῖχε, περιπλανᾶτο ἐπὶ τρεῖς ἑβδομάδες, μὲ αἱμορραγία καὶ πυρετὸν μέχρις ὅτου τέλος ἔφθασε ἡμιθανῆς στὴν Ἄνδρο. Μόλις ἀνέλαβε ἀπὸ τὰ τραύματά του κατήρτησε πάλι ἀπὸ τοὺς Κυδωνιεῖς ποῦ κατέφυγαν στὴν ἀγωνιζομένη Ἑλλάδα σῶμα καὶ ἐρρίχτηκε πάλι στὸν ἀγῶνα. Στὰς συνελεύσεις τῆς Ἐπαναστάσεως, ἐκτὸς τῆς πρώτης, ποὺ δὲν ἀντεπροσωπεύθησαν αἱ Κυκλάδες, καὶ τῆς τελευταίας, στὴν ὁποίαν δὲν μετέσχον κληρικοί, ὁ Καῖρης ἀντεπροσώπευε τὴν Ἄνδρο τακτικά. Τὴν 11ην Ἰανουαρίου 1828 κατ' ἐντολὴν τοῦ Βουλευτικοῦ ἐχαιρέτησε τὸν Καποδίστρια, ἐρχόμενον στὴν Ἑλλάδα, «καταπλήξας αὐτὸν ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀκροατάς». Ἔλεγε τότε μεταξὺ ἄλλων: «Δὲν θέλουσιν ἐξουσιάζει εἰς τὸ ἑξῆς ὀλέθρια πάθη. Ὄχι χαμερπεῖς ἰδιοτέλειαι, ὄχι ῥαδιουργίαι. Ὄχι οἰκεῖος, ἐὰν δὲν εἶναι ἄξιος· ὄχι συγγενὴς ἐὰν εἶναι ἀνεπιτήδειος· ὄχι φίλος τοῦ Κυβερνήτου, ἐὰν δὲν ἔχει ἱκανότητα, ἀλλ' ἡ ἱερὰ δικαιοσύνη καὶ οἱ αἰώνιοι καὶ ἀμετάβλητοι νόμοι τοῦ Θεοῦ, οἱ πρὸς κυβέρνησιν ἐλευθέρων ἀνθρώπων διορισθέντες, θέλουσι κυβερνᾶ. Τὸ συμφέρον τῆς Πατρίδος, ἡ εὐνομία της, ἡ εὐτυχία της, ἡ δόξα της, ὁ θρίαμβός της θέλουσι διευθύνει καὶ τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν καὶ τοὺς σκοποὺς καὶ τοὺς λόγους καὶ τὰς πράξεις τοῦ Κυβερνήτου. «Κύριος ἄρξει ὑμῶν, Κύριος κυβερνήσει ὑμᾶς». Ὅσοι εἴδατε τὴν γῆν τῆς γεννήσεώς σας πυροποληθεῖσαν καὶ κατασκαφεῖσαν, τοὺς γεννήτορας σφαγέντας ἔμπροσθέν σας, τὰ φίλτατά σας ἀπὸ τὰς ἀγκάλας σας ἁρπαγέντα καὶ αἰχμαλωτισθέντα, ὅσοι ἐγίνατε θύματα τῆς παρανομίας καὶ τῆς ἀναρχίας τῶν ἰδίων ἀδελφῶν σας, ἀκούσατε καὶ χαίρετε. Χαίρετε, διότι παύουσιν εἰς τὸ ἑξῆς τὰ δεινά μας· διότι θέλομεν ἰδῇ τὴν δικαιοσύνη ἱδρύουσαν, τοὺς νόμους ἐνεργουμένους, τὴν κακίαν τιμωρουμένην, τὴν ἀρετὴν βραβευομένην καὶ εὐδαιμονοῦσαν, τὴν πίστιν ὄχι πενθοῦσαν, ἀλλὰ λαμπροφοροῦσαν καὶ χαίρουσαν. Χαῖρε καὶ σὺ Κυβερνῆτα τῆς Ἑλλάδος, διότι μετὰ τοσοῦτον πολυχρόνιον ἀποδημίαν ἐπιστρέφεις εἰς τὴν πατρίδα, τὴν βλέπεις, τὴν χαιρετᾶς ὄχι πλέον δούλην καὶ στενάζουσαν ὑπὸ τὸν ζυγόν, ἀλλ' ἐλευθέραν, ἀλλὰ δεχομένην Σὲ Κυβερνήτην καὶ περιμένουσαν νὰ σὲ ἴδῃ, νὰ ὁδηγήσῃς τὰ τέκνα της εἰς ἀληθῆ εἰδαιμονίαν καὶ εἰς ἀληθινὴν δόξαν... Ζῆθι! ἀλλ' ἔχον ἱερὸν ἔμβλημα «ὁ Θεὸς καὶ ἡ δικαιοσύνη κυβερνήσουσι τὴν Ἑλλάδα». Ζῆθι! ἀλλὰ κυβερνῶν οὕτως, ὥστε νὰ αἰσθανθῇ ἡ πατρίς, νὰ καταλάβωμεν καὶ ἡμεῖς, νὰ ἐπαναλάβῃ ἡ ἀδέκαστος ἱστορία, ν' ἀντηχήσωσιν ὅλοι οἱ αἰῶνες, ὅτι οὐ Σύ, οὐδὲ ὁ υἱός Σου, οὐδὲ ὁ οἰκεῖος Σου, οὐδὲ ὁ φίλος Σου, οὐδὲ πνεῦμα φατρίας, ἀλλ' ἀληθῶς αὐτὸς ὁ Νόμος τοῦ Θεοῦ, αὐτὸ τὸ δίκαιον, αὐτοὶ τῆς Ἑλλάδος οἱ θεσμοὶ κυβερνῶσι τὴν Ἑλλάδα διὰ Σοῦ». Καὶ κατέληγε: «Ἐὰν ἄνθρωπος δὲν ἀνεδέχθη ἀκόμη Κυβέρνησιν Ἔθνους μὲ ὁποίας καὶ εἰς ὁποίας περιστάσεις ἀναδέχεσαι Σὺ τὴν Κυβέρνησιν τοῦ ἔθνους Σου, ἤξευρε ὅτι καὶ ἄνθρωπος δὲν ἐδοξάσθη ἀκόμη ὡς Σὺ μέλλεις νὰ δοξασθῇς, ἂν κυβερνήσῃς καλῶς». Τί προφητικὰ λόγια ἀλήθεια!

Τὸ 1826 ἀπεσύρθη εἰς Σῦρον πρὸς θεραπείαν τοῦ τραύματος τῆς κνήμης του τὸ ὁποῖον ἤρχισε πάλιν νὰ πυορροῇ.

Θ. ΜΑΛΑΒΕΤΑΣ

Εἰς τὸ προσεχές: Ἡ διδασκαλία τοῦ Καίρη εἰς τὸ ὀρφανοτροφεῖον τῆς Ἄνδρου καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς ἐπίδρασις.

ΣΑΝ ΞΑΝΑΡΘΗΣ

Τὸ μέτωπό σου τῶζωσαν στυγνές, φρικτὲς οἱ ἔννοιες
καὶ κύκλος σοῦ στεφάνωσε τὰ μάτια μελανός,
κι' ἐνῷ τὸ δεῖλι ἔγερνε σ' ἀνταύγειες λουλουδένιες
καὶ πέρα ἐφάνταζεν ἀχνὰ γαλάζιος ὁ οὐρανός,
τὸ πονεμένο σου ἔγειρες στὸ στῆθος μου κεφάλι
τὸ βλέμμα σου βυθίστηκε στὰ μάτια μου θολό,
κι' ἡ πιὸ πνιχτὴ ἀπελπισιὰ μᾶς πλάκωσε καὶ πάλι
ἐνῷ τὸ δεῖλι ἔγερνεν ἀχνό . . . γλυκό . . . ἀπαλό.
Καὶ γὼ ποὺ πρόσμενα νυχτιές, μέρες καὶ μῆνες τώρα,
ἀγάπη μου μοναδικιά, τρισάκριβη τρελλή,
τὴν ποὺ θὰ μ' ἔσφιγγες γλυκὰ στὴν ἀγκαλιά σου ὥρα
κι' ἀπ' τὰ ὑγρὰ τὰ χείλια μου θὰ τρύγαγες φιλὶ
θανατερό, μεθυστικὸ μαζὶ κι' ἀπελπισμένο
κι' ὅμως γλυκὸ σὰν μαχαιριοῦ γλυκειὰ λαβωματιὰ
μὲς στὴν καρδιά, ἄχ, τῶξερα πὼς μῆνες θὰ προσμένω
νὰ ξαναρθῇς κάποιο θαμπὸ δεῖλι ἢ κάποια νυχτιά.

Ν.

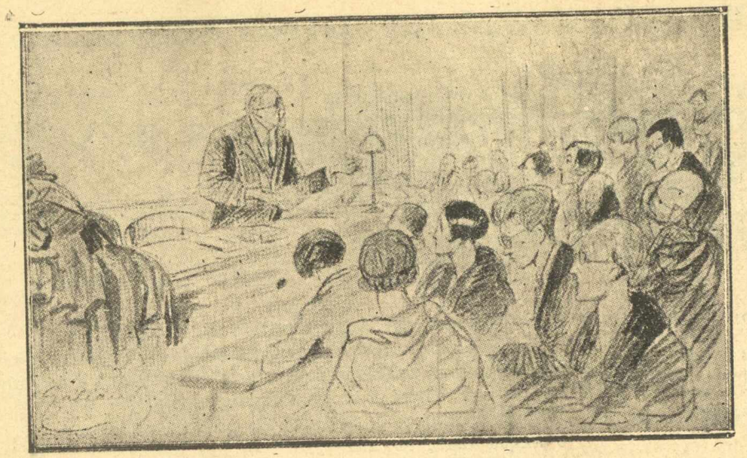

Ἕνα μάθημα τοῦ Φουρτουνὰ Στρόβσκυ στὴ Σορβώννη

ΠΩΣ ΒΛΕΠΟΥΝ ΟΙ ΞΕΝΟΙ ΤΟ ΠΑΡΙΣΙ

Παρίσι 3 Νοεμβρίου 1929

Σὲ τὸν καιρό μας, ποὺ ἡ Γαλλικὴ πρωτεύουσα εἶναι μία Βαβυλωνία ἐθνῶν καὶ γλωσσῶν, οἱ ξένοι εἶναι γιὰ τοὺς Παρισινοὺς ἕνα πρᾶγμα ποὺ ἔπαψε πιὰ νὰ προκαλῇ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ νὰ διεγείρῃ τὴν περιέργεια. Τοὺς βλέπεις παντοῦ: Στὰ καταστήματα τῆς Ρὺ ντὲ λὰ Παί, στὰ θέατρα, στοὺς κινηματογράφους, στὰ καμπαρέ, σ' αὐτὰ ἰδίως. Ἀλλὰ εἶναι καθημερινὸ θέαμα καὶ δὲν ἀποσποῦν πιὰ τὴν προσοχὴ κανενός.

Γιὰ τοὺς ξένους ὅμως δὲν εἶναι τὸ ἴδιο. Τὸ Παρίσι εἶναι γι' αὐτοὺς ἡ πόλις τοῦ Φωτός, ἡ πόλις τῆς διασκεδάσεως. Τὴν κυττοῦν περίεργα, τὴν θαυμάζουν, τὴν συγκρίνουν μὲ τὴν πατρίδα τους, συζητοῦν τὰ προτερήματά της καὶ τὰ τρωτά της καὶ τὴν κρίνουν, ὁ καθένας μέσα ἀπὸ τὸ πρῖσμα τῆς φυλῆς του.

Εἶναι πολὺ περίεργος ὁ τρόπος ποὺ βλέπει ὁ κάθε ξένος τὸ Παρίσι. Ὁ κ. Ἀντρὲ Ριβολλὲ σὲ μιὰ διάλεξη ποὺ ἔδωσε τελευταῖα τὸν περιγράφει μὲ πολὺ πνεῦμα καὶ παρατηρητικότητα.

«Προχθὲς τὸ πρωΐ, ἔλεγε, περιπατοῦσα μαζὶ μὲ ἕναν Ἀμερικανὸ ποὺ μόλις εἶχε φθάσει στὸ Παρίσι. Τοῦ ἔδειχνα τὰ κυριώτερα μνημεῖα τῆς πόλεως. Μεταξὺ ἄλλων τοῦ ἔδειξα φυσικὰ καὶ τὸ Ἄρκ ντὲ Τριόμφ. Ὅταν τὸ εἶδε μοῦ λέει:

— Ὡραῖο μνημεῖο, στερεό, καλοκαμωμένο. Πόσος καιρὸς χρειάστηκε γιὰ νὰ κτισθῇ;

— Ἄ! δὲν ξέρω... Τρεῖς βασιλεῖς, καμμιὰ εἰκοσιπενταριὰ χρόνια.

— Εἰκοσιπέντε χρόνια! Στὸν τόπο μας, ἀγαπητέ μου, φτιάνουμε ἕνα τέτοιο σὲ ἕξη μῆνες!

Ὕστερα, τὸν πῆγα νὰ ἰδῇ τὸν πῦργο Ἄϊφφελ. Τὸν ἐκύτταξε, τὸν ὑπελόγιοε:

— Πόσος καιρὸς χρειάσθηκε γιὰ νὰ κτισθῇ;

— Δὲν ξέρω, τοῦ ἀπάντησα... Δέκα, δώδεκα χρόνια.

— Ἐμεῖς θὰ τὸ φτιάναμε σὲ τρεῖς ἑβδομάδες.

Ἡ μηχανικὴ αὐτὴ ὑπεροχὴ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν μὲ ἐφούρκιζε λίγο. Ὅταν φθάσαμε μπροστὰ ἀπὸ τὴν Παναγία τῶν Παρισίων, ποὺ ἀντηχοῦσε κάτω ἀπὸ τὴν ἀπειρία τῶν κωδώνων της!

— Καὶ ἡ μητρόπολις αὐτή, μοῦ λέει. Πόσος...;

Δὲν μπόρεσα νὰ κρατήσω τὴν ἀνυπομονησία μου, καὶ διακόπτοντάς τον:

— Ποιὰ μητρόπολις; τοῦ ἀπαντῶ Ἄ! πέρασα καὶ χθὲς ἀπὸ ἐδῶ. Ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχε! Στὸ Παρίσι χάρις σὲ σᾶς γίναμε τόσο ἔξυπνοι, τόσο ἱκανοί! Θὰ τὴν ἐκτίσανε τὴν νύκτα!»

Οἱ Ἀμερικανοὶ ποὺ ἐπισκέπτονται τὸ Παρίσι δὲν φαίνεται νὰ ἔχουν ἀρκετὲς γνώσεις γαλλικῆς ἱστορίας. Ἀπόδειξις ἡ ἀκόλουθος στιχομυθία μεταξὺ μιᾶς Ἀμερικανίδος, ποὺ μόλις εἶχε φθάσει στὸ Παρίσι, ἔπειτα ἀπὸ ἕνα ταξεῖδι στὴ Ρώμη, καὶ τοῦ κ. Ριβολλέ:

— Περίεγο, ἔλεγε ἡ Ἀμερικανίς, στὸ Παρίσι οἱ βασιλεῖς μοιάζουν μὲ τοὺς πάπας: ὁ ἕνας εἶναι γυιὸς τοῦ ἄλλου καὶ ὅλοι ἔχουν τὸ ἴδιο ὄνομα. Στὴ Ρώμη οἱ Πίοι εἶναι πολὺ τῆς μόδας. Σὲ σᾶς οἱ Λουδοβίκοι. Τί οἰκογένεια, τὰ χάνει κανείς: Λουδοβίκος ΙΒ', ΙΓ', ΙΔ', ΙΕ'... Πάρα πολλοὶ Λουδοβίκοι ὑπάρχουν!

— Συγγνώμην, τῆς ἀπήντησε ὁ κ. Ριβολλέ, στὸ Παρίσι δὲν ὑπάρχουν μόνον Λουδοβίκοι.

— Μάλιστα ὑπάρχει καὶ ὁ Ναπολέων... Ἀλλὰ αὐτὸς ἦταν αὐτοκράτωρ, εἶναι ἄλλο πρᾶγμα!... Μιὰ ἐρώτηση: Ἐπιτρέψετέ μου... Ὁ Ναπολέων ζοῦσε πρὶν ἀπὸ τὸν Λουδοβῖκο τὸν ΙΔ';

Καὶ καθὼς ὁ κ. Ριβολλὲ δὲν μποροῦσε νὰ κρύψῃ τὴν ἔκπληξή του:

— Ὄχι;... Τότε γιατὶ μᾶς δείχνουν πρῶτα τὸ Ἄρκ ντὲ Τριόμφ κι' ἔπειτα τὰ ἀνάκτορα τῶν Βερσαλλιῶν; Ἐννοεῖτε ἐγὼ μπερδεύομαι!.. Ὁ Ναπολέων! Θαυμάσιος ἄνθρωπος! Τί ἐπιτυχία θὰ εἶχε στὰς Ἡνωμένας Πολιτείας. Ἄνθρωπος ποὺ ἐταξείδεψε, ἄνθρωπος ὑποθέσεων, μὲ μεγάλη περιουσία, σὲλφ μέϊντ μάν! Γιὰ σκεφθῆτε, εἶναι ὁ πρῶτος Ἀμερικανός!

Ὁ ξένος ποὺ θὰ ἐπισκεφθῇ τὸ Παρίσι δὲν θέλει νὰ φύγῃ χωρὶς νὰ ἀγοράσῃ τίποτα. Ἐπισκέπται τὰ καταστήματα νεωτερισμῶν, τὰ βιβλιοπωλεῖα.

Σ' ἕνα ἀπὸ αὐτὰ ἕνας ἡλιοκαμμένος μεσημβρινὸς θέλει νὰ ἀγοράσῃ ἕνα βιβλίο.

— Τίνος συγγραφέως εἶναι; ρωτᾶ τὸν βιβλιοπώλη.

— Τοῦ Ραμπελαί, εἶναι ἡ ἔκδοσις τοῦ...

— Ραμπελαί;... Ραμπελαί;... Ὄχι! θὰ προτιμοῦσα κανέναν γνωστόν... Σταθῆτε, ἔχετε στὴ Γαλλία ἕνα συγγραφέα ποὺ ἔγραψε κάτι πολὺ καλό... μὰ λησμόνησα τὸ ὄνομά του.

Ἐκεῖ ὅμως ποὺ συναντῶνται ἰδίως οἱ ξένοι εἶναι στὸ βουλεβάρτο. Μομπαρνάς. Ὅλοι οἱ λογοτέχνες, οἱ ποιηταί, οἱ γλύπται, οἱ ζωγράφοι, ὅσοι καλλιεργοῦν μιὰ τέχνη ποὺ δὲν ἔχει τίποτε κοινὸ μὲ τὴν δική μας, βρίσκονται ἐκεῖ. Κανεὶς ἀπὸ αὐτοὺς δὲν ἐπιζητεῖ στὰ ἔργα του τὴν ἀληθοφάνεια. Βάνουν ἕνα μάτι κοντὰ σὲ ἕνα πόδι. Βλέπεις ζωγραφισμένη μία κιθάρα καὶ νομίζεις πὼς βλέπεις φυσαρμόνικα. Ἐκεῖ δημιουργοῦνται καινούργια φιλοσοφικὰ συστήματα καὶ ἐμφανίζονται οἱ νέοι προφῆται.

Ὅλοι αὐτοὶ οἱ καλλιτέχναι καταφθάνουν στὸ Μομπαρνὰς ἀπὸ τὰ πέρατα τοῦ κόσμου. Πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἄφισαν τὴν Ἀμερικὴ κρυμμένοι μέσα στὸ ἀμπάρι ἑνὸς πλοίου, ἢ μπῆκαν ὑπηρέτες σ' ἕνα ὑπερωκεάνειο, γιὰ νὰ κατορθώσουν νὰ φθάσουν στὴν Μονμάρτρη.

Οἱ Ρῶσσοι, οἱ Ἀρμένιοι, οἱ Ἰνδοί, οἱ Μαλαῖοι, οἱ Ἰσπανοί, οἱ Τοῦρκοι, οἱ Μεξικανοί, οἱ Ἰάπωνες ἀφθονοῦν. Μόνο οἱ Γάλλοι λείπουν.

Ἀλλὰ ἡ ζωὴ τοῦ Παρισιοῦ δὲν θὰ ἦταν τίποτε χωρὶς τὸ μιοῦζικ χώλλ. Ἄλλοτε, ὅταν ἕνας ξένος ἔφθανε στὸ Παρίσι, τὸ πρῶτο πρᾶγμα ποὺ ἐπεσκέπτετο ἦταν ἡ ἐκκλησία. Εὕρισκε ἐκεῖ κάτι τι ποὺ τοῦ ἦταν γνώριμο. Τώρα, τὸ πρῶτο πρᾶγμα ποὺ θὰ ἐπισκεφθῇ ὁ ξένος ποὺ φθάνει στὸ Παρίσι εἶναι τὸ μιοῦζικ-χώλλ.

Οἱ διεθνεῖς βεντέττες εἶναι οἱ θεὲς τῆς συγχρόνου αὐτῆς φαντασμαγορίας. Ἕνα αἴσθημα χαρᾶς ξεχύνεται ἀπὸ τὴ σκηνή. Τὰ κορίτσια τοῦ μπαλλέτου χορεύουν καὶ τραγουδοῦν ἀγγλικά. Οἱ μπούς ἀπαντοῦν ἰσπανικά. Μὲ κινηματογραφικὴ ταχύτητα οἱ σκηνὲς διαδέχονται ἡ μία τὴν ἄλλην χωρὶς σειρά. Μετὰ τὸ βασίλειο τῶν φτερῶν, τῶν νουφάρων ἢ τῶν διαμαντιῶν, βλέπουμε τὴν θανατικὴ ἐκτέλεση τῆς Ντυμπαρρού, τὸν ἐκτροχιασμὸ τοῦ τραίνου τῆς Ντωβίλλ, τὴν ἄφιξη ἑνὸς ὑπερωκεανείου, τὸ μπαλλέτο τῶν ἄσπρων ποντικῶν.

Ἀλλὰ τὸ ἀστέρι ἐκεῖνο ποὺ ἕλκει ἰδίως ὅσους ἐπισκέπτονται τὸ Παρίσι εἶναι ἡ Μιστεγκέτ, ποὺ μὲ τὴ ζωηρότητά της, μὲ τὶς ὡραῖες κινήσεις της, προκαλεῖ θύελλα χειροκροτημάτων μόλις παρουσιάζεται στὴ σκηνή.

Α. Π. ΤΟΤΖΗΣ

ΠΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

Ἡ ἐφαρμογικὴ κρίσις

Τὸ παρακάτω σημείωμα ὀφείλεται εἰς γνωστὸν πολιτικὸν τοῦ ὁποίου πρὸς τὸ παρὸν εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ διατηρήσωμεν τὸ ἀνώνυμον. Αἱ ἐκτιθέμεναι γνῶμαι συμπίπτουν ἀπολύτως μὲ τὰς ἀπόψεις τοῦ περιοδικοῦ ἐπὶ ἑνὸς προβλήματος κεφαλαιώδους.

Ἡ ἐπαγγελματικὴ τάξις στὴν Ἑλλάδα ἐπ' ἐσχάτων διατρέχει πράγματι δεινὴν κρίσιν. Ἡ κρίσις αὐτὴ ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονὸς τοῦ πληθωρισμοῦ τῶν ἐπαγγελματιῶν ἀφ' ἑνός, καὶ τῆς ἐλαττώσεως τῆς καταναλωτικῆς δυνάμεως τῶν ἀγοραστῶν ἀφ' ἑτέρου.

Καὶ διὰ μὲν τὸν πληθωρισμὸν τῶν ἐπαγγελματιῶν θὰ εἶχε κανεὶς νὰ παρατηρήσῃ ὅτι τὸν ὑπάρχοντα ἤδη καὶ εἰς τὴν πρὸ τῶν Βαλκανικῶν πολέμων Ἑλλάδα πληθωρισμὸν ἦλθε νὰ ἐπιτείνῃ ἡ εἰσροὴ ὄχι ὀλίγων μικροεπαγγελματιῶν προσφύγων. Ὅλοι οἱ μικρέμποροι καὶ πάσης φύσεως μικροεπαγγελματίαι, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἐγκατεσπαρμένοι ἀπὸ τῆς Μαύρης Θαλάσσης μέχρι σχεδὸν τοῦ Περσικοῦ κόλπου, καὶ οἱ ὁποῖοι εἶχαν κυρίως διαβρώσει τὰ παράλια τόσον τῆς Μαύρης Θαλάσσης, ὅσον καὶ τῆς Ἰωνικῆς Ἀκτῆς, πρὸς κακήν των, βέβαια, μοῖραν, ἦλθαν νὰ ἀσκήσουν τὸ ἐπάγγελμά των εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Καὶ ἐνῷ εἰς τὰς χώρας ἀπὸ τὰς ὁποίας ἔφυγαν ἦσαν ἀπόλυτα οἰκονομικῶς δικαιολογημένοι, ἠμποροῦσαν δηλαδὴ μὲ κάποιαν ἄνεσιν νὰ ζοῦν, διότι δίπλα τους ὑπῆρχεν ἕνα βάθος γεωργικοῦ καὶ παραγωγικοῦ χίντερλαντ σημαντικώτατον, ἐδῶ πῶς θὰ ἠμπορέσουν ἄνετα νὰ ζήσουν, ὅπου καὶ ἄλλους, ὄχι ὀλίγους τὸν ἀριθμόν, συναδέλφους των εὑρῆκαν, καὶ χίντερλαντ παραγωγικὸν καὶ γεωργικὸν τόσον ὀλίγον ἔχουν.

Ὁ πληθωρισμὸς τῶν τόσων ἐπαγγελματιῶν εἰς ὅλας τὰς πόλεις, ἀλλὰ κυρίως εἰς τὰς Ἀθήνας, τὸν Πειραιᾶ καὶ τὴν Θεσσαλονίκην, ἐδημιούργησε πόλεις ὑδροκεφάλους καὶ οἰκονομικῶς αὐτόχρημα νοσηρὰς ἑστίας, εἰς τὰς ὁποίας δὲν ξεύρει κανεὶς ἂν θὰ πρέπῃ νὰ ζηλεύσῃ τὴν θέσιν τοῦ ἡμερομισθίου ἐργάτου, ὅσες φορὲς καὶ αὐτὸς εὑρίσκει ἐργασίαν, ἢ τοῦ μικροεπαγγελματίου, ὁ ὁποῖος εἶναι ἕνα περίεργον κρᾶμα ἐργάτου, ἐφ' ὅσον καὶ αὐτὸς εἰσφέρει τὴν προσωπικήν του ἐργασίαν, ἀλλὰ καὶ ἐργοδότου, ἐφ' ὅσον αὐτὸς πρέπει νὰ φροντίσῃ νὰ ἐξεύρῃ τὰ μικρὰ κεφάλαια τῆς ἐπιχειρήσεώς του, καὶ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τοὺς κινδύνους ποὺ τοῦ δημιουργεῖ ἡ ὅλη κρίσις.

Ὁ πληθωρισμὸς ὅμως αὐτὸς παρουσιάζεται εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀκόμη ἐκτεταμένος καὶ ἀπὸ ἕναν εἰδικὸν ἀκόμη λόγον, τὸν ἑξῆς: Ὡσὰν νὰ μὴν ἔφθανε ὁ πληθωρισμὸς τῶν ἐπαγγελματιῶν τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος, χαρακτηριστικὴν εἰκόνα τοῦ ὁποίου μᾶς δίδει, ἂν ἐνθυμοῦμαι καλά, ἡ ἔκθεσις τοῦ ἀειμνήστου Ρέπουλη ἐπὶ τοῦ παλαιότερα εἰσαχθέντος εἰς τὴν Βουλὴν μεταναστευτικοῦ νομοσχεδίου, ὡσὰν νὰ μὴν ἔφθανε ὁ πληθωρισμὸς τῶν ἐπαγγελματιῶν τῶν ἀνηκόντων εἰς τὰς προσφυγικὰς τάξεις, ὁ ὁποῖος εἶναι αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν σημαντικός, δηλαδὴ ὀδυνηρὸς διὰ τὴν ὅλην οἰκονομίαν τοῦ τόπου, ἐδημιουργήθησαν μικροεπαγγελματίαι ἐν Ἑλλάδι καὶ πολλοὶ ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι εἰς τὴν πατρίδα των ἦσαν γεωργοί. Δὲν ἔχω ἀκριβεῖς ἀριθμοὺς τῶν τελευταίων αὐτῶν τύπων, διότι εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ στατιστικὴ εἶναι σχεδὸν ἀνύπαρκτος, ἀλλὰ μία πρόχειρος ἔρευνα τὴν ὁποίαν εἶχα κάμει τόσον εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ὅσον καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης μὲ ἔπεισεν ὅτι καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν δὲν εἶναι εὐκαταφρόνητος, τείνει μάλιστα νὰ αὐξηθῇ, ἐφ' ὅσον καὶ ἐδῶ παρατηρεῖται τὸ κῦμα τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς γῆς καὶ τῆς μετοικεσίας εἰς τὰς πόλεις.

Κατόπιν τούτων ὁ καθένας ἀντιλαμβάνεται πόσον ὀδυνηρὸς εἶναι ὁ πληθωρισμὸς αὐτὸς τῶν ἐπαγγελματιῶν, καὶ πῶς ὁ θανάσιμος συναγωνισμὸς μεταξύ των εἶναι μία ἐκ τῶν ἀφορμῶν τῆς κρίσεως τὴν ὁποίαν ὅλοι σήμερον βλέπομεν.

Διὰ τὴν ἔλλειψιν τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως τῶν καταναλωτῶν, ὡς μιᾶς ἀφορμῆς καὶ αὐτῆς τῆς κρίσεως, θὰ ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ παρατηρήσῃ ὅτι καὶ αὐτὴ εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς γενικωτέρας οἰκονομικῆς ἀνισορροπίας ἡ ὁποία ἔχει σημειωθῆ στὸν τόπο μας καὶ τῆς κατ' ἀκολουθίαν ταύτης οἰκονομικῆς στενοχωρίας. Πῶς εἶναι πράγματι δυνατὸν νὰ ἔχῃ καταναλωτικὴν δύναμιν ὁ ἀγρότης, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ κλῆρος τῆς γῆς εἶναι τόσον μικρός (κατὰ μέσον ὅρον 35 τὸ πολὺ στρέμματα διὰ δημητριακὰ καὶ 8 ἕως 12 διὰ καπνά), ὥστε στὴν Ἑλλάδα νὰ μὴ ἔχωμεν μικρὰν κὰν ἰδιοκτησίαν, ἀλλὰ νάνον τοιαύτην. Καὶ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ὁμιλῇ κανεὶς περὶ καταναλωτικῆς δυνάμεως τῆς μεγάλης μάζης τῶν πόλεων, ὅπως μάλιστα σήμερον εἶναι αὐταὶ εἰς πληθυσμὸν συντεθειμέναι, ἀφοῦ ἡ ἀνεργία, καὶ γενικώτερα ἡ οἰκονομικὴ ἀθλιότης ἡ ὁποία μαστίζει αὐτὲς τὶς μάζες, εἶναι σημαντική, χωρὶς ἐξ ἄλλου νὰ διαγράφεται ἡ πιθανότης ὅτι ἡ δημιουργία νέων βιωσίμων βιομηχανιῶν, ἢ σοβαροῦ διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου, καὶ δὴ κυρίως εἰς τὴν Θεσσαλονίκην καὶ τὸν Πειραιᾶ, θὰ ἠμποροῦσε μὲ τὸν καιρὸν νὰ δώσῃ ἐργασίαν εἰς ὅλο αὐτὸ τὸ πλῆθος, τὸ ὁποῖον, ἂν δὲν εἶναι κατὰ τύπους, κατ' οὐσίαν πάντως εἶναι προλεταριακόν.

Αὐτὴ εἶναι ἡ μορφὴ τῆς ἐπαγγελματικῆς κρίσεως εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ κρίσις δὲ αὐτὴ μᾶς δίδει εἰκόνα τῆς γενικωτέρας κρίσεως ποὺ παρουσιάζει ὁ τόπος, ὁ ὁποῖος βέβαια δὲν ἦταν παρασκευασμένος διὰ νὰ δεχθῇ τὸ κῦμα τόσων προσφύγων.

Ὥστε κρίσις ὑπάρχει, καὶ εἶναι πράγματι ὀξεῖα, τὴν ὀξύτητά της δὲ δὲν θὰ τὴν ἀμβλύνουν αἱ προσωριναὶ φορολογικαὶ ἐλαφρύνσεις, ἢ ἡ παράτασις τοῦ ἐνοικιοστασίου, ἢ δὲν ξεύρω ποῖον ἄλλο μέτρον προσωρινῆς ἀνακουφίσεως, εἰς τὸ ὁποῖον οἱ δυστυχεῖς ἐπαγγελματίαι φαντάζονται ὅτι θὰ εὕρουν τὴν σωτηρίαν των.

Μόνον βαθύτερα καὶ ριζικώτερα μέτρα θὰ ἠμποροῦσαν νὰ μᾶς ὁδηγήσουν εἰς κάποιαν σημαντικὴν ἀνακούφισιν. Ὡς μέτρα ριζικὰ θεωρῶ τὴν καθιέρωσιν τῆς λιτότητος εἴς τε τὴν δημοσίαν καὶ ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν. Ἡ Ἑλλὰς εἶναι ἀκόμη πρωτόγονον κράτος καὶ κατὰ συνέπειαν ἔχει ἀνάγκην λιτῆς διοικήσεως καὶ ὄχι τόσον πολυτελοῦς ὅσην σήμερα ἔχει. Ἡ Ἑλλὰς ἔχει ἀκόμη πολλὴ φτώχεια καὶ δὲν τῆς ἐπιτρέπεται νὰ σπαταλᾶ τὶς οἰκονομίες της, ὅσες φορὲς τὶς μαζεύει εἰς πολυτελῆ ἐμφάνισιν τῆς ἰδιωτικῆς ζωῆς, ποὺ δὲν τὴν συναντᾶ κανεὶς σὲ κανένα μέρος τῆς γῆς. Ἡ Ἑλλὰς πρέπει νὰ ἀφήσῃ τὸ καφενεῖο, τὴ ρητορικὴ ἀπασχόλησιν, καὶ νὰ πέσῃ στὴν παραγωγικὴ καὶ στὴ σιωπή. Ἀλλὰ καὶ τὰ μέτρα αὐτὰ θὰ μᾶς ἀνακουφίσουν βέβαια σημαντικά, ἀλλὰ καὶ δὲν θὰ μᾶς φέρουν στὴν οἰκονομικὴ ἄνεση ποὺ χρειαζόμεθα. Ἡ οἰκονομικὴ ἄνεσις θὰ ἐπέλθῃ μόνον ὅταν, ὅλων αὐτῶν τῶν μέτρων λαμβανομένων, ἐφροντίζαμεν συγχρόνως, πρῶτα νὰ πιστεύσωμεν, καὶ ἔπειτα νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν διοχέτευσιν τοῦ πλεονάζοντος πληθυσμοῦ μας ἐκτὸς τῶν Ἑλληνικῶν συνόρων.

Σ...

Τὰ ἀγαθὰ τῆς ἕδρας

Στὴν Ἀκαδημία τὸ τμῆμα Γραμμάτων ἀποτελεῖται σχεδὸν ἀπὸ δημοτικιστάς. Εἶναι τόσο ἄραγε γλυκὸ καὶ σημαντικὸ πρᾶγμα ἡ ἕδρα τῆς Ἀκαδημίας ὥστε γιὰ χατῆρι της καὶ προηγουμένους ἀγῶνες νὰ ξεχνοῦν μερικοὶ ἄνθρωποι καὶ ἀδιαμαρτύρητα ν' ἀκοῦν χλευασμοὺς γιὰ τὴ γλῶσσα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ οἱ δημοτικιστὲς ἀκαδημαϊκοί; Ρωτοῦμε ἁπλῶς.

Ὁ Ἑλληνικὸς Κομμουνισμὸς

Τῶρα τελευταῖα ἔγιναν πολὺ τῆς μόδας οἱ ἀποκαλύψεις γιὰ τὴ δράση τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος στὴν Ἑλλάδα. Εἶναι γνωστὸ ὅμως ὅτι ἡ κυκλοφοριακὴ αὐτὴ φιλολογία δὲν εἶναι ἐκεῖνο ποὺ ζητοῦν ὅσοι κριτικὰ καὶ κάπως ἐποπτικὰ θέλουν νὰ μελετήσουν τὸ κίνημα αὐτὸ καὶ στὴν ἐσωτερική του ζωὴ καὶ ὡς μία μεταπολεμικὴ ἐκδήλωση στὸν τόπο μας. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο τὰ «Ἑλληνικὰ Γράμματα» ἀνέθεσαν σὲ διανοούμενο ποὺ καὶ τὰ θεωρητικὰ προσόντα ἔχει γιὰ νὰ μιλήσῃ γενικὰ γιὰ τὸ κίνημα καὶ οἱ παλαιές του σχέσεις μὲ τὸ Κομμουνιστικὸ κόμμα τοῦ ἐπιτρέπουν ν' ἀσκήσῃ ἀφ' ὑψηλοῦ κριτικὴ γιὰ τὴν ἐσωτερική του ζωή. Ἡ ἐργασία αὐτή, καθαρῶς ἱστορικὴ καὶ κριτική, θὰ κατατοπίσῃ ὅσους θέλουν νὰ γνωρίσουν τὰ πράγματα ἀντικειμενικά, μακρυὰ ἀπὸ φανατισμοὺς καὶ ἀπὸ προκαταλήψεις. Γραμμένη ἀπὸ πνευματικὸν ἄνθρωπο, θ' ἀπευθύνεται στὸ ἀναγνωστικὸ κοινὸ ποὺ ἔχει ἀληθινὰ πνευματικὰ ἐνδιαφέροντα. Ἡ ἐργασία αὐτὴ θὰ δημοσιευθῇ σὲ δυὸ συνεχῆ φύλλα τοῦ περιοδικοῦ ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸ ἐρχόμενον.

Μία χειρονομία

Δὲν χωρεῖ καμιὰ ἀμφιβολία ὅτι ἡ σκέψη τοῦ κ. Α. Μπενάκη ν' ἀναλάβῃ ὁ σύλλογος τῶν φιλοτέχνων τὰ οἰκονομικὰ βάρη τῆς ἐκθέσεως λαϊκῆς τέχνης κατὰ τὰς προσεχεῖς Δελφικὰς εἶναι χειρονομία ἐκτάκτως ἐνθαρρυντική.

Ἐκθέσεις λαϊκῆς τέχνης πρέπει νὰ γίνουν πάμπολλες ὄχι σ' ἕνα ἀλλὰ σὲ πολλὰ μέρη τῆς χώρας. Δὲν εἶναι ὅμως οὔτε δυνατὸν οὔτε σωστὸ νὰ περιμένωμε ἀπὸ ἕναν καὶ μόνον ἄνθρωπο νὰ ὀργανώνῃ νὰ ἐνισχύῃ καὶ νὰ θυσιάζεται γι' αὐτές. Ὅταν ἕνας κάνει τὴν ἀρχὴ ἔρχεται ἔπειτα πιὰ ἡ σειρὰ τοῦ κράτους ἢ τῶν διαφόρων ὀργανώσεων νὰ συνεχίσουν τὸ οἰκοδόμημα ποὺ μιὰ φωτισμένη ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία ἔθεσε τὴ βάση του καὶ τὰ θεμέλιά του. Ἡ χειρονομία ὅμως τῶν φιλοτέχνων ἔχει καὶ γενικώτερη σημασία: εἶναι ἀπαρχὴ ἐνισχύσεως ἀπὸ ἐπισήμους ὀργανώσεις τῶν ἀτομικῶν προσπαθειῶν.

ΣΕΙΡΑ ΑΡΘΡΩΝ ΤΟΥ κ. ΗΛΙΑ ΒΟΥΤΙΕΡΙΔΗ

Σὲ προηγούμενα σημειώματα εἴχαμε τονίσει πόση σημασία ἀποδίδομε στὴ μελέτη τῶν πνευματικῶν μορφῶν τοῦ τόπου μας καὶ εἴχαμε διατυπώσει τὴν ἀρχὴ ὅτι χωρὶς αὐτὴν θὰ ἦταν ὕποπτο νὰ καταπιανόμαστε πρόχειρα μὲ ξένες μορφὲς κάνοντας περιλήψεις διαφόρων κριτικῶν ἐργασιῶν ξένων λογίων. Συνεπὲς πρὸς τὴν ἀρχὴν αὐτὴ τὸ περιοδικὸ ἐξησφάλισε δώδεκα ἄρθρα τοῦ κ. Βουτιερίδη γιὰ τὶς κατωτέρω πνευματικὲς φυσιογνωμίες.

1) Νικόλαος Σοφιανός (16 αἰών— ὁ πρῶτος δημοτικιστὴς)
2) Ἀντώνιος Βασιλάκης (ζωγράφος 16ου αἰῶνος)
3) Σπῦρος Βλαντῆς
4) Ἀνδρ. Μουστοξύδης
5) Κωνστ. Ἀσώπιος
6) Φραγκ. Σκοῦφος
7) Ἠλίας Μηνιάτης
8) Νικηφόρος Θεοτόκης
9) Θεοφ. Καΐρης
10) Ἀνδρ. Ρηγόπουλος
11) Ἀντ. Μανοῦσος
12) Δημ. Βαλαβάνης

Ἡ δημοσίευση τῶν ἄρθρων αὐτῶν θ' ἀρχίσῃ ἀπὸ τὸ μεθεπόμενο φύλλο μας.

ΙΒΑΝ ΜΠΟΥΝΙΝ

ΜΙΑ ΠΝΟΗ

Στὸ νεκροταφεῖο, πάνου σ' ἕνα ὕψωμα ἀπὸ φρεσκοσκαμμένο κοκκινόχωμα, βρίσκεται ἕνας σταυρὸς ἀπὸ δρῦ, κατακαίνουργος, γερός, βαρὺς καὶ γυαλιστερός, ἕνας ἀπ' τοὺς σταυροὺς ἐκείνους ποὺ χαίρεσαι νὰ τοὺς βλέπῃς.

Εἶν' Ἀπρίλης, μὰ ὁ καιρὸς εἶναι συννεφιασμένος· τὰ μνημεῖα τοῦ τόπου αὐτοῦ, ποῦναι πλατὺς σὰν ἐπαρχιακὸ νεκροταφεῖο, φαίνονται ἀπὸ μακρυά, μὲς ἀπ' τὰ γυμνὰ δέντρα, κι' ὁ κρῦος ἄνεμος σφυράει μέσα στὸ πορσελάνινο στέφανο ποῦν ἀπιθωμένος μπροστὰ στὸ σταυρό.

Ὁ σταυρὸς ἔχει κι' ἕνα ἀρκετὰ πλατὺ μπρούντζινο μενταγιόνι, καὶ σ' αὐτὸ βρίσκεται μιὰ φωτογραφία: εἶναι τὸ πορτραῖτο ἑνὸς κομψοῦ καὶ χαριτωμένου κοριτσιοῦ τοῦ γυμνασίου, ποὺ τὰ γελαστά του μάτια ἔχουνε μιὰ ζωηρότητα ποὺ σοῦ προκαλεῖ ἔκπληξη.

Εἶν' ἡ Ὄλα Μεσέρσκα.

Ὅσο ἤτανε μικρὸ κορίτσι δὲν ξεχώριζε καθόλου μὲς στὸ πλῆθος τῶν καφφετιῶν στολῶν ποὺ θορυβοῦσε διαρκῶς, μὲς στὴν ἀνήσυχη αὐτὴ νεολαία ποῦκανε τοὺς διαδρόμους καὶ τὴ τάξη ν' ἀντηχοῦνε· τί ἄλλο νὰ πῇ κανεὶς γι' αὐτήν, παρὰ μόνο πὼς ἤταν ἀπ' τὶς ὀμορφώτερες, τὶς πλουσιώτερες, τὶς προικισμένες ἀπ' τὴ φύση μὲ τὰ περισσότερα χαρίσματα, πὼς εἶχε πολλὲς ἱκανότητες, μὰ πὼς ἐμάγκιζε λίγο καὶ δὲν ἔδινε πεντάρα γιὰ τὶς συστάσεις τῆς δασκάλας της; Ὕστερα ξεπετάχτηκε, ἀναπτύχτηκε γρήγορα.

Δίχως ἐκζήτηση, χωρὶς καμμιὰ προσπάθεια, ἔτσι κάπως χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ, ἀπόκτησε ἐκεῖνο ποὺ τὴν ξεχώρισε τόσο καλὰ ἀπ' ὅλες τὶς συμμαθήτριές της στὰ δυὸ τελευταῖα χρόνια τοῦ σχολείου: τὴ χάρη, τὴν κομψότητα, τὴν ἐπιδεξιότητα, τὴ λάμψη, καὶ μαζὶ μ' αὐτὰ τὴ διαπεραστικὴ ἐξυπνάδα τῆς ματιᾶς της. Κανεὶς δὲ χόρευε τόσο καλὰ σὰν αὐτὴν τὴν Ὄλα Μεσέρσκα, κανεὶς δὲν ἐπατίναρε σὰν αὐτήν, κανένα κορίτσι στὸ χορὸ δὲν εἶχε τόσους θαυμαστάς, καμμιὰ στὸ σχολεῖο δὲν ἀγαπιῶταν τόσο ἀπ' τὶς μικρές.

Στὸν τελευταῖο χειμῶνα τῆς εἶχε στρίψει λίγο, τῆς Ὄλας Μεσέρσκας ἀπ' τὶς πολλὲς διασκεδάσεις, καθὼς λέγανε στὸ σχολεῖο. Ἤταν ἕνας χειμώνας ποῦρριξε πολὺ χιόνι, ποῦκαμε πολὺ ἥλιο καὶ δυνατὴ παγωνιά· ὁ ἥλιος ἔγερνε νωρὶς πίσω ἀπό 'να ψηλὸ κυπαρίσσι στὸν ἄσπρο κῆπο τοῦ σχολείου, πάντα ὅμως ὡράϊος, λαμπρός, καὶ κάθε μέρα ὑποσχότανε πὼς τὴν ἄλλη θἄκανε παγωνιά, θἄχε ξάστερο οὐρανό, ὡραῖο περίπατο στὴν ὁδὸ Μητροπόλεως, γιὰ ὅσους εἴχανε καιρό, καὶ πατινὰζ στὴν πλατεία τῆς δημαρχίας.

Καὶ νὰ ποὺ μιὰ μέρα, στὸ μεγάλο διάλειμμα, τὴ στιγμὴ ποὺ πέρναγε τρεχάλα τὴν αἴθουσα, κι' ἀπὸ πίσω τὴν ἀκολουθοῦσαν οἱ μικρές, μὲ ἀδύνατες φωνὲς χαρᾶς, τὴν ἐφώναξαν νὰ πάῃ στὴ διευθύντρια. Σταμάτησε ἀπότομα στὸ τρέξιμό της, ἔσιαξε τὴν ποδιά της στοὺς ὤμους της, καὶ μὲ μάτια ποὺ ἄστραφταν, ὥρμησε στὴ σκάλα. Ἡ διευθύντρια, μιὰ κοντὴ γυναίκα, νέα, καθὼς φαινότανε, ἀλλὰ μὲ ἄσπρα μαλλιά, καθόταν ἥσυχα κι' ἔπλεκε μπροστὰ στὸ γραφεῖο της, κάτου ἀπ' τὸ πορτραῖτο τοῦ Τσάρου.

— Καλημέρα δεσποινὶς Μεσέρσκα, εἶπε γαλλικά, χωρὶς νὰ σηκώσῃ τὰ μάτια ἀπ' τὴ δουλειά της. Δυστυχῶς δὲν εἶν' ἡ πρώτη φορὰ ποὺ βρίσκουμαι στὴν ἀνάγκη νὰ σᾶς φέρω ἐδῶ γιὰ νὰ μιλήσω μαζύ σας γιὰ τὴ διαγωγή σας.

— Σᾶς ἀκούω, κυρία, ἀπάντησε ἡ Μεσέρσκα, κι' ἦρθε κοντά.

— Δὲν εἴσαστε πιὰ κοριτσάκι,—εἶπε μὲ ὕφος ποὺ ἐσήμαινε πολλὰ ἡ διευθύντρια ποὺ εἶχε ἀρχίσει νὰ θυμώνῃ.

— Ὄχι, κυρία, ἀπήντησε ἁπλά, ζωηρὰ σχεδόν, ἡ Μεσέρσκα.

— Μὰ οὔτε γυναίκα εἴσαστε, ἐξακολούθησε ἡ διευθύντρια, μὲ ὕφος ποὺ σήμαινε ἀκόμα περσότερα, καὶ τὸ χλωμὸ πρόσωπό της κοκκίνησε λίγο. Καὶ πρῶτα - πρῶτα, τί σημαίνει αὐτὸ τὸ χτένισμα; Αὐτὸ εἶναι χτένισμα γυναίκας!

— Δὲ φταίω ἐγώ, κυρία, ἂν ἔχω ὡραῖα μαλλιά, ἀπάντησε ἡ Μεσέρσκα κι' ἔπιασε μὲ τὰ δυό της χέρια τὸ καλοχτενισμένο κεφάλι της.

— Ἄ! ἔτσι! δὲ φταῖτε σεῖς! εἶπε ἡ διευθύντρια. Δὲ φταῖτε σεῖς γι' αὐτὸ τὸ χτένισμα, δὲ φταῖτε σεῖς γι' αὐτὰ τὰ χτένια, δὲ φταῖτε σεῖς ὅταν καταστρέφετε τοὺς γονεῖς σας μ' αὐτὰ τὰ παπουτσάκια ποὺ ἀγοράζετε καὶ ποὺ κοστίζουν εἴκοσι ρούβλια. Ἀλλά, σᾶς τὸ ξαναλέω, λησμονᾶτε τελείως πὼς δὲν εἴσαστε ἀκόμα παρὰ ἕνα κορίτσι τοῦ γυμνασίου...

Τότε ἡ Μεσέρσκα, χωρὶς νὰ χάσῃ καθόλου τὴ φυσικότητά της, τὴν ἀταραξία της, διέκοψε ἄξαφνα εὐγενέστατα τὴ διευθύντρια:

— Συγγνώμην, κυρία, λάθος κάνετε: εἶμαι γυναίκα. Καὶ ξέρετε ποιὸς φταίει; Ὁ γείτονάς μας, ὁ φίλος τοῦ μπαμπᾶ, ὁ ἀδελφός σας ὁ Ἀλέξητς Μιχαήλοβιτς Μαλιούτιν. Αὐτὸ γίνηκε τὸ περασμένο καλοκαίρι, στὴν ἐξοχή...

Ἕνα μῆνα ἔπειτα ἀπὸ αὐτὴ τὴ συζήτηση, ἕνας ἀξιωματικὸς τῶν Κοζάκων, ἄσχημος καὶ μὲ πρόστυχο ὕφος, ποὺ δὲν εἶχε τίποτε κοινὸ μὲ τὸν κύκλο ὅπου ἀνῆκε ἡ Ὄλα Μεσέρσκα, τὴν ἐσκότωνε μὲ μιὰ πιστολιὰ μπροστὰ στὸ σταθμό, μέσα σ' ἕνα πλῆθος ἀνθρώπων ποὺ κατέβαιναν ἀπ' τὸ τραῖνο. Κι' ἡ ἀπίστευτη ὁμολογία ποῦχε ἐκπλήξει τὴν διευθύντρια ἐπιβεβαιώθηκε ἀπολύτως. Ὁ ἀξιωματικὸς εἶπε στὸν ἀνακριτὴ πὼς ἡ Μεσέρσκα τὸν εἶχε μαγέψει, πὼς εἴχανε στενὲς σχέσεις, πὼς εἶχε ὁρκιστῆ νὰ γίνῃ γυναῖκα του καὶ πὼς στὸ σταθμό, τὴ μέρα τοῦ φόνου, ἐκεῖ ποὺ αὐτὸς τὴ συνώδευε ὅταν ἐκείνη ξεκινοῦσε γιὰ τὸ Νόβο-Τσερκάσκ, τοῦπε ἄξαφνα πὼς οὔτε κατ' ἰδέαν τὸν ἀγάπησε ποτέ, πὼς ὅλα αὐτὰ ποῦλεγε γιὰ γάμο δὲν ἦταν παρὰ φλυαρίες· καὶ τοῦδωσε, εἶπε, νὰ διαβάσῃ τὴ σελίδα τοῦ ἡμερολογίου της ὅπου ἔλεγε γιὰ τὸν Μαλιούτιν.

— Διάβασα βιαστικὰ τὶς γραμμὲς αὐτές, κατέβηκα στὴν ἀποβάθρα ὅπου ἔκανε βόλτες ὥσπου νὰ τελειώσω τὸ διάβασμα, κι' ἔρριξα πάνου της, ἐπρόσθεσε ὁ ἀξιωματικός. Τὸ ἡμερολόγιο ἔμεινε στὴν τσέπη τῆς καπότας μου, ρίχτε μιὰ ματιὰ νὰ δῆτε τί γράφει μὲ ἡμερομηνία 10 Ἰουλίου τοῦ περασμένου χρόνου.

Κι' ὁ ἀνακριτὴς διάβασε ἀπάνου-κάτου τὰ ἑξῆς:

«Ἦταν δυὸ μετὰ τὰ μεσάνυχτα. Κοιμώμουνα βαθειά, μὰ ξύπνησα ἀμέσως... Ἀπὸ σήμερα εἶμαι γυναίκα! Ὁ μπαμπᾶς, ἡ μαμὰ καὶ ἡ Τόλα, ὅλοι φύγανε γιὰ τὴν πόλη, ἔμεινα μόνη. Πῆγα περίπατο τὸ πρωΐ, καταμόναχη, στὸν κῆπο, στοὺς ἀγρούς, πῆγα στὸ δάσος· μοῦ φαινότανε πὼς ἤμουνα μόνη σ' ὅλον τὸν κόσμο κι' ἐρέμβασα ὅπως ποτὲ ὡς τότε δὲν εἶχα ρεμβάσει. Ἔφαγα τὸ μεσημέρι καταμόναχη. Ὕστερα κοιμήθηκα στὸ γραφεῖο τοῦ μπαμπᾶ καὶ στὶς τέσσερες ἡ Κάτια μὲ ξύπνησε καὶ μοῦπε πὼς ὁ Ἀλέξης Μιχαήλοβιτς ἦρθε νὰ μὲ δῇ. Εἶχε ἔρθη μὲ τὸ ἁμάξι του, ποῦχε κάτι ὡραῖα μικρὰ ἄλογα, ποὺ περίμεναν ὅλην τὴν ὥρα μπροστὰ στὸ περρόνι· ἀλλὰ αὐτὸς ἔμεινε γιατὶ εἶχε βρέξει καὶ περίμενε κατὰ τὸ βράδυ νὰ βρῇ στεγνοὺς τοὺς δρόμους. Λυπήθηκε πολὺ ποὺ δὲν εἶδε τὸν μπαμπᾶ, ἦταν πολὺ ζωηρὸς καὶ πολὺ εὐγενικὸς γιὰ μένα· πολλὲς φορὲς ξανᾶπε, ἀστεῖα τάχα, πὼς ἀπὸ καιρὸ ἦταν ἐρωτευμένος μαζί μου. Ὅταν πήγαμε πρὶν ἀπ' τὸ τσάϊ νὰ κάμουμε ἕνα γῦρο στὸν κῆπο, ὁ καιρὸς εἶχε ξαναγίνει ὡραῖος, ἦταν πολὺ ὄμορφα, ὁ ἥλιος ἄστραφτε στὴν ὑγρὴ πρασινάδα, ἔκανε πολὺ ψύχρα· πῆρε τὸ μπράτσο μου, λέγοντας πὼς εἶν' ὁ Φάουστ κι' ἐγὼ ἡ Μαργαρίτα. Εἶνε πενήντα ἕξη χρόνων, ἀλλὰ στέκεται ἀκόμα καλὰ κι' εἶναι πάντοτε καλοντυμένος,—μόνο τὸ πανωφόρι του δὲ μ' ἄρεσε,—βάζει πάντα κολώνια, ἔχει μάτια τελείως νέα, μαῦρα, τὰ γένεια του χωρίζουνται κομψὰ σὲ δυὸ μύτες κι' εἶναι κάτασπρα. Ἤπιαμε τὸ τσάϊ κάτου ἀπ' τὰ τζάμια τῆς βεράντας· αἰσθάνθηκα σὰ νἄμουνα λίγο ἄσκημα καὶ ξαπλώθηκα στὸ μικρό μου κρεβάτι· ἐκεῖνος ἐκάπνιζε, ὕστερα κάθισε κοντώτερα σὲ μένα, ἄρχισε νὰ λέῃ κι' ἄλλα γλυκὰ λόγια, ὕστερα μὲ κύτταξε καὶ δὲν ξεκόλλαγε τὰ μάτια του ἀπὸ μένα καὶ μοῦ φιλοῦσε τὸ χέρι. Εἶχα σκεπάσει τὸ πρόσωπό μου μ' ἕνα μεταξωτὸ μαντῆλι... Δὲν καταλαβαίνω πῶς ἔγινε αὐτός, ἤμουνα τρελή, δὲν θὰ πίστευα ποτὲ πὼς ἤμουνα ἔτσι! Τώρα δὲν μοῦ μένει παρὰ μιὰ διέξοδος... Ἔχω γι' αὐτὸν τέτοια ἀποστροφὴ ποὺ δὲ θὰ ἐπιζήσω σ' αὐτό!...»

Τὶς ἀπριλιάτικες αὐτὲς μέρες ἡ πόλη ξελασπώθηκε, στέγνωξε, τὸ πεζοδρόμιο ξανάσπρισε, περπατάει κανεὶς εὔκολα κι' εὐχάριστα. Κάθε Κυριακὴ μετὰ τὴ λειτουργία, στὴν ὁδὸ Μητροπόλεως, ποὺ πάει ἔξω ἀπ' τὴν πόλη, βλέπει κανεὶς νὰ περνάῃ μιὰ κοντὴ γυναίκα· μὲ πένθος, μὲ μαῦρα σεβρὰ γάντια, μὲ μιὰ ὀμπρέλα μὲ μαῦρο ξύλινο χεροῦλι. Ἀφοῦ κάμει ἀρκετὸ δρόμο φτάνει ὡς ἕνα εἶδος μεγάλου κήπου, μ' ἕνα ἄσπρο φράκτη γύρω· ἀπὸ πάνω ἀπ' τὴ μεγάλη πόρτα μιὰ εἰκόνα παριστάνει τὴν Κοίμηση τῆς Θεοτόκου. Ἡ κοντὴ γυναίκα κάνει τὸ σταυρό της δειλὰ καὶ προχωρεῖ στὸν πέτρινο δρομάκο τοῦ κήπου, σὰν ἄνθρωπος ποὺ τὰ ξέρει καλὰ αὐτὰ τὰ μέρη. Ὅταν φτάνει στὸν πάγκο ποὺ βρίσκεται μπροστὰ ἀπ' τὸ σταυρὸ ἀπὸ δρῦ, κάθεται ἐκεῖ καὶ μένει ἔτσι, χωρὶς νὰ προσέχῃ τὸν ἄνεμο καὶ τὸ κρῦο τῆς ἐποχῆς, μία, δύο ὧρες, ὡς ποὺ νὰ παγώσουν τελείως τὰ πόδια της μὲς στὰ ἔλαφρὰ παπούτσια της καὶ νὰ ξυλιάσουν τὰ χέρια της μὲς στὰ γάντια ποὺ τὰ σφίγγουν.

Ἡ γυναίκα αὐτὴ εἶν' ἡ δασκάλα τῆς Ὄλας, μία δεσποινὶς ποὺ πέρασε τὰ τριάντα καὶ ποὺ ἀπὸ καιρὸ τρέφεται πάντα μὲ κάποια χίμαιρα, ποὺ γι' αὐτὴν ἀντικαθιστᾶ τὴν πραγματικὴ ζωή. Ὁ θανατος τῆς Ὄλας Μεσέρσκας τὴν ἔκαμε αἰχμάλωτο μιᾶς τέτοιας χίμαιρας. Ἡ Ὄλα ἦταν τὸ ἀντικείμενο τῶν ἀδιάκοπων σκέψεών της, τῶν παραφορῶν της, τῆς χαρᾶς της. Πηγαίνει στὸν τάφο της κάθε γιορτή—συχνάζει στὸ νεκροταφεῖο καὶ φορεῖ πένθος ἀπὸ συνήθεια, ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ πέθανε ὁ ἀδελφός της—,μένει ὧρες ὁλόκληρες παρατηρῶντας τὸν σταυρὸ ἀπὸ δρῦ, ἀναπολῶντας τ' ὠχρὸ προσωπάκι τῆς Ὄλας στὸ φέρετρό της, μὲς στὰ λουλούδια, καὶ μερικὰ λόγια ποὺ ἄκουσε μιὰ μέρα: ἦταν ἡ ὥρα τοῦ μεγάλου διαλείμματος, ἡ Ὄλα περπατοῦσε στὸν κῆπο τοῦ σχολείου, λέγοντας γρήγορα-γρήγορα, μονοροῦφι, στὴν καλύτερή της φίλη, τὴν ψηλὴ καὶ παχουλὴ Σουμποτίνα:

— Σ' ἕνα βιβλίο τοῦ μπαμπᾶ—ἔχει πολλὰ παλὰ βιβλία ποὺ παράξενα—διάβασα τί πρέπει νἄχῃ μιὰ γυναίκα γιὰ νἄν ὡραία... Καὶ λέει τόσα, καταλαβαίνεις, ποὺ δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ τὰ θυμηθῇ ὅλα: πρῶτα πρῶτα, ἐννοεῖται, μαῦρα μάτια, κατράμι ζεματιστό,—παρόλ, ἔτσι γράφει: κατράμι ζεματιστό!—μαῦρα τσίνουρα σὰν τὴ νύχτα, χρῶμα ρὸζ ἐλαφρό, λεπτὴ μέση, χέρια μακρύτερα ἀπ' τὸ συνειθισμένο,—τὸ καταλαβαίνεις αὐτό, χέρια μακρύτερα ἀπ' τὸ συνειθισμένο!—μικρὰ πόδια, ἀρκετὰ ἀναπτυγμένο στῆθος, κανονικὰ στρογγυλὰ στραγάλια, γόνατα σὰν ἀχιβάδες, ὤμους κυρτοὺς μὰ ἀρκετὰ ψηλούς—ἔμαθα πολλὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ πράγματα ἀπ' ἔξω σχεδόν, τόσο ἀληθινὰ εἶν' ὅλα!—καὶ τὸ κυριώτερο ξέρεις ποιὸ εἶναι; μιὰ ἐλαφρυὰ ἀνάσα, μιὰ πνοή! Κι' αὐτό, τὄχω, δὲν ἔχεις παρὰ νὰ μ' ἀκούσῃς ν' ἀνασαίνω,—ἀλήθεια, δὲν τὄχω αὐτό;

Τώρα ἡ λεπτὴ αὐτὴ πνοὴ διαλύθηκε, χάθηκε μὲς στὸ σύμπαν, μὲς στὸ συννεφιασμένον αὐτὸν οὐρανό, μὲς στὸν κρῦον αὐτὸν ἄνεμο τῆς ἀρχῆς τῆς ἄνοιξης...

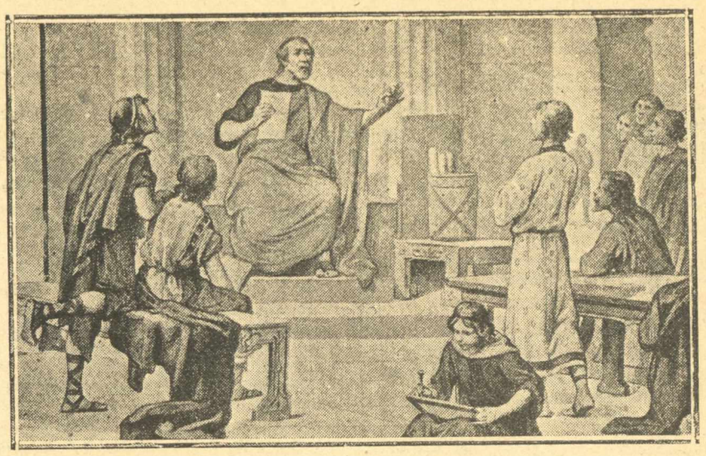

Στὴ σχολὴ τοῦ Λιβανίου ὁ Χρυσόστομος ἠσκήθη σὲ ὅλα τὰ εἴδη τῆς ρητορικῆς

ΕΝΑΣ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΣ ΤΟΥ IV ΑΙΩΝΟΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Τὸν καιρὸ τῆς καταπτώσεως τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας, στὴν Ἀντιόχεια, τὴ θερμὴ πρωτεύουσα τῆς Συρίας, ὅπου ὁ κρῦος χειμῶνας ἦταν ἄγνωστος καὶ ἡ θερμότης τοῦ καλοκαιριοῦ μετριαζόταν ἀπὸ ἕνα ἐλαφρὸ ἀεράκι ποὺ φυσοῦσε ἀπὸ τὸν κοντινὸ κόλπο ὑπῆρχε μιὰ ἀνθηρὰ χριστιανικὴ παροικία, μέλος τῆς ὁποίας ἦταν καὶ ἕνας νέος ποὺ μιὰ ἡμέρα ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ ἕνας ἀπὸ τοὺς στύλους τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ μία ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες δόξες τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς. Ὁ νέος αὐτὸς ἦταν ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος.

Ἦταν ὡραῖος νέος ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. Κοντός, ἀλλὰ εὐλύγιστος καὶ ἀθλητικός· τὸ βλέμμα του ἦταν εὐγενές, οἱ ὦμοι του ἐκαμπυλόνοντο κανονικῶς, τὸ πρόσωπό του ὠοειδὲς μὲ λεπτὰ κυματιστὰ μαλλιά, τὸ μέτωπό του πλατὺ καὶ ψηλό, τὰ μάτια του ζωηρά, τὸ σύνολό του ἔδειχνε τὴ δραστηριότητα συνδυασμένη μὲ τὴν ταπεινοφροσύνη καὶ τὴν καλωσύνη.

Χωρὶς νὰ ξέρῃ τὸ λαμπρὸ μέλλον ποὺ προοιωνίζετο στὸν γυιό της, ἡ μητέρα του, ἡ εὐσεβὴς Ἀνθοῦσα, τοῦ ἔδωσε τὴν ἀνατροφὴ ποὺ ἀπαιτοῦσε ἡ τάξη του, ἐκείνη ποὺ ἐδίδετο συνήθως στὰ παιδιὰ τῶν πλουσίων οἰκογενειῶν τῆς Ἀντιοχείας, τόσο τῶν ἐθνικῶν ὅσο καὶ τῶν χριστιανικῶν.

Οἱ Χριστιανοὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐσυνήθιζαν νὰ διδάσκουν στὰ παιδιὰ τους τοὺς ἐθνικοὺς συγγραφεῖς γιὰ νὰ ἀντλήσουν γνώσεις ἀπὸ τὴν πηγὴ αὐτὴ τῆς ὡραιότητας καὶ τῆς χάριτος. Ἡ μητέρα τοῦ Χρυσοστόμου δὲν ἐδίστασε, παρ' ὅλη τὴν εὐσέβειά της νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ ἔθιμον αὐτό. Καὶ ἔτσι ὁ νεαρὸς Ἰωάννης ἐμπόρεσε νὰ γνωρίσῃ τὸ ἐθνικὸν πνεῦμα καὶ τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον γιὰ νὰ χρησιμοποιήσῃ ἀργότερα τὶς γνώσεις του αὐτὲς γιὰ τὴν ὑπεράσπιση τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Κι' ὅταν ἀπὸ μαθητὴς ἔγινε ρήτωρ, μπόρεσε νὰ εἰσαγάγῃ στὸ λόγο του ἕνα ρυθμὸ ποὺ ἔκανε πολὺ εὐχάριστη ἐντύπωση στὸ λεπτὸ αὐτὶ τῶν κατοίκων τῆς Ἀντιοχείας καὶ πολλοὺς προσείλκυε νὰ τὸν ἀκούσουν.

Μὲ τὸν παιδαγωγό του στὸ πλάϊ περνοῦσε κάθε μέρα τοὺς δρόμους τῆς πόλεως καὶ ἔβλεπε τοὺς ναῦτες ποὺ ξεφόρτωναν τὰ καράβια ποὺ ἀνέβαιναν τὸν Ὀρόντη ποταμό, τοὺς ἐργάτες τῶν ὁπλοποιείων ποὺ κτυποῦσαν μὲ τὸ σφυρὶ τὸ κόκκινο σίδερο, τοὺς χωρικοὺς ποὺ ἐρχόνταν ἀπὸ τὰ περίχωρα γιὰ νὰ πουλήσουν στὴν πόλη τὰ προϊόντα τῶν ἀγρῶν τους, τὸ πλῆθος τῶν Ἑλλήνων, τῶν Συρίων, τῶν Περσῶν, τῶν Ἀράβων, τῶν Αἰγυπτίων, ποὺ περνοῦσε τοὺς πολυθόρυβους δρόμους τῆς Συριακῆς πρωτευούσης.

Ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος τὰ ἔβλεπε ὅλα αὐτὰ καὶ συνέλεγε στὸ νεανικό του μυαλὸ πλοῦτον ὁλόκληρο χρωμάτων καὶ σχημάτων, μὲ τὰ ὁποῖα ἐστόλισε τοὺς λόγους του ποὺ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος εἶναι ἕνα σύμπλεγμα πολυχρώμων εἰκόνων, ποὺ ἐκτυλίσσονται μέσα στὴν πολυτέλεια τῆς Ἀνατολῆς. Ὅταν ἐγύριζε στὸ σπίτι του ἡ μητέρα του τὸν ἐμυοῦσε στὴν χριστιανικὴ διδασκαλία. Ἄνοιγε κάθε μέρα τὴν Ἁγία Γραφή· διάβαζε πρῶτα αὐτὴ καὶ ἔπειτα ἔβανε τὸν γυιό της νὰ ξαναδιαβάσῃ τὸ ἴδιο μέρος. Ὁ Ἰωάννης ἔβρισκε εὐχαρίστηση στὴν ἀνάγνωση τῶν Γραφῶν· ἡ Γέννησις, τὸ Εὐαγγέλιο, αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων διήγειραν τὸ ἐνδιαφέρον του καὶ τὸν πόθο του νὰ γίνῃ μία ἡμέρα ἀπόστολος καὶ αὐτὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ συνεχιστὴς τοῦ ἔργου τοῦ Παύλου.

Ἡ Ἀντιόχεια ἦταν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἕνα ἀπὸ τὰ κυριώτερα χριστιανικὰ κέντρα, ἡ δευτέρα κοιτὶς τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἡ Ἱερουσαλὴμ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ὁ Ἰωάννης ἀγαποῦσε τὴν γενέτειρά του πόλη μὲ ὅλη του τὴν καρδιά, ὄχι τόσο γιὰ τὴν λαμπρότητά της καὶ τὴ δόξα της, ὅσο

γιὰ τὸ ρόλο ποὺ ἔπαιξε στὸ χριστιανικὸ κίνημα, ποὺ τὸν καιρὸ ἐκεῖνο εἶχε ὑποστῆ προσωρινῶς ἕνα σημαντικὸ πλῆγμα ἀπὸ τὴν ἄνοδο στὸν αὐτοκρατορικὸ θρόνο τοῦ Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου. Τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ ἡ ἑλληνικὴ παιδεῖα εἶχαν ἀρχίσει πάλιν νὰ ἀναπτύσσονται, καὶ Ἕλληνες διδάσκαλοι εἶχαν ἀρχίσει πάλι νὰ διδάσκουν στὴν ἀγορὰ τῆς Ἀντιοχείας.

Ὁ διασημότερος ἀπὸ αὐτοὺς ἦταν ὁ Λιβάνιος. Αὐτὸν ἐξέλεξε ἡ μητέρα τοῦ Χρυσοστόμου γιὰ νὰ διδάξῃ τὸν γυιό της.

Ἡ πίστις τοῦ παιδιοῦ δὲν διέτρεχε κίνδυνο, ἀφοῦ ἡ εἰδωλολατρία ἀπέθνησκε καὶ ἡ ἐπίδρασις τῆς οἰκογενείας του ἐξακολουθοῦσε.

Ἐξ ἄλλου ὁ Λιβάνιος εἶχε ἰσχυρὰ μέσα στὴν αὐτοκρατορικὴν αὐλή. Ὅλοι οἱ παλαιοὶ μαθηταί του κατεῖχαν τώρα σημαντικὰ ἀξιώματα. Ἦσαν ἔπαρχοι, ὕπατοι, ἐπίσκοποι, αὐτοκράτορες. Ἀκόμη καὶ μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν τους, τοὺς παρακολουθοῦσε ὁ Λιβάνιος. Κανεὶς δὲν τὸν ἄφινε χωρὶς νὰ λάβῃ ἀπὸ αὐτὸν μιὰ συστατικὴ ἐπιστολὴ ποὺ θὰ διευκόλυνε τὴν εἴσοδό του στὶς ἀνώτερες θέσεις.

Ὅταν ὁ Ἰωάννης παρουσιάσθη γιὰ πρώτη φορὰ στὸ ἀκροατήριο τοῦ Λιβανίου, ὁ τελευταῖος ἐρώτησε τοὺς μαθητάς του τίνος ἦταν γυιὸς ὁ καινούργιος μαθητής.

— Μόνο τὴ μητέρα του ἔχει τοῦ ἀπάντησαν.

— Ἀπὸ πότε εἶναι χήρα ; ἐπανέλαβε ὁ Λιβάνιος.

— Ἀπὸ εἴκοσι ἔτη.

— Ὕψιστοι θεοί, ἐφώναξε ὁ διδάσκαλος, τί γυναίκες εὑρίσκονται μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν!

Στὴ σχολὴ τοῦ Λιβανίου ὁ Χρυσόστομος ἠσκήθη σὲ ὅλα τὰ εἴδη τῆς ρητορικῆς. Ἔκαμε περιγραφές, συγκρίσεις, κατηγορίες, ἀπολογίες· ἐμίλησε ὑπὲρ καὶ κατὰ τῶν ἰατρῶν καὶ τῶν τυράννων· ὑπεστήριξε φανταστικὲς δίκες, ποὺ οἱ περισσότερες ἀνήγοντο σ' ἕνα γεγονὸς τῆς ἀρχαίας ἱστορίας, ὅπως ἡ διαφορὰ τοῦ Ἀχιλλέως καὶ τοῦ Ἀγαμέμνονος.

Ἔτσι ἀπέκτησε μία μεγάλη εὐστροφία πνεύματος καὶ εὐκολώτατα μετέβαινε ἀπὸ τὸ ἕνα θέμα στὸ ἄλλο. Καὶ ὅταν ἀργότερα ἔγινε ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως δὲν μποροῦσε νὰ μιλήσῃ χωρὶς θύελλα χειροκροτημάτων νὰ μὴ ὑποδεχθῇ τοὺς λόγους του.

Εἶναι γνωστοὶ οἱ λόγοι τοῦ Λιβανίου, ὅτι θὰ ὥριζε ὡς διάδοχόν του τὸν Χρυσόστομον «ἂν δὲν τὸν εἶχαν κάμει δικό τους οἱ Χριστιανοί».

Ἀλλ' οἱ Χριστιανοὶ τὸν εἶχαν εὐτυχῶς κάμει δικό τους καὶ ὁ μαθητὴς τοῦ Λιβανίου ἐξεπλήρωσε τὸν πόθο του.

Μέσα στὴν ἔκλυση τῶν ἠθῶν τῶν ἀρχῶν τοῦ Ε' αἰῶνος ἔμεινε ἕνας φάρος ποὺ ἐφώτιζε τὰ σκότη καὶ ὡδηγοῦσε τοὺς πιστοὺς στὴν ἀρετή.

ΑΛΕΞ. ΒΕΪΝΟΓΛΟΥ

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ

ΝΟΥΒΕΛΛΑ

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

Καὶ ἐστράφην νὰ ἴδω τὴν φωνὴν ἥτις ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ καὶ στραφεὶς εἶδον ἑπτὰ λυχνίας χρυσᾶς, καὶ ἐν μέσῳ τῶν ἑπτὰ λυχνιῶν εἶδον ἕνα ὅμοιον μὲ υἱὸν ἀνθρώπου, ἐνδεδυμένον ποδήρη χιτῶνα καὶ περιεζωσμένον πλησίον τῶν μαστῶν ζώνην χρυσήν· ἡ δὲ κεφαλὴ αὐτοῦ καὶ αἱ τρίχες ἦσαν λευκαὶ ὡς μαλλίον λευκόν, ὡς χιών, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς φλὸξ πυρὸς καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι μὲ χαλκολίβανον ὡς ἐν καμίνῳ πεπυρωμένοι· καὶ ἡ φωνὴ αὐτοῦ ὡς φωνὴ ὑδάτων πολλῶν. Καὶ εἶχεν ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ χειρὶ ἑπτὰ ἀστέρας· καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐξήρχετο ρομφαία δίστομος ὀξεία· καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ ἔλαμπεν ὡς ὁ ἥλιος λάμπει ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ. Καὶ ὅτε εἶδον αὐτόν, ἔπεσα πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ ὡς νεκρός· καὶ ἐπέθηκε τὴν δεξιὰν αὐτοῦ...

Μιὰ στιγμὴ ὁ πρώην φρούραρχος τὴ διέκοψε.

— Μὰ φοβᾶμαι πὼς σᾶς κούρασε...

— Ὄχι, ἔκανε ἐκείνη.

»Καὶ ἐπέθηκε τὴν δεξιὰν αὐτοῦ ἐπ' ἐμὲ λέγων μοι. Μὴ φοβοῦ· ἐγὼ εἶμαι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος καὶ ὁ ζῶν καὶ ἔγινα νεκρὸς καὶ ἰδοὺ εἶμαι ζῶν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν, καὶ ἔχω τὰ κλειδία τοῦ ἅδου καὶ τοῦ θανάτου. Γράψον ὅσα εἶδες καὶ ὅσα εἶναι καὶ ὅσα μέλλουσι νὰ γίνωσι μετὰ ταῦτα· τὸ μυστήριον τῶν ἑπτὰ ἀστέρων τοὺς ὁποίους εἶδες ἐν τῇ δεξιᾷ μου καὶ τὰς ἑπτὰ λυχνίας τὰς χρυσᾶς. Οἱ ἑπτὰ ἀστέρες εἶναι οἱ ἄγγελοι τῶν ἑπτὰ ἐκκλησιῶν· καὶ αἱ ἑπτὰ λυχνίαι τὰς ὁποίας εἶδες εἶναι αἱ ἑπτὰ ἐκκλησίαι.

»Πρὸς τὸν ἄγγελον τῆς ἐκκλησίας τῶν Σμυρναίων γράψον.

»Ταῦτα λέγει ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος, ὅστις ἔγινε νεκρὸς καὶ ἔζησεν. Ἐξεύρω τὰ ἔργα σου καὶ τὴν θλίψιν καὶ τὴν πτωχείαν (εἶσαι ὅμως πλούσιος) καὶ τὴν βλασφημίαν τῶν λεγόντων ἑαυτοὺς ὅτι εἶναι Ἰουδαῖοι καὶ δὲν εἶναι ἀλλὰ συναγωγὴ τοῦ Σατανᾶ. Μὴ φοβοῦ μηδὲν ἐκ τῶν ὅσων μέλλεις νὰ πάθῃς· ἰδοὺ ὁ διάβολος μέλλει νὰ βάλῃ τινὰς ἐξ ὑμῶν εἰς τὴν φυλακὴν ἵνα δοκιμασθῆτε. Καὶ θέλετε ἔχει ***θλίψιν δέκα ἡμερῶν.*** Γίνου πιστὸς μέχρι θανάτου καὶ θέλω σοὶ δώσει τὸν στέφανον τῆς ζωῆς.

Ὅστις ἔχει ὠτίον ἂς ἀκούσῃ τί λέγει τὸ πνεῦμα πρὸς τὰς ἐκκλησίας. Ὁ νικῶν δὲν θέλει ἀδικηθῆ ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ δευτέρου...»

Ἔκλεισε τὴ Βίβλο καὶ τὸν κύτταξε.

— Πῶς σᾶς φαίνεται ; ρώτησε.

— Ἀκατανόητο, εἶπε ὁ κ. Μάντης.

— Λυποῦμαι, λυποῦμαι ἀλήθεια...

Ἀλλὰ μιὰ ἄλλη σκέψη πῆρε τὴ θέση τῆς λύπης.

— Εἴχατε δίκηο, ἔκανε. Αὐτὸ τὸ διάβασμα μὲ κούρασε. Ἂν θέλετε νὰ μοῦ δώσετε λίγη βυσσινάδα ἀπ' τὸ τραπέζι μου ; Ἔβγαλε ἕνα μπουκαλάκι ἀπ' τὴ τσέπη της κι' ἔσταξε στὸ ποτήρι.

— Εἶναι λίγο σπίρτο-ντιβίνο. Μὲ δυναμώνει...

— Μὰ δὲν πρέπει, δὲν πρέπει. Σᾶς τὸ ἀπαγόρευψε ὁ γιατρός!

— Κύριε Μάντη, μοῦ φαίνεται πὼς δὲ γέρασα ἀκόμα τόσο, γιὰ νὰ μὲ βάζουν τὰ παιδιά μου σὲ περιορισμούς...

Μὲ τ' ἄσπρα μαλλιὰ καὶ τὴν ὑπεροψία της, εἶχε ὕψος βασίλισσας.

— Φυσικά...

Τ' ἀπόγεμα φαινόταν ἀτελείωτο στὸν ἀξιωματικό. Δοκίμασε νὰ κοιμηθῇ, ἀλλ' ἔκανε πολὺ ζέστη. Πῆρε κάτι περιοδικὰ τοῦ Φράντσις γιὰ νὰ προσηλώσῃ τὴ σκέψη του ποὺ τὸν κούραζε μὲ παραλογισμούς. Ἀλλὰ δὲ μπόρεσε νὰ καταλάβῃ μεγάλα πράμματα γιατὶ ἦταν γραμμένα ἀγγλικά. Φυλλομέτρησε τὶς εἰκόνες, τρομερὰ πληκτικὲς ἄλλωστε. Ἐκθειάζανε τὴν κομψότητα τῆς βασίλισσας τῆς Ἀγγλίας. Γιὰ μιὰ στιγμὴ ὁ ἐκούσιος ἐξόριστος ἀπόρησε πῶς μποροῦσε νὰ διακρίνῃ ὁ ἐκπληκτικὸς συντάκτης τὴν παραμικρὴ χάρη στὸ ἀκαλαίσθητο βασιλικὸ σύνολο μὲ τὸ καπελλάκι στὴν κορφὴ καὶ τὸ ποδῆρες χιτωνοειδὲς μαντώ, ἀλλὰ προπάντων μὲ τὸ ἀπίθανο ὀμπρελλίνο ποὺ βαστοῦσε ἡ εὐτυχισμένη Μαρία. Πέταξε τὸ φύλλο ποὺ κρατοῦσε ἀπογοητευμένος.

... Οἱ φίλοι του στὴ Λέσχη θὰ περίμεναν νὰ μάθουν νέα.

Ὤ, ἀπόψε δὲν ὑπῆρχαν μεγάλες πιθανότητες νὰ τὰ μάθουν. Ὁ ἴδιος αἰσθανότανε πολὺ μειωμένο αὐτὴ τὴ στιγμὴ τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὶς εἰδήσεις τοῦ μετόπου. Αὔριο—μεθαύριο εἶχε ὅλο τὸν καιρὸ νὰ τὶς μάθῃ... Ἂν ἡ ἐξέλιξη τῶν γεγονότων τὸν ἔφερνε γρηγορώτερα ἀπ' ὅ,τι ἔλπιζε ἀντιμέτωπο μιᾶς νέας καταστάσεως ; Μὲ λύπη ἀντιλήφθηκε πὼς αὐτὸ τὸ ζήτημα, τουλάχιστον ἀπόψε, τοῦ ἦταν ἀδιάφορο. Αὔριο, ναί, αὔριο...

Σηκώθηκε καὶ τράβηξε τὴν κουρτίνα τοῦ παραθύρου του. Τὸ σούρουπο ἁπλωνότανε ἔξω. Τὰ μεγάλα πεῦκα τοῦ κήπου ἦταν κιόλας κατάμαυρα, ἂν καὶ ὁ οὐρανὸς διατηροῦσε ἀκόμα τὸ γαλάζιο χρῶμα του, σὰν νὰ εἶχε σταθῆ ἡ νύχτα ὡς τὰ δέντρα. Ἕνας σκύλος γαύγιζε πολὺ μακρυά. Ἕνας ἄλλος πιὸ μακρυὰ ἀκόμα ἀποκρίθηκε. Μιὰ παράξενη, ἀγροτικὴ ἀτμόσφαιρα ἄρχιζε στὰ σύνορα τῆς πολυκατοίκητης προκυμαίας.

— Νάτ, ναί...

Ἡ φωνή του ἔτρεμε λιγάκι, καθὼς γύρισε πρὸς τὸ μικρό. Αἰσθανότανε πὼς μὲ τὴν εἴσοδό του εἶχε φτάξει ἡ στιγμὴ ποὺ περίμενε ὅλο τ' ἀπόγεμα.

— Ἡ θεία Ροὺθ ἤρθε ἀπ' τὴ Σμύρνη...

Εἶχε καθίσει μὲ τὴ πλάτη γυρισμένη στὸ τζαμωτὸ ποὺ ἦταν τώρα κυα.ό. Ἡ νύχτα καὶ τὸ λευκό της φόρεμα τῆς ἔδιναν μιὰ καταπληκτικὴ θαλερότητα. Κάπνιζε μ' ἄπειρη νωχέλεια, ἀλησμόνητα.

— Καλησπέρα, κ. Μάντη. Γυρίσατε ἀπ' τὰς Ἀθήνας ;

Ἡ φωνή της εἶχε ἕνα δυσάρεστο τόνο εἰρωνείας. Ὁ ἀξιωματικὸς ἔσφιξε τὸ χέρι ποὺ τοῦ ἔτεινε.

— Καθὼς βλέπετε...

(Ἀκολουθεῖ)

ΑΝΤΩΝ ΣΤΡΑΣΙΜΙΡΩΦ

ΤΟΥ ΡΑΜΑΝΤΑΝ-ΜΠΕΗ ΤΑ ΠΑΛΑΤΙΑ

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

Ἀράπης τεχνίτης στὴ μέση στὸ φρούριο πηγαινοέρχονταν μὲ ριγμένη στὸν ὦμο τὴ χλαμύδα, ὅμοιος μὲ προφήτη τῆς ἐρήμου.

Κι' ὁ Ραμαντὰν-μπέης ἀκίνητος στεκόταν μὲς σὲ κεχαγιάδες καὶ τσομπάνους, σὰν καρφωμένος πάνω στὸ λόφο, μὲς στ' ἀπέραντά του βοσκοτόπια, κοιτῶντας τοὺς δρόμους στὶς τέσσαρες ἄκρες.

Τὰ κοπάδια θέριζε ἡ ἀρρώστια.

Κατὰ τὸ σούρουπο, ἀπ' τὰ κάτω μονοπάτια φάνηκε ὁ καβαλλάρης ἀργάτης: κουρασμένος, σκονισμένος καὶ σκοτεινὸς τὴν ὄψη. Βουβὸς κατέβηκε ἀπ' τ' ἄλογο καὶ ξεφόρτωσε μὲ τρεμάμενα χέρια: φορτιὸ μὲς σὲ σπάργανα.

Ὁ Ραμαντὰν-μπέης κιτρινοπράσινος, ἀμίλητος στεκόταν. Ἀπ' τὰ σπάργανα ξεπρόβαλε χρυσόμαλλο κεφάλι κι' ἀκούστηκε παιδικὸ κλᾶμα.

Οἱ κεχαγιάδες τότες κ' οἱ γέροι τσομπάνοι τοῦ Ραμαντὰν-μπέη ξύλα σώριασαν στὸν ἴδιο πάνω τὸ λόφο, φωτιὰ τοίμασαν καὶ τὴν ἄναψαν... Μὲ μιᾶς σκυθρώπασε καὶ σκοτείνιασεν ὁ οὐρανός. Ἡ νύχτα πλάκωσε μὲ φοβερὴ δύναμη. Πηχτὸ σκοτάδι σὰν ὀμίχλη σκέπασε τὴ γῆ καὶ γύρω στὴ φωτιὰ τοῦ ψηλοῦ λόφου διαγραφόταν ἡ σκιὰ μόνο τοῦ δεσπότη. Κρατοῦσεν αὐτὸς στὰ χέρια—χέρια ποὺ ἔτρεμαν—τὸ φοβερὸ θῦμα. Κι' ὅταν οἱ φειδωτὲς φλόγες ὑψώθηκαν πάν' ἀπ' τὴ φωτιὰ μὲς στὰ σκοτάδια, δυὸ σκληρὰ χέρια ἁπλώθηκαν καὶ σκίστηκαν σὲ δυὸ οἱ φλόγες: στὴ μέση τους φωλιά, θαρρεῖς, ἔγινε καὶ πουλὶ τσίριζε.

Ἔπαψε τότες κι' ἡ γῆς ν' ἀνασαίνῃ.

Γιὰ κάμποσο στεκόταν χωρισμένες οἱ φλόγες πάνω ἀπ' τὴ φωτιὰ καὶ τρεμουλιάρικη φωνὴ ἀκουγόταν στὰ σκοτάδια.

Ὕστερα, μακρυὰ κάποιος οὔρλιασε, κραυγὴ ἀκούστηκε, πουλιὰ πέταξαν, θρόϊσαν τὰ δάσα, σείστηκαν τὰ βουνά: παραμέρισε τῆς νύχτας τὸ σκοτάδι, καθάρισεν ὁ οὐρανός, τ' ἀστέρια φοβερὰ χοροπηδοῦσαν κι' ἀνεμοστρόβιλοι στροβιλίστηκαν.

Τότες μόλις χαμήλωσαν οἱ φλόγες πάν' ἀπ' τὴ φωτιά, πρασίνισαν, ἔδωσαν μιὰ τελευταῖα ἀναλαμπὴ κι' ἀνάλαφρες πέταξαν μακρυὰ πρὸς τὸ φρούριο: κεχαγιάδες καὶ τσομπάνοι μὲ δικράνια παραμέρισαν τὰ δαυλιὰ καὶ ξεχώρισαν τὰ κόκκαλα—μαῦρα κάρβουνα...

* * *

Ἀργὰ τὴ νύχτα ὁ Ραμαντὰν-μπέης μὲ καρδιὰ ματωμένη ἔφυγε ἀπ' τὸν Ἀπάνω-κάμπο.

Στ' ἀκρυνὰ σύνορα του Ἀχατσελεμπὶ φωτιὲς ἔκαιγαν φυγάδων, φώτιζαν τῆς νύχτας τὰ σκοτάδια καὶ θαρρεῖς πὼς ὅλη ἡ γῆς πνιγόταν στὸ αἷμα.

Ὁ μπέης πῆρε τὸ δρόμο γιὰ τὸ στρατόπεδό του καὶ δὲ σήκωσε μάτι στὰ ψηλὰ παλάτια, δὲν κατέβηκε ἀπ' τ' ἄτι του, ποὺ ἄφριζε, μὰ ἄπλωσε τὸ χέρι καὶ στὶς φωτιὲς ὡδήγησε τὴ συντροφιά του: στὴν ψυχή του βασίλευε μῖσος καὶ ὑπεροχή! Πάσκιζεν αὐτὸς τώρα νὰ καθαρίσῃ καὶ τὴ χώρα του, καθὼς καθάρισε τὴν ἀρρώστεια ἀπ' τὰ κοπάδια του: ψυχὲς ζωντανὲς σὲ κάρβουνο νὰ μεταβάλῃ καὶ τὴ γῆς νὰ ξεκουφάνῃ μὲ θρήνους—θρήνους παιδιῶν γιὰ μαννάδες καὶ μαννάδων γιὰ παιδιά!

Μὰ πάνω στὴ Ροδόπη περιφερόταν κάποιος ἀκαταμάχητος ἴσκιος κι' ἔσερνε τὸν κόσμο σ' ἄγνωστους τόπους: ὁ Ραμαντὰν-μπέης κι' ἡ συντροφιά του βρῆκαν χωριά, βρῆκαν σπίτια καὶ καλύβες, μὰ ψυχὴ ζωντανὴ σ' αὐτὰ δὲ βρῆκαν...

Τὸ βράδυ ὁ Ραμαντὰν-μπέης γύρισε στὰ πατρικά του σπίτια σκοτεινὸς κι' ἀμίλητος. Μὰ δῶ δὲν τὸν ὑποδέχτηκε μὲ πόθο καὶ τρυφεράδα, ὅπως πάντα, ἡ θεϊκὰ ὄμορφη Μισιριανὴ νύφη. Ἦταν κρυμμένη αὐτὴ πίσω ἀπὸ ἀτλαζένιες κουρτίνες κι' ἀπαρηγόρητο κλᾶμα ἐρχόταν ἀπὸ κεῖ.

Στὴ σάλα ὄξω μπρὸς στὸν κατάπληχτο μπέη ὠρθώθηκεν ἄνθρωπος μαῦρος κι' ἀγνώριστος.

Αὐτὸς ἦταν ὁ Ἀράπης τεχνίτης, ὁ πρωτομάστορας τοῦ φρουρίου.

Καὶ προχώρησεν ὁ Ἀράπης κατάχλωμος κι' ἀδύναμος, προσκύνησε τὸ φοβερὸ δεσπότη κι' ἀνήγγειλε εἴδηση κακή:

— Ἀφέντη, δαιμόνιο κατοίκησε στὸ φρούριο τοῦ Ἀπάνω-κάμπου: ὅλη νύχτα στοὺς τοίχους τῶν παλατιῶν καὶ τοῦ φρουρίου φλόγες πράσινες παιχνιδίζουν καὶ μωρὸ κλαίει ἔτσι, ποὺ σοῦ ξεσκίζει τὴν καρδιὰ στὰ στήθια! Ὄχι μόνο οἱ χτῖστες κι' οἱ μαστόροι, μὰ τὸ ἴδιο τὸ βουνὸ σκοτείνιασε καὶ βουβάθηκε...

Χαμήλωσε τὸ κούτελο ὁ Ραμαντὰν-μπέης καὶ γιὰ πολὺ δὲν ἔνιωθε τὰ λόγια τοῦ φοβισμένου Ἀράπη. Μὰ κεῖνος ὁλοένα διηγόταν: ἀπὸ βαθειὰ χαράματα ἄρχισαν ἕνας-ἕνας νὰ λείπουν οἱ χτῖστες καὶ κοντὰ τὸ βράδυ δὲν ἔμεναν πιὰ μήτε οἱ ἴδιοι οἱ μαστόροι στὸν Ἀπάνω κάμπο: εἶναι φοβερὸ τὸ θᾶμα, φλόγες ὅλη νύχτα παιχνιδίζουν στὸ φρούριο καὶ μωρὸ κλαίει, ἔτσι κλαίει ποὺ σοῦ ξεσκίζει τὴν καρδιὰ στὰ στήθεια...

Γιὰ πολὺ ἔμεινεν ἀμίλητος ὁ Ραμαντὰν-μπέης, ἐνῶ ἡ Μισιριανὴ νύφη ἀπαρηγόρητα ἔχυνε δάκρια πίσω ἀπ' τὶς ἀτλάζινες κουρτίνες. Στὸ τέλος σήκωσε σκοτεινὸ τὸ πρόσωπό του ὁ δεσπότης κι' εἶπε φοβερὸς στὴν ὄψη:

— Τὰ παλάτια θὰ χτιστοῦν καὶ τὸ φρούριο θὰ ὑψωθῇ!

Χαμήλωσε μελαγχολικὸ τὸ πρόσωπό του ὁ πρωτομάστορας κι' ἀπάντησε:

— Εἶμαι δοῦλος τῆς ἀφεντιᾶς σας. Μὰ οἱ χτῖστες κι' οἱ μαστόροι, χιλιάδες αὐτοί, παντοῦ στὸν κόσμο φέρνουν τὴν εἴδηση τὴν κακή... Ποῦ θὰ μπορέσω χτῖστες νὰ βρῶ;

Ὁ Ραμαντὰν-μπέης ἔμεινε συλλογισμένος πάλι, μὰ ξανασήκωσε τὸ πρόσωπο καὶ πάλι κι' εἶπε πιὸ φοβερὸς ἀκόμα:

— Τὰ παλάτια θὰ χτιστοῦν καὶ τὸ φρούριο θὰ ὑψωθῇ!

Κι' ὕστερα πρόσθεσε μὲ μυστικὴ παραφορά:

— Χτῖστες καὶ μαστόρους θὰ μάσω γὼ διπλὰ περσότερους!

* * *

Τὰ χαράματα πέταξαν ἀπεσταλμένοι στὶς ἀπάνω καὶ κάτω χῶρες μὲ χαρούμενα μαντάτα: ὁ Ἄϊ-Λιὰς πλησιάζει κι' ὁ Ραμαντὰν-μπέης, τοῦ Ἀχατσελεμπὶ ὁ δεσπότης, καλεῖ πάλι πάνω στὴν ἴδια τὴ Ροδόπη σύναξη μεγάλη, γιὰ νὰ ἁγιάσῃ μαρμαρένια παλάτια καὶ φρούριο ἐφταόροφο...

Ξαναζωντάνεψαν τότες οἱ πάνω καὶ κάτω χῶρες! κίνησε πρὸς τὴν ψηλὴ Ροδόπη χιλιάδες λαός—ἔρχονταν φρόνιμοι καμπήσιοι ἀπὸ τὴν ὁλόϊσια Θράκη κι' ἀγέρωχα παλληκάρια ἀπ' τὰ μέρη τῆς Γκιουμουλτζίνας, ἔρχονταν χεροδύναμοι κυρατζῆδες ἀπὸ τὸ Ραζλόσκο καὶ ψηλόλιγνοι πραματευτάδες ἀπὸ τὴ Φιλιππούπολη. Καὶ κόκκινο κρασὶ ἔφερναν ἀπ' τὴν Ἀδριανούπολη καὶ καλοθρεμμένα μοσκάρια ἀπ' τῆς Σόφιας τὸν κάμπο.

Μὰ σώπαινεν ἡ Ροδόπη καὶ βουβὸ ἦταν τὸ Ἀχατσελεμπί. Ἀργὰ τὴ νύχτα ἀπὸ ἄγνωστα σκοτάδια ξετρύπωναν χιλιάδες ἄντρες· ἀγκάλιαζαν τοὺς λόφους ὁλογύρα τοῦ Ἀπάνω-Κάμπου καὶ βίγλιζαν τὸ φοβερὸ φάντασμα στοῦ Ραμαντὰν-μπέη τὸν πύργο. Ἐκεῖ τὰ μεσάνυχτα, πάνω στοὺς μαρμαρένιους τοίχους, χοροπηδοῦσαν γαλάζιες φλόγες κι' ἔκλαιγε μωρό—ἔκλαιγε ὥσπου λαλοῦσαν τὰ πρῶτα κοκόρια. Τότες ἀκούγονταν στὰ βουνὰ προφητικὴ φωνή, ποὺ ἔλεγε:

— Μεγάλος εἶναι ὁ Ἀλλάχ! Κι' ὅποιος ὑποφέρνει νὰ βλέπῃ νὰ ὑψώνουνται πύργοι δεσποτικοὶ στὴ χώρα τὴ δική του, θὰ ζήσῃ μέρες ὅπου θὰ θρηνοῦν μάννες γιὰ παιδιὰ καὶ παιδιὰ γιὰ μάννες!

Μὰ μόλις ξημέρωνε, βουβαίνονταν πάλι ἡ Ροδόπη, ἐρημώνονταν τὰ χωριά, τὰ σπίτια κι' οἱ καλύβες καὶ μόνο οἱ φλόγες ἀπ' τὶς φωτιὲς τῶν φυγάδων στῆς Ροδόπης τ' ἀκρυνὰ σύνορα ὁλοένα καὶ περσότερο δυνάμωναν καὶ σέρνονταν στὰ βράχια τοῦ Ἀχατσελεμπί.

Οἱ ξένοι ἔτρεχαν γιὰ τὴ σύναξη τοῦ Ἄϊ-Λιά, ποὺ ἔφτασε. Βασίλεψεν ὁ ἥλιος, φύσηξαν ἄνεμοι κι' ἔδιωξαν τώρα τὸν καπνὸ καὶ τὴν ὁμίχλη στὰ βουνά. Στὸν Ἀπάνω-Κάμπο ἄρχισε τὸ πανηγύρι τοῦ Ἄϊ-Λιά: κούνιες κρεμάστηκαν καὶ σκορπίστηκαν μακρυὰ τραγούδια σὲ τρεῖς γλῶσσες.

Βούΐζαν τὰ βουνὰ κι' ἔκαιγεν μακρυὰ ἡ Ροδόπη.

Μὰ οἱ ξένοι γλεντοῦσαν.

Τὸ σκοτάδι τῆς νύχτας ἄρχισε ν' ἁπλώνεται ὁλοένα καὶ πιὸ πηχτό. Καὶ ξαφνικὰ στὰ συναγμένα ἐκεῖ πλήθη ἀντήχησε θανατερὴ κραυγή: οἱ νέοι ἄντρες ἀπ' τοὺς πονηγυριῶτες, ἕνας-ἕνας ἐξαφανίζονταν. Ὁ κάμπος ἦταν κυκλωμένος ἀπ' τοῦ Ραμαντὰν-μπέη τὸ στρατό... Ὁ Ραμαντὰν-μπέης μὲ τοὺς ἀνθρώπους του κρυφὰ διαλέγει ἄντρες γιὰ δουλειά—ἔμασε γιὰ τὰ παλάτια του χτιστάδες καὶ μαστόρους διπλὰ περσότερους...

Ὕστερ' ἀπὸ λίγο πανικὸς σκορπίστηκε στὰ πλήθη: φώναζαν οἱ γέροι, οἱ γυναῖκες, τὰ παιδιά—ζητοῦσαν τοὺς δικούς τους πατέρες κι' ἀδερφούς.

Μὰ ὠρθώθηκε τότες μὲς στὰ συναγμένα πλήθη ὁ ἴδιος του ὁ Ραμαντὰν-μπέης πάνω στ' ἄτι του, ὅλος ντυμένος στὸ χρυσάφι καί, περήφανος κι' ἀγριεμένος, κάρφωσε μ' ἕνα του βλέμμα τὶς χιλιάδες τὰ πλήθη.

Ἦταν μεσάνυχτα ὅταν . . . σείστηκεν ἡ γιγάντια Ροδόπη, ἔπεσε μεγάλο βάρος στὸ σκοτάδι, βουβάθηκαν οἱ χιλιάδες τὰ πλήθη στὸ πανηγύρι, ἀνεμοστρόβιλος στροβιλίστηκε, ταράχτηκεν ὁ οὐρανός, τρεμοσάλεψαν τ' ἀστέρια καὶ πέταξε πάνω στὰ πλήθη γαλάζια φλόγα, χωρίστηκε σὲ ψιλὲς γλῶσσες, κολουριάστηκε κατόπι σὲ μπάλα καὶ χύθηκε μὲς στὰ παλάτια . . . Ἐκεῖ θωρεῖς πῶς γυαλὶ θρυμματίστικε : ξέσπασε μωροῦ κλᾶμμα, ἕνα κλᾶμμα ποὺ σοῦ σπάρασσε τὴν καρδιὰ στὰ στήθια . . .

Βουβάθηκεν ὁ λαὸς ἀπ' τὸ φόβο του κι' ἀμέσως ἀντήχησεν ἀπελπισμένος γυναίκειος θρῆνος : ὄμορφη ψηλόλιγνη, νεαρὴ γυναίκα στάθηκε στὴ μέση στὰ πλήθη καὶ μὲ φωνὴ ματωμένη ὕψωσε τὰ χέρια :

— Παιδί μου ἀγαπημένο ! Πρῶτο τῆς μάννας ! Ἔκλαιγε.

Ἦταν ἀπὸ τὰ χωριὰ τοῦ κάμπου αὐτή. Ἀναγνώρισε τὴ φωνὴ τοῦ χαμένου της παιδιοῦ καὶ τραβῶντας τὰ ξέπλεγα μαλλιά της χύμηξε πρὸς τὸ φοβερὸ φάντασμα — φάντασμα φοβερὸ κι' αὐτή.

Ταράχτηκεν ἀκόμα περσότερο ὁ λαός, τρόμος καὶ φόβος κυρίεψε τὰ πλήθη καὶ ἀνεμοστρόβιλοι στροβιλίστηκαν μὲ σκόνη καὶ ὁμίχλη : ἔφευγαν γέροι καὶ νέοι, ἔφευγαν γυναῖκες καὶ παιδιά, ἔφευγαν τοῦ Σουλτάνου τὰ πλήθη, ἔφευγαν ἀκόμα καὶ τοῦ Ραμαντὰν - μπέη οἱ πιστοὶ δοῦλοι.

Ἕνας μόνο, ὁ Ραμαντὰν - μπέης, αὐτὸς μόνο ἔμεινε ἀκίνητος πάνω στ' ὁλόστητό του ἄτι καὶ δὲν ἔφυγαν ἀπὸ κοντά του κι' οἱ σύντροφοί του : οἱ διαλεχτοί του συνομήλικοι.

Μὰ ἐβούϊσαν μακρυὰ τὰ σκοτεινὰ τῆς Ροδόπης βουνά, δαιμονισμένος σκορπίστηκεν ἀχὸς ἀπ' τοὺς λόφους ὁλογύρα καὶ μὲ πάθος φλογερὸ ἀκούστηκε μὲς στὴ νύχτα φωνὴ—ὄχι φωνή, μὰ σάλπιγγα θεϊκή : μιλοῦσεν ὁ προφήτης—ὁ δερβίσης τοῦ Ἀχατσελεμπί—καὶ μιλοῦσε τώρα θαρρεῖς ἀπ' ὅλους τοὺς λόφους τῆς Ροδόπης, ἐνῶ χιλιάδες φωνὲς ἀκολουθοῦσαν κι' ἐπαναλάβαιναν :

— Ὀρθόδοξοι ! Παιδιὰ κλαῖνε—γιὰ ὁμόνοια παρακαλοῦν ! Μάννες μαλλιοτραβιοῦνται—βοήθεια ζητοῦν ! Θάνατος στὸν ἐπίορκο, θάνατος !

Κι' οἱ σπηλιὲς ἀντιλαλοῦσαν :

— Θάνατος στὸν ἐπίορκο !

. . . . . .

Τὸ σκοτάδι ἔγινε πιό πηχτό, καὶ στοὺς σκοτεινοὺς λόφους τοῦ Ἀπάνω-Κάμπου ἄρχισε σφαγή—ὄχι σφαγή, μὰ θέρισμα χάρου !

Σὰ φίδια τσίριζαν τοῦ Σουλτάνου τὰ πλήθη, σὰν πουλιὰ χυμοῦσαν τοῦ Ραμαντὰν-μπέη οἱ πιστοί. Μὰ δὲν ὑπῆρχε χάρη στοὺς μαζεμένους στὸ Ἀχατσελεμπὶ ἐχτροὺς. Δὲν ὑπῆρχε εὐσπλαγχνία γιὰ τοὺς ἄντρες, τοὺς προδότες τῆς ἐλευθερίας. Λυσσομανοῦσεν ἡ ἐθνικὴ ἐκδίκηση. Ἀχόρταγοι ἦσαν στὴν καταστροφὴ οἱ φυγάδες, τὰ περήφανα τέκνα τῆς ἡρωϊκῆς γῆς τῆς Ροδόπης !

Ὁ Ραμαντὰν-μπέης, τριγυρισμένος ἀπ' τοὺς πιστούς του συνομήλικους ἀπολιθώθηκε στ' ὁλόστητό του ἄτι καὶ ἀδύναμος ἦταν νὰ τρέξῃ στὰ σκοτάδια, στὴ φοβερὴ σφαγή. Ἔβλεπε μόνο πῶς σβύνει τὸ φάντασμα πάνω στὰ παλάτια καὶ τοὺς πύργους του, πῶς φοβερὴ νύχτα πλακώνει τὸ κεφάλι του καὶ πῶς στὸ σκοτάδι ἀντηχεῖ περήφανος, νικητὴς κι' αἰώνιος ἡρωϊκὸς ἀντίλαλος :

— Ἀλλάχ, ἐσύ 'σαι μόνο ὁ πατέρας κι' ἀφέντης μας !

Μὰ ξεπάγωσαν στὸ τέλος τὰ πόδια τοῦ δεσπότη, πήδηξεν τὸ ἀπολιθωμένο του ἄτι καὶ χύθηκεν ὁ Ραμαντὰν-μπέης θυανηφόρος ἐνάντια στὸ λαό του.

Μὰ γρήγορα αὐτὸς κι' οἱ πιστοί του ἑκατὸ συνομήλικοι βρέθηκαν πάνω σὲ λόφους ἀπὸ ἀνθρώπινα πτώματα. Πολλὲς φορὲς βυθίζονταν στὰ πτώματα, κρατιόνταν πότε-πότε πάνω στἄλογα, μὰ περσότερο πήγαιναν πεζοί. Κι' ἡ νύχτα ὁλοένα καὶ πιὸ πηχτὴ ἔπεφτε πάνω τους καὶ οἱ χίλιοι, ποὺ τοὺς κύκλωναν βουνήσιοι—ἄντρες ὁρμητικοὶ—ἔσκιζαν τὰ οὐράνια μὲ τὶς ἐνθουσιώδεις κραυγές τους :

— Θάνατος στὸν ἐπίορκο ! Μόνο ὁ Ἀλλὰχ εἶναι ὁ πατέρας κι' ἀφέντης μας !

* * *

Αἰῶνες πέρασαν ἀπὸ τότες.

Σήμερα κάτω ἀπ' τὸ ἱερὸ δάσος τοῦ ἐρημικοῦ βράχου, στὴ σκοτεινὴ τοῦ Ἀχατσελεμπὶ σπηλιά, βρίσκεται τάφος καὶ πάνω του ὑψώνεται τεκές. Ἐδῶ, τὶς γιορτές, τρέχουν ἀπ' τὰ βουνὰ μικροὶ καὶ μεγάλοι—τρέχει ὅλο τὸ ἔθνος νὰ προσκυνήσῃ τὸν τάφο τοῦ ὁδηγητῆ του καὶ νὰ δοξάσῃ τὸ σωτῆρα του, τὸν ἅγιο δερβίση Καρτζῆ - Μπὶν - Ὀλάν.

Ὁ τάφος ὅμως τοῦ Ραμαντὰν - μπέη εἶναι ἄγνωστος κι' ἔρημα εἶναι—πνιγμένα στὰ χόρτα καὶ στοὺς θάμνους—τὰ ἐρείπια τῶν ψηλῶν σπιτιῶν τοῦ Μηρᾶ - μπέη, ὅπου ἔζησε καὶ ποὺ κάτω ἀπ' τὶς φλόγες τους ἐτάφηκε κάποτε ἡ θεϊκιὰ ὄμορφη, μὰ κακιὰ κι' ἐγωΐστρα Μισιριανὴ νύφη.

Τὰ κουτσουρεμένα τοῦ Ἀχατσελεμπὶ βουνὰ ἀπὸ καιρὸ τώρα στολίστηκαν μὲ πιὸ πυκνὰ πεύκινα δάσα καὶ πάλι ὡς τὰ σήμερα τὸ Ἀχατσελεμπὶ δεσποτικὴ ἐξουσία δὲν ἀναγνωρίζει : σ' αὐτὸ ζοῦν γενναῖοι ἄντρες, ἐλεύθεροι βουνήσιοι.

Μόνο στὰ βοσκόπια ποὺ ἀχολογοῦν τὰ χάλκινα κυπριὰ στὴν ἀπάνω Ροδόπη, στέκουν μοναχικοὶ ἀκόμα μαρμαρένιοι τοῖχοι ἀτελείωτων παλατιῶν. Καὶ κάθε χρόνο, ἀνήμερα τοῦ Ἅϊ - Λιᾶ, μόλις ἔρθουν μεσάνυχτα, στοὺς τοίχους αὐτοὺς παιχνιδίζουν πύρινες γλῶσσες κι' ἀκούγεται κλᾶμα παιδιοῦ, ἀκούγεται ὥσπου λαλήσουν τὰ κοκόρια. Οἱ ἄντρες τότες προβάλλουν ἀπ' τὰ σκοτεινὰ δάσα, ἀγκαλιάζουν ὁλογύρα τοὺς λόφους, βιγλίζουν τὸ μυστηριώδικο φάντασμα καὶ ψιθυρίζουν τὸ παλιὸ ρητὸ λένε :

— Μόνο ὁ Ἀλλὰχ εἶναι ὁ πατέρας κι' ἀφέντης μας !

ΤΕΛΟΣ

Μετάφρ. ΤΑΣΣΟΥ ΒΑΦΕΙΑΔΗ

ΕΞΟΡΙΣΤΗ

τῆς M. DELLY

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

Ναί, παιδί μου, ἀποφάσισα νὰ σᾶς ἔχω σὰν τετάρτη κόρη μου, πρόσθεσε ἡ κόμησσα σφίγγοντας μὲ στοργὴ τὰ χέρια τῆς Μυρτῶς.

— Εἶστε πολὺ καλή ! εἶπε ἡ νέα μὲ συγκίνηση. Μὰ πῶς νὰ τὸ δεχθῶ αὐτό ; . . .

— Εἶστε λίγο περήφανη, Μυρτώ, εἶπε ὁ πρίγκηψ μὲ μιὰ γλυκειὰ εἰρωνία. Ξέρετε καλὰ ὅτι ἀποτελεῖτε μέλος τῆς οἰκογενείας μας, πῶς μᾶς εἶστε πολὺ ἀγαπητὴ καὶ πῶς σᾶς εἴμαστε ἐξαιρετικὰ ὑπόχρεοι. . . Λοιπόν, ἂς τ' ἀφήσουμε αὐτὸ τὸ ζήτημα. Νὰ ποὺ ἡ Τέρκα ἀνοίγει ὀρθάνοιχτα τὰ μάτια μὴ μπορῶντας νὰ καταλάβῃ γιατὶ μιλοῦμε τόσην ὥρα καὶ δὲν πᾶμε νὰ ντυθοῦμε.

Ἡ Μυρτὼ μάθαινε ἱππασία, μὲ τὸν ἐξάδελφό της γιὰ διδάσκαλο. Εἶχε κάνει γρήγορες προόδους καὶ τώρα μποροῦσε νὰ συνοδεύῃ τὸν πρίγκηπα καὶ τὶς ἀδερφές του στοὺς περιπάτους των.

Ἦταν ἡ πιὸ χαριτωμένη ἀμαζόνα ποὺ μποροῦσε κανεὶς νὰ ὀνειροπολήσῃ, κι' ὅταν ἐμφανιζόταν στὴν εἴσοδο τοῦ πύργου, μὲ τὸ θαυμάσιο ἀνάστημά της σχεδιασμένο μὲς στὴ μαύρη ρόμπα ποὺ τῆς πρόσφερεν ἡ κόμησσα, μὲ τὸ μικρὸ καπέλλο τὸ βαλμένο στὴν κόμη μὲ τὶς ὑπέροχες ἀνταύγειες, ἡ Εἰρήνη μὲ δυσκολία ἔκρυβε τὴ λάμψη τῆς ὀργῆς τοῦ βλέμματός της. Μὰ χρειαζόταν νὰ συγκρατηθῇ μπροστὰ στὸν ἀδερφό της, γιατὶ ὁ πρίγκηψ Milcza, ἔχοντας ἀντιληφθῆ δυὸ-τρεῖς φορὲς τὸ κακότροπο φέρσιμό της πρὸς τὴν ἐξαδέρφη του, τὴν εἶχε ἀποπάρει μὲ μιὰ τόσο φοβερὴ σκληρότητα, ποὺ ἐκείνη διατηροῦσε ἀκόμα μιὰ καυτερὴ πληγὴ στὴν καρδιά της.

Ἡ Μυρτὼ λάβαινε μέρος σ' ὅλες τὶς συναναστροφές, παρουσιαζόταν παντοῦ καὶ ὁ θαυμασμὸς ποὺ τὴν περιέβαλλε θὰ ἐζαλίζε κάθε ἄλλη καρδιὰ λιγώτερο χριστιανική ἀπ' τὴ δική της. Ἀλλ' ἀπ' αὐτὲς τὶς κοσμικὲς ἐπιτυχίες αὐτὴ προτιμοῦσε ἑκατὸ φορὲς τὴ μουσικὴ ἢ τοὺς περιπάτους πεζῆ μὲ ἄλογο ἢ μὲ ἁμάξι, κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ὁποίων ὁ ἐξάδελφός της κι' αὐτὴ μιλοῦσαν γιὰ ὅλα τὰ ζητήματα κι' ἐξέφραζαν τὶς ἴδιες ὑψηλὲς σκέψεις ποὺ ἐπάλλονταν ἀπ' τὸν ἴδιο θαυμασμὸ γιὰ τὶς ὁμορφιές. Ὁ πρίγκηψ Milcza φαινόταν νὰ δίνῃ μεγάλη σημασία στὸ λεπτὸ πνεῦμα τῆς Μυρτῶς, στὴ διαύγεια καὶ στὴ σιγουριὰ τῶν κρίσεών της, στὸ βάθος τῆς νοημοσύνης της. Εἶχε δεχτῆ μὲ προθυμία νὰ τῆς δώσῃ μερικὲς

συμβουλές, ὡς πρὸς τὴν πνευματικὴ ἀποψη, μιὰ μέρα ποὺ τοῦ τὶς ζήτησε μὲ τὴ συνηθισμένη της θελκτικὴ μετριοφροσύνη.

— Ἀγνοῶ πολλὰ πράγματα, τὸ βλέπετε ἄλλωστε καὶ μόνος σας, καὶ δὲ θέλω νὰ ντροπιαστῆ ἡ ἐξαδέλφη σου.

— Ἂν δὲν σᾶς ἐγνώριζα καλά, Μυρτώ, θὰ νόμιζα πῶς γυρεύετε καμμιὰ φιλοφρόνηση, τῆς ἀποκρίθηκε χαμογελῶντας. Εἶμαι στὴ διάθεσή σας κι' εἶμαι πολὺ εὐτυχισμένος γιὰ τὴν ἐμπιστοσύνη ποὺ μοῦ δείχνετε.

Αὐτὴ τὴν ἐμπιστοσύνη πρὸς αὐτὸν ἡ Μυρτὼ τὴν εἶχε ἀπόλυτη. Ἐγνώριζε τώρα τὸ μεγαλεῖο τῆς ψυχῆς του, τὴν εὐγένεια τῆς καρδιᾶς του, ποὺ γιὰ λίγον καιρὸ εἶχαν ἀμαυρωθῆ ἀπὸ τὴ θλιβερὴ ἠθικὴ ἀρρώστεια... Ἐγνώριζε ἀκόμα πῶς ἐκεῖνος ὁ λόγος ποὺ τῆς εἶχε πεῖ ἄλλοτε, τὴν ἡμέρα ποὺ ἡ ἀνάμνησή της τὴν ἔκανε ν' ἀνατριχιάζῃ : «Μπορεῖτε νὰ ζητῆστε ὅ,τι θέλετε ἀπ' τὸν ἐξάδελφό σας», δὲν ἦταν καθόλου ὑπερβολικός.

Ἡ ὑπηρέτρια ποὺ εἶχε προκαλέσει τὸ θάνατο τοῦ μικροῦ Karoly εἶχε διωχτῆ ἡ δυστυχισμένη μαζὶ μὲ τοὺς δικούς της ἀπὸ τὴν κατοικία τοῦ πρίγκηπος καὶ βρισκόταν στὴ χειρότερη δυστυχία. Ἐπῆγε νὰ παρακαλέσῃ τὴν κόμησσα Zolanyi, μὰ ἐκείνη, ταραγμένη καθὼς ἦταν, δὲ θέλησε οὔτε νὰ τὴν ἀκούσῃ καὶ τὴν ἔδιωξε λέγοντας :

— Ἂν σὲ δῇ πουθενὰ ὁ γυιός μου, εἶναι ἱκανὸς νὰ σοῦ κάμῃ κακό !

Ἡ Μάρσα ἀντάμωσε τὴ Μυρτώ, ἔπεσε στὰ πόδια της καὶ ἡ νέα, συγκινημένη, τῆς ὑποσχέθηκε νὰ μιλήσῃ γι' αὐτή. Τὴν ὑπόσχεσή της αὐτὴ δὲν τὴν ἔδωσε, ἀλήθεια, χωρὶς κάποιο φόβο. Ἤξερε ὅτι θὰ ξυπνοῦσε ὀδυνηρὲς ἀναμνήσεις, θὰ συναντοῦσε καμμιὰ βίαιη ἀντίσταση...

Καὶ πραγματικὰ ὁ πρίγκηψ τὴ διέκοψε κατάχλωμος ἀπ' τὰ πρῶτα λόγια ἀκόμι.

— Ζητῆστε μου ὅ,τι ἄλλο θέλετε, Μυρτώ, ἐκτὸς ἀπ' αὐτό !... Χωρὶς αὐτὴ τὴν ἀθλία ὁ γυιός μου θἄταν στὴ ζωή.

— Μὰ ἕνας χριστιανὸς πρέπει νὰ συγχωρῇ, Arpad !... Σκεφθῆτε τὴ θέση αὐτῆς τῆς φτωχῆς γυναίκας ποὺ ἔμενε δίχως νέα ἀπ' τὴ μητέρα της κι' ἀπὸ τ' ἄρρωστο παιδί της !

— Ὄχι, Μυρτώ, ὄχι, σᾶς παρακαλῶ !.. Δὲν καταλαβαίνετε πῶς μοῦ κάνετε κακό ; τῆς ἀποκρίθηκε μ' ἕναν τόνο ἀλλοιωμένο.

Δὲν ἐπέμεινε κι' ἔπαψε νὰ τὸν παρακαλῇ... Τὴν ἄλλη μέρα, ἀφοῦ τὴν ἐβρήθησε νὰ ἀνεβῇ στὴ σέλλα τοῦ ἀλόγου γιὰ τὸν καθημερινὸ σχεδὸν περίπατο, τῆς εἶπε παίρνοντας στὰ χέρια του τὸ δικό της :

— Ἔδωσα διαταγὴ νὰ ἐπανέλθῃ στὴν προτέρα κατοικία της ἡ οἰκογένεια τῆς Μάρσας. Εἶστε εὐχαριστημένη, Μυρτώ ;

— Ὦ ! Arpad !

Τὸ βλέμμα της τὸν εὐχαριστοῦσε καλύτερα ἀπὸ ὅλα τὰ εὐγνώμονα λόγια καὶ ἡ βαθειὰ ζαρωματιὰ ποὺ εἶχε σχηματίσει στὸ μέτωπο τοῦ πρίγκηπος ἡ πάλη του κατὰ τῆς μνησικακίας ἐξαφανίστηκε ἀμέσως μπρὸς στὸ λαμπρὸ φῶς τῶν ἀκτινοβόλων ματιῶν της.

(Ἀκολουθεῖ)

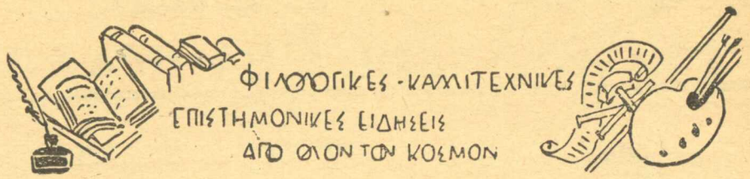

— ΠΑΡΑ τὴν γενικὴ πεποίθηση ποὺ ἐπεκράτει ὅτι τὸ βραβεῖο Νόμπελ θὰ ἐδίδετο στὸν συγγραφέα ἑνὸς ἔργου τῆς πολεμικῆς φιλολογίας, καὶ ὡς πιθανώτερος ὑποψήφιος ἐφέρετο ὁ Ρέμαρκε, ὁ συγγραφεὺς τοῦ «Τίποτε νεώτερον εἰς τὸ δυτικὸν μέτωπον» ἡ ἑλλανόδικος ἐπιτροπὴ τὸ ἀπένειμε εἰς τὸν γερμανὸ μυθιστοριογράφο Τόμας Μάνν. Τὰ «Ἑλληνικὰ Γράμματα» ἔγραψαν λεπτομερῶς γιὰ τὸ ἔργον τοῦ Τόμας Μάνν εἰς τὸ τεῦχος τῆς 9 Νοεμβρίου καὶ ἐκεῖ μποροῦν ν' ἀνατρέξουν ὅσοι ἐκ τῶν ἀναγνωστῶν μας θέλουν νὰ τὸν γνωρίσουν καλύτερα.

— ΚΑΤΟΠΙΝ μιᾶς ἐγχειρήσεως ἀπέθανε στὴν Πράγα σὲ ἡλικία τριάντα ἐτῶν ὁ Χέρμαν Οὔγγαρ, ἕνας ἀπὸ τοὺς γνωστοτέρους γερμανοὺς συγγραφεῖς τῆς Τσεχοσλοβακίας. Τρία βιβλία ἤρκεσαν στὸν Χέρμαν Οὔγγαρ γιὰ νὰ ἀποκτήσῃ μία σημαντικὴ θέση στὰ γερμανικὰ γράμματα. Τοῦ ἄρεσε νὰ περιγράφῃ κάτι τύπους διεστραμμένους ἀπὸ τὸ κοινωνικὸ περιβάλλον τους, ποὺ παλεύουν μεταξὺ τῶν ἐνστίκτων τους καὶ τῆς ἀνθρωπίνης κακίας. Ἰσχυρὸς ρεαλιστής, ὁ Οὔγγαρ μεταφέρει τὸν ἀναγνώστη του στὰ κατώτερα στρώμματα τῆς κοινωνίας, χωρὶς νὰ τοῦ κρύβῃ κανένα ἀπὸ τὰ ἐλαττώματα ποὺ βρίσκει κανεὶς ἐκεῖ. Ἀπ' ἐναντίας τοῦ παρουσιάζει τὴν ἀθλιότητα ὑπὸ τὴν ἀπαισιώτερή της μορφή. Στὸ τέλος ὅμως τῶν ἔργων του δὲν πάραλείπει νὰ ρίξῃ μία παρήγορη λάμψη, ἔστω καὶ ἀσθενεστάτη, στὴ διήγησή του.

Πολλοὶ ἠθέλησαν νὰ ἰδοῦν στὸν Χέρμαν Οὔγγαρ ἕνα δπαδὸ τοῦ Ντοστοϊέβσκυ ποὺ θὰ εἶχε ζήσει στὴν πολεμικὴ καὶ τὴν μεταπολεμικὴ περίοδο καὶ θὰ εἶχε διαβάσει τὸν Προὺ καὶ τὸν Φρόϋντ. Καὶ ἐνόμισαν πῶς ἡ Μοραυϊκή του καταγωγὴ δὲν εἶναι ξένη μὲ τὴν φρικτὴ καὶ τραγικὴ ἀτμόσφαιρα ποὺ χαρακτηρίζει ὅλα του τὰ ἔργα. Πάντως οἱ κριτικοὶ βρίσκουν ὁλαϋκὴ ψυχὴ στὸν συγγραφέα αὐτόν, ποὺ τόσο ἀγάπησε ἐκείνους ποὺ ὑπέκυψαν στὴ ζωή. Κι' ἡ ἀγάπη του αὐτὴ γιὰ τοὺς ταπεινοὺς εἶναι ἐκεῖνο ποὺ ἀποτελεῖ τὴν πρωτοτυπία του καὶ τὸν ξεχωρίζει ἀπὸ τοὺς περισσοτέρους συγχρόνους γερμανοὺς συγγραφεῖς.

— ΣΤΟ ΑΒΙΝΙΟΝ τῆς Γαλλίας γίνονται μεγάλα ἔργα. Πρόκειται νὰ ἀναστηλωθοῦν ὅλα τὰ μεσαιωνικὰ κτίρια ποὺ ἐλάμπρυναν τὴν ἔνδοξη ἄλλοτε πρωτεύουσα τῶν παπῶν καὶ ποὺ ὁ καιρός, ἡ ἀνθρωπίνη ἀμέλεια καὶ ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις εἶχαν φέρει σὲ πολὺ κακὴν κατάσταση. Τὸ ἀνάκτορο τοῦ Κλήμεντος τοῦ Γ' ἔχει ἤδη συμπληρωθῆ. Τώρα ἀναστηλώνεται τὸ ἀνάκτορο τοῦ Βενεδίκτου τοῦ ΙΒ'. Στὴν αἴθουσα τῶν τελετῶν ἀφηρέθησαν ὅλες οἱ προσθῆκες ποὺ ἔγιναν μεταγενεστέρως. Τὸ ξύλινο ταβάνι διορθώθηκε καὶ ἡ αἴθουσα ἀπέκτησε τὴν ὡραῖα της ὄψη ποὺ εἶχε ἄλλοτε. Τὸ ἔτος αὐτὸ θὰ δαπανηθοῦν 100.000 φράγκα. Ἡ πόλις τοῦ Ἀβινιὸν θὰ δώσῃ τὶς 60.000. Τὸ κράτος δίνει τὰ ὑπόλοιπα.

— Ο ΝΕΟΣ ποινικὸς κῶδιξ τοῦ Μεξικοῦ ποὺ συνετάχθη ἀπὸ τὴν κυβέρνηση τοῦ προέδρου Πόρτες Χίλ, περιέχει δύο πολὺ ἐνδιαφέρουσες καινοτομίες. Ἡ πρώτη καταργεῖ τὰ δρκωτὰ δικαστήρια καὶ ἱδρύει ἀντὶ αὐτῶν δικαστήρια ποὺ ἀποτελοῦνται ἐκτὸς τοῦ δικαστοῦ καὶ ἀπὸ φρενολόγους καὶ ἄλλους πραγματογνώμονας.

Ἡ δευτέρα, πολὺ περιεργότερη καινοτομία, ἐπιτρέπει στοὺς οἰκογενειάρχας νὰ σκοτώνουν τὶς κόρες τους καὶ ἐκείνους ποὺ τὶς διέφθειραν, ὅταν ἡ ἀποπλάνησις ἔχει ἀποδειχθῆ. Ἐπιτρέπει ἐπίσης στοὺς ἀπατωμένους συζύγους νὰ σκοτώνουν τὶς γυναῖκες τους ἐν περιπτώσει μοιχείας.

— ΤΟ ΒΡΑΒΕΙΟ Ρόμπερτσαου ἐδόθη στὸν κ. Μάριο Μενιέ. Εἶναι γνωστὸν ποιὸ εἶναι τὸ βραβεῖο αὐτό. Στὴν ἔπαυλη Ρόμπερτσαου στὴν Ἀλσατία ἡ μαρκησία Λοῦς-Σαντιὲ ἵδρυσε μία ἀκαδημία, ποὺ περιλαμβάνει τοὺς γνωστοτέρους λογοτέχνας τῆς Γαλλίας. Ἡ ἀκαδημία αὐτή, ἡ «Ἀκαδημία Ρόμπερτσαου», ἀπένειμε φέτος γιὰ πρώτη φορὰ τὸ βραβεῖο Ρόμπερτσαου στὸν κ. Μάριο Μενιέ. Ὁ κ. Μάριος Μενιὲ εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς σπουδαιοτέρους ἑλληνιστὰς τοῦ κόσμου καὶ συγχρόνως ἕνας σπουδαῖος φιλόσοφος. Ἔχει γράψει μεταξὺ ἄλλων τὸν «Βίον τοῦ Σωκράτους», «Ἱστορίες ἀπὸ τὴν Παλαιὰ καὶ τὴν Καινὴ Διαθήκη», κ. ἄ.

— ΣΤΗΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑ Ἠθικῶν Ἐπιστημῶν, στὸ Παρίσι ὁ κ. Ζὰκ Σεβαλιέ, καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τῆς Γρενόβλης, ἔκαμε μία ἀνακοίνωση ἐπὶ τοῦ θέματος : «Εἰς τί συνίσταται ἡ πρόοδος τῆς ἀνθρωπότητος : εἰς συνηθείας ποὺ μεταδίδονται καὶ κληρονομικῶς ἢ εἰς τὴν ἀγωγήν ;»

Πολλοὶ ἀμφισβήτησαν τὴν πρόοδο τοῦ ἀνθρώπου, ἰδίως μάλιστα ἔπειτα ἀπὸ τὸν παγκόσμιο πόλεμο. Ἡ πρόοδος πράγματι οὔτε συνεχῆς οὔτε ἀδιάπτωτος εἶναι καὶ ἡ αὔξησις τῶν ὁλικῶν μέσων καὶ τῶν γνώσεων δὲν συνεπάγεται κατ' ἀνάγκην μία ἀντίστοιχη πνευματικὴ πρόοδο. Παρ' ὅλα αὐτὰ ὅμως ἡ ἀλήθεια εἶναι πῶς ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου, ἀντιθέτως ἀπὸ τὴ διάνοια τῶν ζώων, μπορεῖ νὰ προοδεύσῃ, ἐπειδὴ μπορεῖ νὰ δημιουργήσῃ παράδοση.

Προβάλλει τώρα τὸ ἐρώτημα εἰς τί συνίσταται αὐτὴ ἡ ἱκανότης. Γενικῶς πιστεύεται ὅτι ἡ ἀνθρώπινη φύσις τελειοποιεῖται χάρις στὴν κληρονομικὴ μετάδοση τῶν ἐπικτήτων χαρακτήρων. Ἀλλὰ μία προσεκτικὴ παρατήρησις τῶν γεγονότων ἀποδεικνύει ὅτι ἡ ἀρχὴ αὐτὴ εἶναι ἀναληθής. Ὁ ἄνθρωπος, ὅπως καὶ τὰ ζῶα, δὲν κληρονομεῖ τοὺς ἐπικτήτους χαρακτῆρας τῶν προγόνων του (ἐκτὸς τῶν στιγμάτων)· κληρονομεῖ μόνο τὶς φυσικές τους ἱκανότητες, καὶ αὐτὲς εἶναι ἀμφίβολες, γιατὶ δὲν συνεπάγονται οὔτε τὴν ἀρετὴ οὔτε τὴν γνώση. Δὲν ἐξελίσσεται ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ ἡ πνευματική του κτῆσις αὐξάνεται ἀδιακόπως καὶ μεταδιδάζεται χάρις στὴν ἀγωγή. Καταργῆστε τὴν ἀγωγή, καὶ ἡ ἀνθρωπότης θὰ ἐπανέλθῃ στὴν βαρβαρότητα ἐντὸς μιᾶς γενεᾶς.

Η ΖΩΗ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

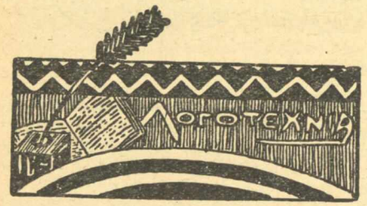

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

[Κρίνουμε κάθε ἔργο πού μᾶς στέλνεται σὲ δυὸ ἀντίτυπα].

Τεύκρου Ἀνθία, Τὰ σφυρίγματα τοῦ Ἀλήτη, ποιήματα, 1929.— Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ποιήματα αὐτὰ εἶναι γνωστὰ στοὺς φίλους του πού εἴτε τὰ εἶδαν δημοσιευμένα σὲ περιοδικὰ νέων εἴτε τ' ἄκουσαν ἀπ' τὸν ἴδιο. Τὸν Ἀνθία ὅμως δὲν τὸν ξέρουν μονάχα οἱ στενοὶ γνώριμοί του, ἀλλὰ κι' οἱ ἀθηναϊκοὶ δρόμοι, καί, καμμιὰ φορά, καὶ τ' ἀστυνομικὰ τμήματα, γατὶ ἡ ἀλήτικη ζωὴ πού προτίμησε προκαλεῖ συχνὰ τέτοιες ἐκπλήξεις, ἀκατανόητες ἴσως γιὰ τὴν κοινὴ λογικὴ τῶν συγχρόνων μας. Οἱ βωτικὲς περιπέτειες αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου τὴ μιὰ φορὰ μᾶς τὸν παρουσιάζουν τελειόφοιτο τῆς φιλολογίας, ἕτοιμο νὰ πάρῃ τὸ δίπλωμα, τὴν ἄλλη βάσκαλο σὲ κάποιο ἀπόμερο χωριὸ τῆς Λακωνικῆς κι' ἔπειτα μὲ τὴ σειρὰ μουσικοσυνθέτη, ἀντιγραφέα συμβολαιογραφείων, διορθωτή, τυπογράφο καὶ τελευταῖα τρόφιμο τοῦ ψυχιατρείου τῆς Ἀγίας Ἐλεούσας. Τίποτε ὅμως ἀπ' αὐτὰ δὲν τὸν κράτησε γιὰ πολὺν καιρό, γιατὶ ἡ ἀτέλειωτη ἀνησυχία του κι' ἡ ἐπαναστατική του διάθεση τὸν καλοῦσαν ὁλοένα σὲ καινούργιες περιπλανήσεις, πού δὲν ἐδίσταζε καθόλου νὰ τὶς ἀκολουθήσῃ, ἀδιαφορῶντας πρὸς τὶς κοινωνικὲς προλήψεις καὶ πρὸς τὴν ἐξασφάλιση κάποιου σταθεροῦ ἐπαγγέλματος. Οἱ ψυχικὲς λοιπὸν ἐναλλαγὲς πού συνεπάγεται ἕνας τέτοιος δρόμος, οἱ ἐντυπώσεις οἱ ποικίλες πού ἀποκομίζονται ἀπὸ ἕνα ἀδιάκοπο ταξεῖδι, τὰ διαδοχικὰ συναισθήματα πού γεννιοῦνται ἀπὸ τ' ἀντίκρυσμα αὐτὸ τῆς ζωῆς, δὲ μποροῦσαν παρὰ νὰ δώσουν στὸ βιβλίο του ἕνα ξεχωριστὸ περιεχόμενο. Τὰ «Σφυρίγματα τοῦ Ἀλήτη» ἐκτὸς ἀπ' τὴν ἱστορική τους νὰ ποῦμε ἀφετηρία, πού μόνη της δὲ θάχε κανένα λόγο νὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ, μᾶς ἐνδιαφέρουν πιὸ πολὺ ἀπ' τὴν ἄποψη τὴ φιλολογικὴ κι' ἀπὸ γενικώτερη σημασία. Ἡ ἀνυποταξία τοῦ Ἀνθία, πού εἶχε ἐκδηλωθῆ ἔτσι ἀπροκάλυπτα ἀπέναντι τῆς σημερινῆς κοινωνίας, δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ σταματήσῃ οὔτε στὰ ὅρια τὰ παραδεγμένα τῆς τέχνης, γιατὶ τότε θ' ἀποδειχνόταν ἁπλούστατα πλαστὴ κι' ἐκζητημένη. Σπρωγμένος λοιπὸν ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τῆς ἐκφραστικῆς καινοτομίας, πού τὴν ἀπαιτοῦσε τὸ πάλιωμα τῶν συνηθισμένων τύπων, προσπάθησε νὰ ξεφύγῃ ὅσο μποροῦσε ἀπ' τὸ κοινὸ καὶ νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ἐφαρμογὴ μιᾶς, ὅσο καὶ νάναι, νέας τεχνικῆς. Ὑπάρχουν μέσα στὴ συλλογὴ του ἀρκετὰ ποιήματα πού δὲ μοιάζουν στὴ μορφὴ μὲ κανενὸς ἄλλου δικοῦ μας καὶ πού ἀγωνίζονται νὰ ἐπιβάλουν μιὰ δική τους ἀντίληψη προοπτικῆς, ἀδιάφορο μὲ ποιὸ βαθμὸ ἐπιτυχίας. Μιὰ τέτοια χειρονομία τολμηρή, ἂν δὲν προέρχεται ἀπὸ λόγους ἐξωτερικῆς ἐπιδείξεως, ἀξίζει πάντα νὰ κινῇ τὴν προσοχή μας καὶ νὰ γίνεται δεκτὴ μὲ συμπάθεια. Τὰ ποιήματα ὅμως τοῦ Ἀνθία, γιὰ νὰ ἐκτιμηθοῦν, δὲ χρειάζονται ἐπιείκεια, παρὰ μόνο σοβαρότητα καὶ παρατήρηση, γιατὶ ἔχουν ἀρκετὰ στοιχεῖα ποιητικὰ καὶ παρουσιάζουν δικαιολογημένες ἀξιώσεις μὲ πολλὲς πιθανότητες παραδοχῆς. Ἐκεῖνο πού τὰ καθιστᾶ ἀπ' τὴν ἀρχὴ ἀξιοπρόσεχτα εἶναι ἡ ἄμεσή τους ἐπικοινωνία μὲ τὸ ζωντανὸ κόσμο κι' ἡ ἐμφάνιση ἑνὸς χαριτωμένου λυρικοσατυρικοῦ συνθασμοῦ πού τὸν ἔφερε ἴσως στὴν ἐντέλεια ὁ Καρυωτάκης. Ἐκτὸς ὅμως ἀπ' τὰ παραπάνω γνωρίσματα οἱ στίχοι τοῦ Ἀνθία χαρακτηρίζονται ἀπὸ μιὰ σαρκαστικὴ διάθεση, πότε παιγνιδιάρα καὶ πότε ἀπεγνωσμένη, πού εὐχαριστεῖ μὲ τὸ χιοῦμορ καὶ περονιάζει μὲ τὴν εἰρωνία της, τὴν εὔστοχη καὶ συχνὰ διαπεραστική. Τὰ τραγούδια του πού ἀκολουθοῦν τὴν παραπάνω γραμμὴ ἔχουν δλοφάνερη ὑπεροχὴ ἀπὸ τ' ἄλλα, τὰ μόνο λυρικά, πού τὸ μεγαλύτερό τους πλεονέκτημα εἶναι τὸ ἀράδιασμα καλοδιαλεγμένων φράσεων κι' ἡ κυριώτερη ἀτέλειά τους ἡ ἔλλειψη πνοῆς, ὅπως βλέπουμε καὶ σὲ τόσες τυπωμένες συλλογές. Ὁ Ἀνθίας αἰσθάνεται ἀποστροφὴ πρὸς τὶς ἀσχημίες τῆς ζωῆς μας πού γίνηκαν συνήθειες καὶ τὴν ἀποστροφή του αὐτὴ τὴν ἐκφράζει μὲ ὅλη τὴ δυνατὴ ἐλευθεροστομία. Ἡ πολεμική του στρέφεται προπάντων κατὰ τῶν ἀστῶν, πού δὲν καταλαβαίνουν πῶς μπορεῖ νὰ κρύβεται: μιὰ ψυχὴ κάτω ἀπ' τὰ κουρέλια, ἀποκτηνωμένοι καθὼς εἶναι ἀπ' τὴ ἀπόλαυση καὶ τὴ χλυδή.

Ἰδού ! κάποια μαντὰμ κρατάει τὴν τσάντα της
κι' ἐνῶ μὲ βλέπει χαχανίζει,
καὶ γνέφει στὸν ἠλίθιο τὸν ἄντρα της
πού κάπου ἐκεῖ κάτι ψωνίζει.

— Γιατί, παρακαλῶ, μαντάμ, γελάσατε ;
Πῶς εἶμαι ἀλήτης σιωπηλός ;
Ἄχ ! φαίνεται ποτέ σας δὲν πεινάσατε...
... Μὲ συγχωρεῖτε... εἶμαι τρελλός...

Ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν πατρίδα, ὅσες φορὲς περιορίζεται σὲ μιὰ ἔννοια συμφεροντολογική καὶ χρησιμεύει γιὰ τὸ ξεγέλασμα τῶν ἀφελῶν, δὲν εἶναι λιγώτερη ἡ καταφορά του. Μιλῶντας γιὰ κάτι στρατιῶτες καταχραστὲς λέει μεταξὺ τῶν ἄλλων κι' αὐτά :

Τοὺς ἐχρυσοστεφάνωσε «τοῦ Στρατιώτου ἡ [Μάνα»
καὶ θὰν στοὺς στήσῃ — λέγουσι — τιμητικὸν [μνημεῖον.

Ἀκόμα καὶ πρὸς τὴν ποίησῃ τῆς παραδόσεως, μὲ τὶς εὐκολίες της καὶ τὶς ἀπολαβές της, ἀντίθετα πρὸς τὴ σημερινή, δὲ φέρνεται μὲ περισσότερο σέβασμό :

Σὲ περασμένες ἐποχὲς οἱ ποιητὲς ἐτραγου-[δοῦσαν
γιὰ λουλουδάκια κι' ἄνοιξες, γιὰ κήπους καὶ [μυστήρια,
γιατὶ εἶχαν Πήγασο ψαρῆ κι' ἀφοῦ στὴ σέλλα [του πηδοῦσαν
χορτᾶτοι, στίχους φτιάνανε κι' ἐρωτικὰ ἐμ-[βατήρια.

Ὁ ποιητὴς βλέπει τὸν κόσμο σὰν ἕνα ἀπέραντο φρενοκομεῖο καὶ παρομοιάζει τὴ ζωὴ μὲ μιὰ ἀτέλειωτη κωμῳδία ὅπου καθένας εἶναι προορισμένος νὰ παίξῃ τὸ ρόλο του. Ἡ σατυρική του διάθεση τὸν κεντρίζει νὰ μὴν ἀφήσῃ τίποτε ἀπείραχτο καὶ στὸ τέλος ὁ ἀναγκάζει νὰ περιπαίξῃ καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του σ' ἕνα ἀπ' τὰ καλύτερα ποιήματά του, στὸν «Ἀπορριπτὲ στὰ μαθηματικὰ» μὲ τὶς ἀλγεβρικὲς ἐξισώσεις. Ἀποτελέσμα ὅμως ὅλων αὐτῶν τῶν μοιραίων ἐμβαθύνσεων εἶναι νὰ τοῦ γεννηθῇ στὸ τέλος ὁ οἶκτος, ἕνας οἶκτος πού δὲν ἐξαιρεῖ κανένα ἀνθρώπινο πλάσμα ἀπ' τὴ γενναιόψυχη προσφορά του. Τοὺς βλέπει ὅλους κάτω ἀπὸ μιὰ ἀπεριόριστη ἐπιείκεια, γιατὶ ὁ ἴδιος πέρασε ἀπ' ὅλα τὰ στάδια τῆς ἐξουθενώσεως καὶ κατατρακυλῶντας ἀδιάκοπα ἔφτασε ὡς τὸν πάτο :

Δὲ ζητιανεύεις μονοχὰ ψωμὶ καὶ στέγη,
μὰ καὶ τὸν οἶχτο τῶν ἀνθρώπων πού ἀγαπᾶς...

Ἀλλὰ παρ' ὅλον αὐτὸν τὸν ξεπεσμό του διατηρεῖ πάντα τὴν ἱκανοποίηση τῆς ἀξιοπρεπείας κι' ὅταν τοῦ δίνεται ἡ εὐκαιρία «πιστοποιεῖ τὸ γεγονὸς «πῶς δὲ μπορεῖ νὰ δυστυχῇ μηδὲ χαρὰ νὰ νοιώθῃ». Καὶ στὶς πιὸ δραματικὲς περιστάσεις δὲ χάνει τὴν αἰσιοδοξία του, ἀλλ' ἀντικρύζει τὰ πράγματα ἀπ' τὴν εὔθυμη ὄψη τους καὶ παρηγοριέται μὲ τὸ παραμικρό.

Ἀλήτη ! Ἀπόψε εἶν' ἡ βραδειὰ τόσο καλή,
[τόσο καλή.
Μπορεῖς νὰ πᾶς νὰ κοιμηθῆς σ' ἕνα παγ-[κάκι, Ἀλήτη !
Πλάτυνε ἡ σκέψη τὴ ζωὴ τόσο πολύ, τόσο [πολύ,
πού ἔκανε ὁ ἄνθρωπος τὴ γῆ κι' ὅλο τὸ [σύμπαν σπίτι.

Ἀμίμητος εἶναι σ' ἕνα του ποίημα ὅπου λέει: «θέλω νὰ σφίξω τὶς γροθιές μου, ἀλλά... κρύωνω» καὶ παρακάτω ὅπου, ἀφοῦ ἀπαριθμήσῃ τὶς δυστυχίες του, ἀπευθύνεται μὲ ἀπορία πρὸς τὸ Θεό, καταλήγοντας :

Γιατὶ λοιπόν, ἀγαπητέ, μὲ τιμωρεῖτε ;...

Παραλείποντας ὅλα τ' ἄλλα σταματοῦμε στὰ «Ἐξάηχα τῶν γλάρων», ἕνα ποίημα μὲ ἀβρότατη διάθεση κι' ἐντελῶς ἄψογη τεχνική, πού ἀνήκει χρονολογικὰ στὰ τελευταῖα του καὶ πού μᾶς ἀποκαλύπτει ἕνα γνήσιο λυρισμὸ ἐξαιρετικῆς εὐγενείας. Ἀντιπροσωπευτικώτερο ὅμως ἀπ' ὅλα μᾶς φαίνεται «Ἡ λαχτάρα τοῦ κακοῦ» ὅπου προδίνεται ὁλόκληρη ἡ ψυχοσύνθεση τοῦ ποιητῆ :

Καθὼς μὲ βλέπετε στοὺς δρόμους νὰ γυρίζω,
ἀλήτης ἀποχαυνωμένος,
καὶ κάπου - κάπου γελαστὰ νὰ ψιθυρίζω
κάτι, γιὰ κάτι, ἀφηρημένος,

. . . . . .

Εἶμαι ἀκίνδυνος στὸ καθετί, κι' ἀκόμη
στὸν ἴδιο τὸ μικρὸν ἑαυτό μου.
Θὰ σᾶς τὸ ποῦν μὲ μύρια στόματα κι' οἱ [δρόμοι
πού συντροφεύουν τὸν καϋμό μου.
Κι' ὅμως δὲ θάθελα μιὰ τέτοια καλωσύνη
νὰ κλείνω μέσα στὴν καρδιά μου.
Θάθελα, μέσα στοῦ κακοῦ τὴ σκοτεδίνη,
νάχω γιὰ ὅπλο τὴ γροθιά μου.

Αὐτὰ λοιπὸν εἶναι τὰ «Σφυρίγματα τοῦ Ἀλήτη» κι' αὐτὸς ὁ ἄνθρωπός των πού θάπρεπε νὰ διαβάσουν τὸ βιβλίο του ὅλοι ὅσοι ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴ σύγχρονη φιλολογία μας καὶ πού δὲν ἔχουν τὸ κακὸ συνήθειο νὰ ἐξοφλοῦν μὲ χαρακτηριστικὰ μονοσύλλαβα κι' εἰρωνικοὺς μορφασμοὺς μόλις ἀκούσουν τὸ ὄνομα τοῦ Ἀνθία, ἑνὸς ἀξίου προσοχῆς ποιητοῦ.

Γ. Κ.

ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

Ἀχ. Κύρου.— Ἡ Φιλολογία τοῦ πολέμου : Ἡ διάλεξις τοῦ κ. Κύρου δὲν εἶχε τὰς ἀξιώσεις φιλολογικῆς ἀναλύσεως τῶν πολεμικῶν ἔργων. Ἠθέλησε δι' αὐτῆς μόνον νὰ δώσῃ εἰς τὸ κοινὸν του καὶ ἰδίως εἰς τὴν πανεπιστημιακὴν νεολαίαν, πρὸς τὴν ὁποίαν ἀπηυθύνετο, μίαν ἰδέαν περὶ τῆς φιλολογίας τὴν ὁποίαν ἐνέπνευσεν ὁ πόλεμος καὶ ἡ ὁποία, κατὰ τὴν γνώμην του, ἀποτελεῖ ἕνα ἀπὸ τὰ καλύτερα μέσα διὰ τὴν προπαγάνδισιν τῆς ἰδέας τῆς εἰρήνης. Τὰ βιβλία αὐτὰ ἢ τὰ δραματικὰ ἔργα διαπνέονται ἀπὸ τὴν φρίκην τοῦ πολέμου καὶ τὴν περιγράφουν —τὰ καλύτερα ἐξ αὐτῶν τοὐλάχιστον—μὲ τόσην πιστότητα καὶ τόσην εἰλικρινῆ συγκίνησιν, ὥστε νὰ συγκλονίζουν πραγματικὰ τὸν ἀναγνώστην των καὶ νὰ τοῦ μεταδίδουν τὴν ἀπέχθειαν πρὸς τὴν ἀπαισίαν αὐτὴν ἀνθρωποσφαγήν. Ἀλλὰ ἡ ἀπέχθεια αὐτὴ δὲν συνοδεύεται ἀπὸ ἠττοπάθειαν ἢ ἀπὸ αἰσθήματα ταπεινὰ καὶ ἄσχημα. Διότι τὰ πραγματικὰ βιβλία τοῦ πολέμου, περιγράφοντα τὸν στρατιώτην τοῦ μετώπου καὶ τὴν ζωήν του, δὲν εἶναι δυνατὸν παρὰ νὰ διερμηνεύουν καὶ αὐτὰ τὴν εὐγένειαν τῶν αἰσθημάτων τοῦ πραγματικοῦ πολεμιστοῦ, τὴν αὐταπάρνησίν του, τὴν ἀπόλυτον ἀφοσίωσιν πρὸς τὸ καθῆκον, τὴν βαθεῖαν του ἐπίγνωσιν ὅτι πονῶν, ὑποφέρων, θυσιάζων τὸ αἷμα καὶ τὴν ζωήν του, παρεῖχεν ὑπηρεσίαν μεγάλην ὄχι μόνον πρὸς τὴν πατρίδα του, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα ὁλόκληρον, ἡ ὁποία θὰ ἀπηλλάσσετο χάριν εἰς αὐτὸν διὰ παντὸς τῆς πολεμικῆς θεομηνίας.

Καμμία ἐχθροπάθεια πρὸς οἱονδήποτε δὲν διακρίνει τὴν φιλολογίαν αὐτήν. Τὸ παλαιὸν μῖσος πρὸς τοὺς λεγομένους ἐχθροὺς ἐξέλιπεν ἐντελῶς. Οἱ Γάλλοι δὲν μισοῦν πλέον τοὺς Γερμανοὺς καὶ οἱ Γερμανοὶ δὲν σκέπτονται ποτὲ τὴν ἐκδίκησιν. Γάλλοι, Γερμανοί, Ἄγγλοι, Αὐστριακοί, ὅλοι δπέφραν εἰς τὸ μέτωπον τὰ ἴδια βασανιστήρια, ὅλοι ἐπόνεσαν, ἐστερήθησαν, ἔχασαν κάθε ἀπόλαυσιν καὶ κάθε προσωπικὴν πρωτοβουλίαν. Διότι ὁ μεγάλος πόλεμος τῆς Εὐρώπης δὲν ὡμοίαζε πλέον πρὸς τοὺς πολέμους τοῦ παρελθόντος μὲ τὴν προσωπικὴν ἀνδρείαν, τοὺς ὡραίους ἡρωϊσμούς, τὰς ἐπικὰς μάχας εἰς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Τώρα ὁ πόλεμος εἶναι μηχανικὸς καὶ ἀπαίσιος, κρύβει τὸν ἄνθρωπον βαθειὰ μέσα στὴ λάσπη καὶ τὸ χῶμα καὶ τὸν καταβιβάζει εἰς τὸν οἰκτρὸν ρόλον ἑνὸς ἀριθμοῦ, τοῦ ἀφαιρεῖ κάθε δικαίωμα καὶ κάθε πρωτοβουλίαν καὶ τοῦ ἀφήνει μόνον ἕνα δικαίωμα καὶ ἕνα καθῆκον: νὰ περιμένῃ τὴν ὀβίδα, τὸ σράπνελ, τὸ ἀσφυξιογόνο, τὴν νάρκην, τὴν σφαῖραν τοῦ πυροβόλου ποὺ θὰ τὸν σκοτώσῃ. Καὶ ἡ φρίκη αὐτή, ἡ δυστυχία αὐτή, εἶναι πάντοτε ἡ ἰδία ἀπὸ τὸ ἕνα καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τῆς πολεμικῆς γραμμῆς. Ὅλοι οἱ στρατιῶται πολεμοῦν μὲ τὴν ἰδίαν αὐταπάρνησιν, τὴν ἰδίαν ἀφοσίωσιν πρὸς τὸ καθῆκον. Ἐχθρός των εἶναι ἕνας καὶ μόνον : ὁ πόλεμος ὁ μεγάλος ἐχθρὸς τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἐφ' ὅσον αὐτὴ εἶναι ἡ βασικὴ ἰδέα τῶν πραγματικῶν πολεμικῶν βιβλίων, ἐξηγεῖται πολὺ εὔκολα τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ βιβλία αὐτὰ διαβάζονται μὲ τὸ ἴδιον ἐνδιαφέρον καὶ τὴν ἰδίαν ἐπιτυχίαν καὶ εἰς τὸν τόπον εἰς τὸν ὁποῖον ἐγράφησαν καὶ εἰς ἄλλας χώρας, καὶ εἰς τὰς πρώην ἐχθρικὰς χώρας ἀκόμη. Ἡ «Φωτιὰ» τοῦ Μπαρμπύς, οἱ «Ξύλινοι Σταυροί» τοῦ Ντορζελές, ὁ «Γασπὰρ» τοῦ Ρενὲ Μπενζαμὲν σημειώνουν εἰς τὴν Γερμανικὴν των μετάφρασιν τὴν ἰδίαν ἐπιτυχίαν ποὺ εἶχαν εἰς τὴν Γαλλίαν. Τὸ «Τίποτε Νέον εἰς τὸ Δυτικὸν Μέτωπον» τοῦ Ρέμαρκε, τὸ «Βερντὲν» τοῦ Φρὶτς φὸν Οὔνρου, ὁ «Πόλεμος» τοῦ Ρένν, προκαλοῦν καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν ὅσην προκάλεσαν καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν συγκίνησιν. Τὰ δραματικὰ ἔργα τοῦ πολέμου πού ἔχουν πραγματικὴν ἀξίαν, ὅπως τὸ «Ζήγκφρὴντ» τοῦ Ζιρωντοῦ, τὸ «Τέλος τοῦ Ταξειδιοῦ» τοῦ Ἄγγλου Σέριφ, ὁ «Τάφος ὑπὸ τὴν Θριαμβευτικὴν Ἀψίδα» τοῦ Γάλλου Πὼλ Ρενάλ, τὸ «Κὰρλ καὶ Ἄννα» τοῦ Λέοναρντ Φρὰνκ δὲν ἔχουν πατρίδα. Ὅπου καὶ ἂν παιχθοῦν, ἀφήνουν τὴν ἰδίαν βαθειὰν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς θεατάς των.

Διὰ νὰ δώσῃ μίαν ἐντύπωσιν περὶ τῆς παραστατικότητος τῶν πολεμικῶν βιβλίων, ὁ κ. Ἀχ. Κύρου ἀναφέρε μερικὰς ἀπὸ τὰς χαρακτηριστικωτέρας σκηνὰς τῶν βιβλίων τοῦ Ρέμαρκε, τοῦ Ντορζελές, τοῦ Ρένν, τοῦ Μπαρμπύς, τοῦ Κεσσέλ, τοῦ Οὔγγρου Λάγιος ντὲ Σιλάχυ, τοῦ Πὼλ Ρενάλ, τοῦ Ἄγγλου Χόντσον (ὁποῖος ἔγραψε τὸ ἀριστουργηματικὸν «Γκρίζο Σούρουπο») καὶ τοῦ Ἄγγλου Μόρρις, συγγραφέως τοῦ «Μπρὴδερτον». Ἀπὸ τὰς σκηνὰς αὐτὰς βγαίνει ὅλη ἡ ἀγριότης ἑνὸς πολέμου, εἰς τὸν βωμὸν τοῦ ὁποίου ἐθυσιάσθησαν ἑκατομμύρια νεαρῶν ὑπάρξεων. Βγαίνει ἀκόμη καὶ ἡ βαθεία ἀναστάτωσις τὴν ὁποίαν προεκάλεσεν εἰς τὴν ψυχικὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων μία θεομηνία, ἡ ὁποία ἐπὶ τέσσαρα συνεχῆ ἔτη ἐχώρισε τοὺς ἄνδρας ἀπὸ τὰς συζύγους των καὶ τὰς μητέρας των καὶ τὰ παιδιά των καὶ τοὺς ὑπεχρέωσε νὰ ζοῦν μέσα εἰς μίαν ἀτμόσφαιραν φρίκης, μὲ μυρίας στερήσεις, μὲ τὸν θάνατον πάντοτε ἀπειλοῦντα καὶ περιβάλλοντα αὐτοὺς ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη. Μέσα εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν αὐτὴν ἦτο φυσικὸν νὰ παραμορφωθοῦν τὰ αἰσθήματα, νὰ μεταβληθοῦν αἱ πραγματικαὶ προσωπικότητες, καὶ νὰ δημιουργηθῇ ἀδυναμία συνεννοήσεως μεταξὺ ἐκείνων ποὺ ἐπολέμησαν καὶ τῶν οἰκογενειῶν των. Ἄνδρας καὶ γυναῖκα ποὺ ἔζησαν χωρισμένοι ἐπὶ τέσσερα ἔτη, εἰς πεῖσμα τῶν κανόνων ποὺ ὑπαγορεύουν ὁ Θεὸς καὶ ἡ φύσις, ἦτο μοιραῖον νὰ βλέπουν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον σὰν ξένοι, ὅταν θὰ συνηντῶντο πάλιν. Ἰδίως ὅμως ἡ ἀντίθεσις καὶ ἡ ἀδυναμία τῆς συνεννοήσεως, ἐδημιουργήθη μεταξὺ τῆς γενεᾶς ἡ ὁποία ἐπολέμησε καὶ τῶν γηροντωτέρων ἐκείνων οἱ ὁποῖοι δὲν ἐγνώρισαν τὸν πόλεμον, δὲν ἠσθάνθησαν τὴν φρίκην του, καὶ κατὰ συνέπειαν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ συμμερισθοῦν τὴν πρὸς τὸ μεγάλο αὐτὸ ἔγκλημα ἀπέχθειαν τῶν νέων. Ἐν γένει δὲ ἡ γενεὰ αὐτή, ἡ ὁποία εὐθὺς μετὰ τὸ σχολεῖον εὑρέθη εἰς τὸ χαράκωμα καὶ ἠνδρώθη ἐκεῖ μέσα εἰς τὴν φρίκην καὶ τὴν δυστυχίαν, οἱ ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι δὲν ἐπρόλαβαν πρὸ τοῦ πολέμου νὰ ἀποκτήσουν ἐπάγγελμα καὶ νὰ δημιουργήσουν τὴν προσωπικότητά των, οἱ ἄνθρωποι τοῦ πολέμου μὲ μίαν λέξιν, κατέχονται ἀπὸ τὴν ἀνησυχίαν ὅτι εἶναι κατεστραμμένοι καὶ ἐὰν ἀκόμη ἐσώθησαν ἀπὸ τὰς βόμβας καὶ τὰς σφαίρας. Φοβοῦνται ὅτι δὲν θὰ κατορθώσουν ποτὲ νὰ πραγματοποιήσουν τοὺς ὡραίους ὅρκους ποὺ ἔδιδαν ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τὸ μέτωπον οἱ στρατιῶται μεταξύ των, ὅτι οἱ μεγάλοι νεκροὶ τοῦ πολέμου ἐλησμονήθησαν ἤδη, ὅτι αἱ τόσαι θυσίαι ἀπέβησαν εἰς μάτην, καὶ ὅτι ἡ ἀνθρωπότης, καταπατῶσα τὴν «γενεὰν τοῦ πολέμου» θὰ προχωρήσῃ τὸν δρόμον της, μὲ τὰ ἴδια πάντοτε ἐλαττώματα, τὴν ἰδίαν ἐγκληματικὴν ἀντίληψιν, τὴν ἰδίαν περιφρόνησιν πρὸς τὰς μεγάλας ἰδέας.

Τοὺς φόβους αὐτούς, οἱ ὁποῖοι ἐκδηλώνονται εἰς τὰ περισσότερα τῶν πολεμικῶν βιβλίων, ὁ δμιλητὴς ἐχαρακτήρισεν ὡς ἀδικαιολογήτους. Ἐτόνισεν ὅτι οἱ θυσιάσαντες τὴν ζωήν των διὰ τὴν ἀνθρωπότητα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ λησμονηθοῦν ποτέ. Ἡ μνήμη των θὰ ζῇ πάντοτε εἰς τὰς ψυχὰς τῶν λαῶν, ὅπου ἐγείρεται τὸ ὡραιότερον καὶ εὐγενέστερον μνημεῖον εἰς τὸν ἄγνωστον στρατιώτην. Αἱ θυσίαι των δὲν ἐπῆγαν εἰς μάτην. Τὰ ἑκατομμύρια τῶν πτωμάτων τῶν νεκρῶν τοῦ πολέμου εἶναι σὰν νὰ ἐπυργώθησαν ὅλα ἐπάνω ἀπὸ ἕνα μεγάλον τάφον, εἰς τὸν ὁποῖον ἐτάφη ὁ ἴδιος ὁ πόλεμος. Κάτω ἀπὸ τὸν τεράστιο καὶ ἱερὸν αὐτὸν ὄγκον εἶναι καταδικασμένος διὰ πάντα ὁ πόλεμος. Ἡ γενεὰ τοῦ πολέμου, μορφωθεῖσα εἰς τὸ ἀκριβώτερον καὶ καλύτερον σχολεῖον ποὺ ἠμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ, ἀποκτήσασα μέσα εἰς τὸ χαράκωμα τὰς μεγαλυτέρας ἀρετάς, δὲν δύναται νὰ καταστραφῇ. Εἶναι προωρισμένη νὰ κάμῃ ἀκόμη μεγάλα πράγματα καὶ ὅλοι θὰ τὴν σέβονται πάντοτε. Καὶ κατέληξεν ὁ κ. Κύρου ὡς ἑξῆς:

«Καὶ τονουμένη ἀπὸ τὴν ὑπέροχον θυσίαν τῶν πολεμιστῶν, ἡ ἀνθρωπότης παγιώνει τὴν εἰρήνην, ἡ ὁποία θὰ τῆς ἐπιτρέψῃ νὰ διορθώσῃ βαθμιαίως τὴν τύχην της, νὰ καταργήσῃ τὰς ἀδικίας, νὰ ἐλαττώσῃ τὴν ἀνθρωπίνην δυστυχίαν. Καὶ αἱ Πατρίδες, αἱ ὡραῖαι Πατρίδες σὰν τὴν ἰδικήν μας, ἀπηλλαγμέναι πλέον ἀπὸ τὴν φρίκην τοῦ πολέμου, εὐγενεῖς καὶ ὑπερήφανοι, θὰ παράσχουν εἰς τὰ τέκνα των τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀγωνισθοῦν εἰς τοὺς πολυτίμους εἰρηνικοὺς ἀγώνας, μὲ τὴν αὐταπάρνησιν, τὸν ἡρωϊσμὸν καὶ τὴν αὐτοθυσίαν ποὺ ἐχαρακτήρισαν τοὺς νεκροὺς τοῦ μεγάλου καὶ τελευταίου πολέμου».

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

— Τὸ «Ἐλεύθερον Βῆμα» τῆς 12ης Νοεμβρίου δημοσιεύει συγκινητικὸν ἄρθρον τοῦ κ. Γ. Δούκα περὶ τοῦ ἀτυχοῦς μεγάλου Ἕλληνος γλύπτου Γιαννούλη Χαλεπᾶ.

— Εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ ἐμπορικοῦ καὶ βιομηχανικοῦ ἐπιμελητηρίου ἐγένετο τὴν παρελθοῦσαν ἑβδομάδα ἐνδιαφέρουσα διάλεξις τῆς Πανελληνίου Ἐπιστημονικῆς Λογιστικῆς Ἑταιρείας μὲ ὁμιλητὴν τὸν καθηγητὴν κ. Κ. Παναγιωτόπουλον, ὅστις ἀνέπτυξε τὰς κατευθύνσεις τῆς νεωτέρας λογιστικῆς καὶ τὴν χρησιμότητα αὐτῆς διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις.

— Ἡ ἀρχαιολογικὴ σουηδικὴ ἀποστολὴ πού ἐργάζεται ἀπὸ ἐτῶν εἰς τὴν Κύπρον ἔφερε εἰς φῶς νέα εὑρήματα θαυμαστῆς τέχνης.

— Τὸ ἑλληνικὸν Μελόδραμα ἤρχισε τὰς παραστάσεις του μὲ μίαν παλαιάν, ἀλλ' ὡραίαν ὅπεραν του Βέρντι «Φόρτσα ντὲλ Ντεστίνο» ἡ ὁποία συνεκέντρωσε πολὺν κόσμον καὶ εἶχε ἐπιτυχίαν.

— Εἰς τὴν πρώτην συναυλίαν συνδρομητῶν τῆς Ὀρχήστρας τοῦ Ὠδείου θὰ συμπράξῃ ὁ

διάσημος πιανίστας Φρειδερίκος Λαμόν, μὲ τὸ κονσέρτο τοῦ Μπετόβεν.

— Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν προσέφερε εἰς τὸ Βυζαντινὸν Μουσεῖον τὸ περισωθὲν ἐπιτραχήλιον τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Σμύρνης Χρυσοστόμου.

— Ἡ Ἕνωσις τῶν Συντακτῶν, ὡς ἐγράψαμε καὶ ἄλλοτε, ὀργανώνει τὴν ἔκθεσιν τύπου.

— Ἤδη ἔχουν συλλέξει ἀξιολογώτατον ὑλικόν, ἀντιπροσωπευτικὸν ὅλων τῶν ἐποχῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ τύπου.

— Ὁ κ. Ἐμμ. Μπενάκης θὰ προτείνῃ ν' ἀναλάβῃ τὰς δαπάνας τῆς ἐκθέσεως λαϊκῆς τέχνης κατὰ τὰς προσεχεῖς Δελφικὰς ἑορτὰς ὁ σύλλογος φιλοτέχνων.

— Ἡ εἴδησις γνωσθεῖσα προεκάλεσε εὐμενέστατα σχόλια μεταξὺ τῶν διανοουμένων.

— Ἀθρόα ζήτησις γίνεται εἰς ὅλα τὰ βιβλιοπωλεῖα τῆς Αὐτοβιογραφίας τοῦ Τρότσκυ.

— Οἱ φιλαναγνῶσται ἀδημονοῦν νὰ τὸ διαβάσουν ἀφότου ὁ Ἔμιλ Λοϋντβίχ ἐξεφράσθη τόσον εὐμενῶς δι' αὐτό.

— Πρὸς μεγάλην των ὅμως ἀπογοήτευσιν τὸ βιβλίον δὲν ἐκυκλοφόρησεν ἀκόμη διὰ τὸ κοινόν.

— Παρουσιάσθη Μαικήνας τῆς τέχνης καὶ τῶν γραμμάτων ἀπὸ τὴν Μασσαχουσσέτην τῆς Ἀμερικῆς.

— Εἶναι ὁ ὁμογενὴς κ. Εὐστάθιος Καραντζῆς ὁ ὁποῖος ἀπέστειλεν εἰς τὸν πρόεδρον τῆς Ἑταιρείας τῶν Θεατρικῶν Συγγραφέων τὸ ποσὸν τῶν δραχμῶν 38 χιλιάδων (500 δολλάρια) διὰ ν' ἀπονεμηθοῦν εἰς τὰ τρία καλύτερα ἔργα τῆς τελευταίας διετίας.

— Τὴν κριτικὴν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θὰ ἀσκήσῃ ἐπιτροπὴ καταλλήλως συγκροτουμένη.

— Ὁ πρόεδρος τῆς ἑταιρείας τῶν Ἑλλήνων θεατρικῶν συγγραφέων ἀνεκοίνωσε πρὸς τοὺς ἑταίρους δι' ἐπιστολῆς του ὅτι λόγοι ὑγείας τὸν ὑποχρεώνουν νὰ παραιτηθῇ δριστικῶς τῆς προεδρείας.

— Τὰ περιοδικὰ «Πρωτοπορεία» καὶ «Νέα Ἑστία» ἀφιέρωσαν ξεχωριστὰ τεύχη διὰ τὸν Ψυχάρην.

— Πιθανολογεῖται ὅτι ὁ Ἔμιλ Λούντβιχ θὰ γράψῃ τὴν βιογραφίαν τοῦ πρωθυπουργοῦ κ. Βενιζέλου,

— Ἡ Ἔκθεση Α. Γεραλῆ στὸν «Παναγσσὸ» συγκεντρώνει πλῆθος φιλοτέχνων καὶ τὴν καλυτέραν Ἀθηναϊκὴν κοινωνίαν.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Χ. Οἰκονόμου Αὐτὰ ποὺ μᾶς στείλατε γιὰ τὸν Παπαδιαμάντη καὶ τὸ Μωραϊτίδη δὲν προσφέρουν τίποτε στὶς στῆλες ποὺ ἔχουμε ἀνοίξει γιὰ τὴ μελέτη τῆς ζωῆς των. — ***Μανώλην Ἀλεξίου*** Τὸ «Ἐχτὲς τὴν Κυριακή» θὰ δημοσιευθῇ.—***Ν.*** Πειραιᾶ : Ἀπὸ τὰ τρία τραγοῦδια σας δημοσιεύομε σήμερα καθὼς βλέπετε, τὸ «Σὰν ξαναρθῇς». Τὸ «Ἔφτασ' ἡ ὥρα» προδίνει πολὺ αἴσθημα, ὑστερεῖ ὅμως στὴν ὄλητου μορφή. Τὸ «Ἄντρες» εἶναι μᾶλλον νεανικὸ παιχνίδι χωρὶς καμιὰ σχέση μὲ τὴν τέχνη.

Γεράσιμον Γρηγόρη : Τὸ «Μόνος» θὰ δημοσιευθῇ.— ***Γιούλην Λέκκαν :*** Ἀτυχῶς αὐτὸ ποὺ μᾶς στείλατε δὲν λέγει τίποτε.— ***Καλλίαν*** Ἀλεξάνδρειαν : Νὰ ἔχῃ κανεὶς πίστιν καὶ ἰδέες εἶναι καλὸ καὶ ἅγιο. Χρειάζεται ὅμως γιὰ νὰ γίνουν τέχνη αὐτά, πολλὴ δουλειὰ καὶ ξεχωριστὰ χαρίσματα. Ἕνας πιστὸς θὰ σᾶς καταλάβῃ, ἕνας ἄπιστος ὅμως ὄχι. Ἡ τέχνη ὅμως ἀπευθύνεται καὶ σκλαβώνει ὅλους, χωρὶς καμμιὰ διάκριση.— ***Κακιστό :*** Σᾶς εὐχαριστοῦμε γιὰ τὶς πληροφορίες σας καὶ ὁμολογοῦμε ὅτι ἡ ἐπιμονή σας μᾶς κινεῖ τὸ ἐνδιαφέρον. Ἐκεῖνο ποὺ ἔχομε νὰ παρατηρήσωμε στὴ μετάφραση αὐτή, δίχως νὰ ἔχωμε ὑπ' ὄψει μας τὸ πρωτότυπο, ἀλλὰ κρίνοντάς την ὡς ἕνα ἑλληνικὸ λογοτέχνημα, εἶναι πὼς ἔχει μιὰ πλαδαρότητα γλωσσικὴ καὶ φτώχεια σ' αὐτὸ τὸ κεφάλαιο. Γιατὶ ἄραγε; Τὸ τραγοῦδι δείχνει καλὰ ποιήματα γιατὶ νὰ μὴν τὰ ζωντανέψουμε ἀπολύτως στὴ μετάφραση ; — ***Τάκην Μαυροκέφαλον :*** Τὸ διήγημά σας «Ἄχ τὸ φουκαριάρικο τὸ Ἑλενάκι», δημοσιεύται σήμερα καὶ τὰ «Μαῦρα καὶ συφοριασμένα Χριστούγεννα» θὰ δημοσιευθοῦν.—***Γ. Τσικογιάννην.*** «Ἡ Ξεμυαλίστρα» δὲν εἶναι δουλεμένο. Νὰ τὸ ξαναφτιάξετε. — ***Σ. Φλῶρον*** · Τὴν ἴδια βιασύνη καὶ προχειρότητα διακρίναμε καὶ στὸ δικό σας τὸ κομμάτι. — ***Λ. Κῦρριν*** · Ἔχετε φλέβα σατυρική. Ἐκεῖνο ποὺ λείπει εἶναι ἡ μορφὴ καὶ ἡ γλωσσικὴ ἁρμονία στὰ τραγούδια σας. Ὡστόσο δημοσιεύομε ἐδῶ τὸ «Σὲ μιὰ Χωριατοπούλα».

Κι' ἂν περπατεῖς καμαρωτὰ σὰν πέρδικα τοῦ
[δάσου,
σὰν τὸ λουλοῦδι τ' Ἀπριλιοῦ, στὴν αὔρα κι'
[ἂν λυγίσαι,
κι' ἂν προσπαθῇς νὰ θεοποιῇς τὴ λίγη ὁμορ-
[φιά σου,
ἐμένα δὲν μὲ συγκινεῖς· ἄδικα τυρανίσαι.

Χίλιων λογιῶν στολίσματα κι' ἂν βάζεις στὸ
[κορμί σου
καὶ κτυπητὰ ὅλο χρώματα κι' ἂν ντύνεσαι,
[ὦ κόρη,
μὲ τὶς μπογιὲς κι' ἂν προσπαθῇς ν' ἀλλάξῃς
[τὴ μορφή σου,
γιὰ μένα εἶσ' ἕνα μικρὸ καὶ πλούσιο ἀγόρι.

Μὴ τὰ λιγώνῃς τὰ μικρά, σὰν τὰ κουμπιά,
[σου μάτια·
καὶ μὴ γελᾶς γιὰ νὰ φανῇ τὸ λιονταρίσιο
[στόμα·
καὶ ἄδικα μὲ καρτερᾶς σ' ὅλα τὰ μονοπάτια·
—δὲν ἐχαθῆκαν ἀπ' τὴ γῆ τὰ θηλυκὰ ἀκόμα.

Παράτησε τὰ κόρτε σου· ἄδικα μὴ φλερτάρῃς.
Τώρα εἶναι ταφόπετρα ἐμένα ἡ καρδιά μου.
Στοὺς πόθους μου ἐφύσηξεν ἕνας ψυχρὸς Φε-
[βράρης,
καὶ χάνεις κόπους ἄδικα, ἄνοστη πέρδικά
[μου !...

Π. Γολίταν : Ὅσο ἦταν δυνατὸν νὰ γίνεται ἡ δουλειὰ δὲν εἶχε καθορισθῆ τὸ δικαίωμα. Σήμερα ποὺ ἕνας ἄνθρωπος ἔξω ἀπὸ τὴ διεύθυνση πρέπει νὰ ἀσχολεῖται μ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα τὸ δικαίωμα τὸ πέρνει αὐτός. Γιὰ τοὺς πτωχοὺς γίνεται κάποια ἐξαίρεσις. Τὸ διήγημα ὄχι καὶ τόσο προσεκτικὰ γραμμένο, ὑπάρχει καὶ πρόχειρη ψυχολογία καὶ γλωσσικὴ ἀναρχία. Γιατί ;.— ***Χ. Παναγιωτόπουλον :*** Ὁ «Σβίγκος» ὄχι καὶ τόσο πετυχημένος στὴν ἐκτέλεση.—***Δ. Μ.*** Λάρισσαν : Τὸ ἴδιο ἔχουμε νὰ ποῦμε καὶ γιὰ τὴν «Ὀνειρεμένη Ἡσυχία».

ΤΑ "ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ,,

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Η ΑΡΧΑΙΟΤΕΡΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΕΙΤΕΡΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ
ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1841

Κεφάλαια Μετοχικὰ καὶ Ἀποθεματικὰ Δρ. 1.193.000.000.—
Καταθέσεις (τῇ 30ῃ Ἰουνίου 1929) » 6.250.000.000.—

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
83 ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΘ' ΟΛΗΝ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟΝ ΕΝ ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ, 51 MAIDEN LANE
ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΑΙ ΕΙΣ ΟΛΑΣ ΤΑΣ ΧΩΡΑΣ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἐκτελεῖ πάσης φύσεως τραπεζικὰς ἐργασίας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ τὸ ἐξωτερικὸν ὑπὸ ἐξαιρετικῶς συμφέροντας ὅρους.

Δέχεται δὲ καταθέσεις (εἰς πρώτην ζήτησιν, ἐπὶ προθεσμίᾳ καὶ ταμιευτηρίου) εἰς δραχμὰς καὶ ξένα νομίσματα μὲ λίαν εὐνοϊκὰ ἐπιτόκια.

ΤΡΑΠΕΖΑ
ΚΟΣΜΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΛΗΜΕΝΟΝ ΔΡΑΧ. 22.500.000
ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟΝ ΔΡΑΧ. 1.522.076.50
ΕΔΡΑ ΕΝ ΒΟΛΩ
ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

FILIALES
Τράπεζα Λαρίσσης — Λάρισσα
Τράπεζα Τρικκάλων — Τρίκκαλα

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΑΙ
Εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰς κυριωτέρας τοῦ ἐξωτερικοῦ

Ταμιευτήριον μέχρι 100.000 δραχ. μὲ 7 ο]ο.—Ἐκτελεῖ πάσης φύσεως Τραπεζιτικὰς ἐργασίας

ΔΕΜΕΝΟΙ ΟΙ ΤΟΜΟΙ
Α. Β. Γ. Δ. ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ
ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ ΠΡΟΣ ΔΡΑΧ. 100 ΕΚΑΣΤΟΣ
ΣΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΟΔΟΣ ΜΑΓΕΡ 29

"ΠΟΛΥΒΙΟΤΕΧΝΙΚΗ,,
ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ
ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΚΑΙ ΓΡΑΦΙΚΩΝ
ΤΕΧΝΩΝ
Ἐκτελοῦνται πάσης φύσεως τυπογραφικαὶ καὶ βιβλιοδετικαὶ ἐργασίαι
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑΙ ΕΚΤΥΠΩΣΕΙΣ ΕΙΚΟΝΩΝ
ΕΚΤΥΠΩΣΕΙΣ
ΠΟΛΥΧΡΩΜΙΩΝ
ΓΡΑΦΕΙΑ ΜΑΓΕΡ 29
ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΑ ΑΧΑΡΝΩΝ 244

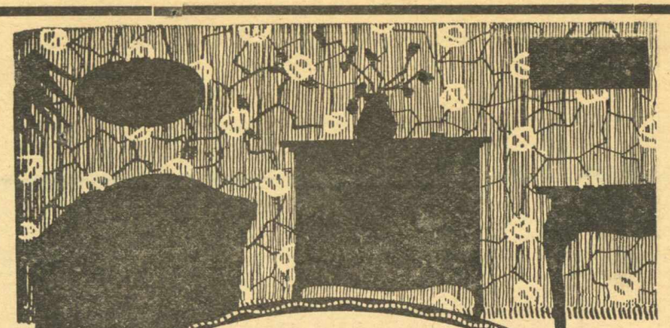

Τὰ Ἔπιπλα ἐκθέσεως Ψάλτη

Τὰ θαυμάσια εἰς μεγίστην ποικιλίαν καὶ καλλιτεχνικὴν ἐμφάνισιν ἔπιπλα
ΕΚΘΕΣΕΩΣ ΨΑΛΤΗ
Μοδέρνα καὶ εἰς στύλ. Τὰ ἀνώτερα εἰς ποιότητα. Πωλοῦνται ὄχι εἰς Πρατήρια ἀλλ' ἀπ' εὐθείας πρὸς τὸν πελάτην. Οὕτω αἱ δαπάναι πρατηρίων κερδίζονται εἰς ποιότητα ὑπὲρ τοῦ πελάτου.
ΕΚΘΕΣΙΣ ΨΑΛΤΗ
Ἡ πλουσιωτέρα συλλογὴ ἐπίπλων. Γενικαὶ ἐπιπλώσεις οἰκιῶν, Γραφείων κ.λ.π.
Ἔκθεσις καὶ ἐργοστάσια Λεωφ. Συγγροῦ
ΓΚΡΕΚΑ

Σὲ κάθε παιδάκι ἀρέσει
Βούτυρο Μαργαρίτη
ΓΚΡΕΚΑ
Τὸ φρεσκώτατο βούτυρο Μαργαρίτη πωλεῖται παντοῦ.
Παράγεται εἰς τὰ πλούσια λειβάδια τῆς Κερκύρας.
Δὲν εἶναι κλεισμένο εἰς τενεκέδες

Ἕνα KODAK *διατηρεῖ ζωντανὰς τὰς ἀναμνήσεις τῆς παιδικῆς ἡλικίας τῶν παιδιῶν σας.*

Ζητήσατε τὰ νέα μονδέλλα Ὁ χειρισμός των εἶναι ἀπλούστατος.

Τύποις : "ΠΟΛΥΒΙΟΤΕΧΝΙΚΗΣ,, Α. Ε. Ἀχαρνῶν 244

ΤΙΜΑΤΑΙ ΔΡΑΧ. 5